פולע טאבעלע פון דער מלוכה-לאטעריע — זעה 15 זייט

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 30 גראשען — היינט 20 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 228 | Łódź, Piątek 2 października 1931 r. | נייּנטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג כ״א תשרי תרצ״ב | № 228

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

בעקאנטמאכונג

דערמיט מאך איך בעקאנט דעם ג׳ פובליקום און מיינער ג׳ קונדשאפט, אז איך האב ערעפענט

אנ׳ערשטקלאסיגען פעלץ=ווארען=געשעפט

מאדערן=איינגעארדענטען

פיעטריקאווער 21, פראנט, 1=טען שטאק, טעל. 240=61

און בעזיץ א רייכען אויסוואהל פון די נייעסטע און מאדערנסטע פעלץ-ווארען צו קאנקורענץ=פרייזען — רעיעלע בעהאנדלונג. דאס בעזוכען מיין געשעפט איז אהן קויפס=צוואנג.

בעמערקונג: ס׳ווערען אנגענומען זעמטליכע בעשטעלונגען פון אנפערטיגטע סחורות, ווי אויך פערשידענע קירזשנער- און שניידער-ארבייט אלעס צו קאנקורענץ-פרייזען.

I. SZWARCMAN, Łódź, Piotrkowska 21
Telefon 240-61, front, I-sze piętro.

ארבעטער-געזעלשאפט פאר פיזישער ערציונג
„מארגענשטערן"
אין פוילן, אפטיילונג אין לאדזש

זונטאג, דעם 4-טן אקטאבער ה. י. פינקטליך 9.30 פרי קומט פאר אין „פילהארמאניע" א גרויסער

גימנאסטישער פרימארגן

פון דער פוילישער רעפרעזענטאנץ אויף דער 2-טער ארבעטער-ספארט-אלימפיאדע אין ווין:

מארגענשטערן=גרופן פון ווארשא, לאדז, קוטנא. / רעפעראט וועגן 2 ארבעטער-ספארט-אלימפיאדע אין ווין ראטמ. ח׳ י. ליכטענשטיין. / די איבונגען ווערן אנגעפירט דורך דעם אינסטרוקטאר פון צ. ב. פון „מארגענשטערן" ח׳ גאלדפייל. / צו די איבונגען וועט צושפילן דער ארקעסטער פון „קולטור-ליגע" אונטער אנפירונג פון דיר. ה. זילבערבערג. / צוליב דעם, וואס דער זאל מוז פריציימיג אפגעגעבן ווערן וועט דער פרימארגן זיך אנהויבן פינקטליך. / די קליינע צאל איבערגעבליבענע בילעטן צו באקומען אין „מארגענשטערן" (בזשעזשינער 23) און אין ארבעטער-ווינקל (פאלודניאווע 20)

פעלץ=ווארען

אלערליי אין רייכסטען אויסוואהל צו צוגענגליכע פרייזען עמפפעהלט

Firma HAJAMAN TUROBINER
ŁÓDŹ, PIOTRKOWSKA 82. TEL. 190-24.

זאל פילהארמאניע, 20 נארוטאוויטשא 20

שבת דעם 3. אקטאבער 10.30 פרי קומט פאר א פארלעזונג

פון ח׳ זרובבל

א. ד. ט.: הערצל, וויצמאן, זשאבאטינסקי

טעזען: 1) יידן-פראגע און יידן-שטאט; 2) הויכע דיפלאמאטיע און רעאלע פאליטיק; 3) ארץ-ישראל און גלות; 4) רעוויזיאניסטישע ענד-ציל און די ארבעטער פון ציוניסטישן פרעזידענט; 5) ליבע צו די אראבער און טרייהייט צו ענגלאנד; 6) פארשטענדיגונג און קאמף; 7) דער וועלט-קריזיס און קריזיס אין ציוניזם; 8) צילן און וועגן; 9) די יידן-פראגע און דער וועג צו איר ליזונג; 10) אויב איהר ווילט.

בילעטן צו 50 גר. ביז 1 זל. צו באקומען אין אלע פראפ. פאריינען, אין בארעכאוו-ביבליאטעק (זאכאדניא 63) און אין לאקאל פון „שטערן" (מאניושקי 1). אין טאג פון דער פארלעזונג אין דער קאסע פון „פילהארמאניע".

בעזוכט אונז

און איהר וועט אויף שטענדיג אונזער קליענט!

דער רייכסטער און גרעסטער אויסוואהל פון די מאדערנסטע טריקאטאזש-אויסארבייטונגען

דזשימפערס, רעפארמעס, זשאקעטען, ספעציעלע ספארט-פולאווערס, פולאווערס, קאסטיומען, ווי אויך פאר קינדער

אויף לאגער די מאדערנסטע שטרימפ און שקארפעטען

אין די עלעגאנטסטע הערען-גאלאנטעריע עמפפעהלט צו די ביליגסטע פרייזען

Tricot

Łódź, Zgierska 4 (przy Nowomiejskiej)

Telefon 191-06

קומט און איבערצייגט אייך.

פאר מאגענליידנדע

ראבארבער-וויין, פיפסין-וויין

אין פרימא קוואליטעט

צו בעקומען אין דער ווינהאנדלונג פון

E. SZYKIER
Północna 1, tel. 107-84

פיאנינא׳ס און פארטעפיאנען

פון אין און אויסלענדישע פירמעס אויף גינסטיגע בעדינגונגען עמפפעהלט

H. FINSTER, Zakątna 79, tel. 168-69

אונזער הערצליכען בייליד דריקען מיר אויס דער

פאמיליע שמושקאוויטש

צוליב׳ן פריהצייטיגען טויט פון זייער זיסען אונפערגעסליכען

זוהן ב״ע

מיכאל וויינבערג און פרוי

וויכטיג פאר דער זאקען-אינדוסטרי

די קראפן=זאקען=פאבריק פון דער פירמע

י. שלעזינגער, זשעראמסקא 31 נעמט אן

צו ארבייטען אויף לויז

אויף אלערליי סיסטעמען רונד-זאקען=מאשינען.

דעם שענסטען מעבער-הורט

אין א גרויסען אויסוואהל „SPLENDID"
איז צו בעקומען נור אין דער בעקאנטער פירמע

◆◆ און דאָס שענסטע ◆◆
ספאָרט-היטעל

11-טער ליסטאפאד 31 (קאנסטאנטינער)
צוליב'ן קריזיס זענען די פרייזען בעדייטענד פערקלענערט!

נאַוואָמיעסקא 3 — נאַוואָמיעסקא 3

טוך און קאָרט-געשעפט
Herman Włoski

לאדז, נאַוואָמיעסקאָ 3 טעל. 114-92, פראנט 2-טער שטאק

עמפעהלט צום איצטיגען הערבסט- און ווינטער-סעזאָן דעם רייכסטען אויסוואהל פון די נייעסטע

דאמען- און הערען-שטאפען

ווי: לאדזער, טאָמאשאָווער, ביליצער, לעאנארד'ס און אייסל. אויסגעארבייטונגען
בעסטע קוואליטעט! / נייעסטע מאדע! / פאבריקס-פרייזען! / הורט און דעטייל!
געדענקט די אדרעס! — געדענקט די אדרעס!

SKŁAD SUKNA i KORTÓW

B-cia A. i R. MILGROM

Piotrkowska 36, I p. front, tel. 225-95

עמפפעהלט צום הערבסט- און ווינטער-סעזאן
די נייעסטע אנציגער און פאלטא-שטאָפען
ביליצער, טאָמאשאווער און לעאנארד, ווי אויך אויף דאמען-מענטעל
אין גרויסען אויסוואהל און צו די ביליגסטע פרייזען.
בעמ.: די ביי אונז געקויפטע ווארען זענען גאראנטירט אין קוואליטעט און עכטפארביג.
הורט — דעטייל

רעקלאמע-וואך!!!

רעקלאמע-פרייזען

דערמיט האָב איך דעם כבוד מיטצוטיילען דער ג' קונדשאפט, אז איך האב ערעפענט אין צענטרום פון שטאָט אויף

פעטריקאווער 20 טעל. 240-85

דאָס איינציגע יודישע אייראפעאישע קאלאניאל- און דעליקאטעסען-געשעפט

איינגעריכטעט לויט דער לעצטער, טעכנישער און היגיענישער פאדערונג.

אויף לאגער א רייכער אויסוואהל פון די בעסטע קאלאניאל און שפייז-ארטיקלען, דעליקאטעסען, געטרוקענטע און רויהע פרוכטען. די פיינסטע סארדינען, שפראָטען, סקומבריאָ'ס, טעה, קאווע, קאקאאָ א. ד. גל. צו קאסטען-פרייזע.

אויפ'ן טעלעפאנישען סערלאנג ווערען אלערליי בעשטעלונגען, זאגאר די קלענסטע, אפגעשיקט א היים, נישט צורעכענדיג קיין שום ספעציעלע קאסטען.

איך עמפעהל מיך דער ג' קונדשאפט און צייכען — מיט אכטונג

נ. זילבערצווייג, פעטריקאווער 20, טעל. 240-85

אוועגד-קורסען
„חבצל"ת"
לאדז, נאַד-לודקע 12, טעל. 240-97

זונטאג, דעם 11. אָקטאָבער 1931 ווערען געעפענט ביי דער רעליג. טעכטער-שול „חבצלת", נאַד-לודקע 12 (צווישען נאַוואָמיעסקאָ און וואָסכאָדניאָ)

אוועגד-קורסען

1) פאר האנדעל אוןווירטשאפט מיט א פולען האנדעלס-קורס פון א רעאל-שול צוזאמען מיט יודישע למודים פרייז 1.75 זל. א וואך.

2) פון יהדות און יודיש וויסען, וואו מ'וועט געלערנט ווערען יודיש און העברעאיש: לערנען און שרייבען, געשיכטע, דת, תפילות און יודישע עטיק און מאראל. פרייז 1 זל. א וואך, פאר ארבייטערינס 50 גר.

3) סעמינאריאל-קורסען, וואו מ'וועט געלערנט ווערען העברעיש יודיש וויסען, פעדאגאגיק, פסיכאָלאָגיע און לאגיק אונטער דער פערז אָנפיהרונג פון דירעקטאָר י. נ. קאמיניער. פרייז 1.50 זל. א וואך.

4) אוונט-קורסען „בית חינוך ליתומות". בחנם'דיגע קורסען פאר די יתומות, וואס ווערען ערצויגען אין די הימע יתומים-הייזער א.ג. פון פרוי רובינשטיין-הערדינגער נ"ע.

איינשרייבונגען—אין די שמחליכע שעה'ן. אין די IV קל. גימנאזיום פאר קינדער, וואס האבען געענדיגט א פאלקס-שולע — איז נאך דא איניגע פרייע פלעצער.

די דירעקציע.

„המרכז העברי" ע"ש ד"ר י. נ. שמחוני ע"י „תרבות" בלודז
ביום הראשון, מוצאי שמחת תורה (4/X) בשעה 6 בערב תערך באולם „הזמיר" (שדרות קושציושקי 21)

קבלת פנים
חיים נחמן ביאליק

הכניסה לחברים אחרי הזמנות, שמוציאה מזכירות „המרכז העברי" (שרודמייסקה 29) מ10 עד 2 בצהרים.

ציוניסטישע ארב. פארטיי „התאחדות"
לאדז, שענקעוויטשא 3/5
זונטאג, 4 אָקטאָבער, 3 א זייגער נ. מ.
א פייערליכער קבלת פנים לכבוד דעם דיכטער

חיים נחמן ביאליק

איינגאנג נאָר געגען איינלאדונגען. צו בעקומען אין „התאחדות"

אונזער חשוב'ן וויצע-פרעזעס
זיסמאַן שפייזער
צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זיין אונפערגעסליך טעכטערל
שרה לאה נ"ע
דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל
די פערוואלטונג
פון 2-טען קליינהענדלער-פעראיין
אלטשטאָט 10

אונזער חשוב'ן פרעזעס
זיסמאַן שפייזער
צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זיין אונפערגעסליך טעכטערל
שרה לאה נ"ע
דריקען מיר אויס אונזער איניגסטען ביילייד
די פערוואלטונג פון
פויזענער סעקציע

אונזער ווערטען וויצע-פרעזעס פון דער צענטראלע
זיסמאַן שפייזער
צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זיין אונפערגעסליך טעכטערל
שרה לאה נ"ע
דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל.
די פערוואלטונג
פון דער שאכער-סעקציע

אונזער חשוב'ן וויצע-פרעזעס פון דער צענטראלע ה'
זיסמאַן שפייזער
צוליב'ן פריהצייטיגען טויט פון זיין אונפערגעסליך טעכטערל
שרה לאה נ"ע
דריקען מיר אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל. די פערוואלטונג פון דער שניידער-אלטווארג-סעקציע

ייִן כשר

אויב איהר האָט נאָך נישט געטרונקען דעם בעסטען ראזינען-

וויין „פראגרעס" № 7

דאן איבערצייגט אייך, אז איהר בערויבט אייך און אייער פאמיליע הנאה צו האבען פון גוטען וויין, וואָס קאָסט זעהר ביליג.
צוליב רעקלאמע פערקויפען מיר א פלאַש פון א 1/4 ליטער גוטען ראזינען

וויין נ' 7 באר 65 גראשען

א באטשינקע דעם זעלבען גוטער **1.50 זל. • א קווארט 2 זל.**

אלע סאָרטען ווינען פון דער פירמע „פראגרעס" איז צו בעקומען
ביי ח. בלאנקעט, גלובנא 69 אין וויין-געשעפט.
לעדיגע פלאשען צאהלען מיר 5 גר. פאר 1/4 ליטערדיגע, צו 10 גר. פאר באטשינקעס און קווארטעלע. מיט אכטונג

וויין- און מעהד-פאבריק פירמע „פראגרעס"
אלטער מאַרק 2, טעל. 184-82

די לייטונג פון דער 7-קל. שולע
פון א. עדעלשטיין, 9 סאלנא 9

מאכט בעקאנט, אז עס ווערען אנגענומען שילער פון 7 ביז 14 יאהר אין אלע קלאסען אויף דעם יאהר 1931/32, יעדען טאג פון 9 פריה ביז 1 מיטאג און פון 3–6 נאכמיטאג.

אין דער שולע ווערט געלערנט, א חוץ די וועלטליכע בילדונג, עברי, חומש, רש"י, תנ"ך, משניות, דינים און גמרא מיט תוספות דורך די בעסטע לעהרער און מלמדים.

די ערציהונג איז א שטרענג רעליגיעזע. נאכ'ן פערלאנג פון די עלטערן ווערען די שילער פארגעבריים אין אלע יודישע גימנאזיעס.

אין פארברייטונגס-קלאס ווערען אנגענומען שילער פון 5 יאהר אהן פארקענטניש. אלע פארמאליטעטען לגבי דער שול-מאכט: רויטע צעטלען איבערטראגען קינדער פון אנדערע שולען ערלעדיגט די שולע.

לייטער פון דער שולע י. עדעלשטיין.

דאנקזאגונג און א גמר חתימה טובה

דערמיט דאנקען מיר ר' מרדכי לייב ברין פיעטריקאווער 192, ר' יעקב דוד יאַמניק גלובנא 62 און ר' יודל גראסמאַן גלובנא 58 פאר זייער אומזיסט הערציג דאוונען די ימים-נוראים לטובת די אָרימע קראנקע, וואָס בעקומען אומזיסטע מעדיצינישע הילף ביי „מחזיקי חולים". מיר ווינשען זיי א גמר חתימה טובה.

די פערוואלטונג און די מתפללים ביי
„מחזיקי חולים" קילינסקא 120

אכטונג!

די בעוואוסטע און לאנג-עקזיסטירענדע פירמע

J. FUTERMAN

Łódź, Piotrkowska 54, tel. 106-54

מאכט בעקאנט, דאָס זי בעזיצט און עמפפיהלט דער געעהרטער קונדשאפט צו די פארשטעהענדע ימים-טובים א זעהר רייכען אויסוואהל פון אלערארט מאָדערנסטע לעצטע נייהייטען פון:

דיוואנעס — טיש-בעט-דעקען — מעבעל איבערצוג
כאדניקעס — נארזשוטען — דעקאראציע-שטאפן
גארדינען — קאצען — צעראַטען
פארטיערן — רייזע-פלעדען — לינאלעאום

אלעס צו אויסערסט ביליגע פרייזען און רעיעלע באהאנדלונג.

בעמערקונג: פארטרעטונג פון די בעסטע ביעלסקער האנד-דיוואנעס.

54 — הורט! — דעטייל! — 54

Staromiejski Bank Ludowy

Łódż, Plac-Kościelny 4.

ערלעדיגט אלע ארט באנק אפעראציעס
ביליג, שנעל, רעיעל און פינקטליך

לעהרעריז

גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטעריכט פאר ערוואקסענע אין פוילישע, יודישע און דייטשע שפראכן צו ביליגע פרייזען
לאסמאַן בזשעזינער 15

די איבעראל=רענאמירטע שיך=פירמע
L. FRIEDLAND, Łódź
◆◆◆◆ CEGIELNIANA № 15, TEL. 171-41 ◆◆◆◆

בעמערקונג: אויף לאגער געפינט זיך אויך א גרויסער אויסוואהל פון שיך פאר דער שול=יוגענד

עמפפעהלט צום הערבסט= און ווינטער=סעזאן די לעצטע קרעאציעס פון די עלעגאנטסטע
שיך
הערען
דאמען
און קינדער
פון איינענע און אויסלענדישע אויסארבייטונגען
צו אויסנאהמס=ביליגע פרייזען

ברילען
קויפט נור אין ווארשא!
וויכטיג פאר זייגערמאכער
פון לאדזער פראווינץ!
ברילען=אפטיק
ווי: גלעזער, פאסונגען, פוטעראלען און זעמטליכע צודאטען צו אלערארט ברילען קויפט נור אין דער ערשטער הורט-קוועלע אין
ווארשא, נאלעווקי 17, ביי יוסף הערשקארן
וועלכער בעזיצט דעם גרעסטען און שענסטען אויסוואהל
צו ביליגע פאבריקס=פרייזען.
אכטונג! אין לאדז בעזיצט קיינע פיליאלע. אויף וואונש דער ג' קונדשאפט שיק איך ארוים דעם קלענסטען קוואנטום פון 1 זל. און. ביי בעשטעלונגען פון 25 זל. און העכער נישט צונערעכענט פאר פערפאקונג און פארטא פארטרעט אגענטן פריי-קוראנטען און אויפקלערער-מאטעריאל.

F-ma F. Futerman
(Właśc. B-cia FUTERMAN)
PIOTRKOWSKA 28, tel. 129-21
דערמיט האבען מיר דעם כבוד צו עמפפעהלען דער ג. קונדשאפט צום איצטיגען סעזאן א רייכען אויסוואהל פון די מאדערנסטע און לעצטע נייהייטען פון: **דעקאראציאנס=שטאפן, טיש-בעט-דעקן, גארדינען, קאצען, צעראטעס, פארטיערען, פלויש=דעקען, רייזע-פלעדען,** פערשידענע **לינאלעאומס** ווי אויך **האנד=דיוואנעס**
אלעס צו קאנקורענץ-פרייזען, / רעעלע בעהאנדלונג
הורט און דעטייל / געדענקט די אדרעס פיעטריקאווער 28

ZAKŁAD FOTOGRAFICZNY
„POLONJA"
ŁÓDZ, Św. JERZEGO Nr. 11.
דערמיט מאך איך בעקאנט מיינע געעהרטע קונדשאפט, אז אין מיין אטעליר איז דורכגעפיהרט געווארען א גרינדליכער רעמאנט מיט גאנץ נייע דעקאראציעס און קאסטיומען קאווקאזער, מזרח און פערשידענע קאווקאזיסקע. יעדער קען זיך פאטאגראפירען אהן צוצאהלונג.
א פרעמיע! יעדער איינציגער, וואס בעשטעלט 6 ברוינע פאטאגראפיעס פאר 3 זל. בעקומט א שפיגעלע מיט זיין איינענער פאטאגראפיע אומזיסט. גרויסע פארטרעטען מאך איך צו זעהר ביליגע פרייזען. מיט אכטונג
„POLONJA"
דיפלאם. פאטאגראף
לאדז, יעזשעגא 11.
צופאהר מיט טראמוואי נומ' 3.

ראטעוועט די האר!
זאגאר גענצליכע ליסע קעפ, קענען צוריק בעקומען א שעהנעם וואוקס פון די האר, בענוצענדיג **BALSAM** צו האר-וואקסען, וואס פערהיט געגען אויספאלען, פערניכטען שופען, בעזייטיגט דאס בייסען פון קאפ און ערוועקט צום לעבען די צאפגעשטארבענע ווארצלען פון די האר. פרייז פון א פלאקאן 3 זל. צו בעקומען אין סקלאד-אפטעקע
H. HERMALIN, Piotrkowska 11.

Dr. med.
Łagunowski
Piotrkowska 70
i róg Traugutta
Tel. 181-83.
POWRÓCIŁ
Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych
Leczenie światłem: promieniami Roentgena i lampą kwarcową.
Przyjmuje od 8^{30} do 10^{3} rano, od 1-ej do 2^{30} pp od 6 do 8^{30} w., w niedzielę i święta od 10 pd -ej. Dla pań oddzielna poczekalnia

ווערקשטעל
פון שירמס
און שפאציר-שטעקענס
ס. פייגענבוים
לאדז, נארוטאוויטשא 19
עמפפעהלט אין א רייכען אויסוואהל פון קאלירטע דאמען= און מענער=שירמס און שטעקנס צו קאנקורענץ=פרייזען
נעמט אן אלערליי רעפעראטורן פון שירמס און שטעקנס

Dr.
HELLER
ספעציאליסט פאר הויט, וועגערישע קראנקהייטען און מענער-שוועכע
נאווראט 2 טעל. 79-89
נעמט אן ביז 10 פריה און פון 4—8 אוונט. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 נאכמיט. פאר אונבעמיטעלטע לעמשניצע-פרייזען.

א גמר חתימה טובה
צום נייעם יאהר
מיין גאנצע משפחה, פערלאג „נייער פאלקסבלאט" און איהרע מיטארבייטער.
פנחס זאנענבערג.

א גמר חתימה טובה
און א גליקליך יאהר
ווינש איך מיין גאנצע משפחה ווי אויך אלע בעקאנטע פריינד, גלייכצייטיג ווינש איך א גמח"ט מיינע ג' קונדען און גאנץ בעזונדער דעם „נייעם פאלקסבלאט" מיט זייערע מיטארבייטע.
יודא ווישאגראצקי, נאוואמיעסקא 4.

א הערצליכען מזל-טוב ווינש איך דעם ה' **שמעון ברייטבארד**
(אלעקסאנדריסקא 80)
צום געבורט פון זיין זוהן און ווינש איהם פיל נחת, ער זאל איהם גרינג ערציהען ווערן.
לייביש דזשאלאווסקי
ציעטונגם-פערקויפער, זגערזשער 46.

מעבעל
מאדערנע **שלאף=צימער** ווי אויך **קרעדענסען** אויך ענצעלנע שטיק ביליג צו פערקויפען ביי
ש. גאלדבערג,
קאמיענא 1
1-טער מו ער

בוכהאלטעריע
לערנט אויס גרינדליך פאר 30 זל.
האנדעלס=קארעספאנדענץ
מאשין-שרייבען לערנט אויס דורך איין חודש פאר 10 זל.
ביורא „קאדעקספאל" צעגעלניאנא 25
עס ווערט אויך ערלעדיגט אין ביורא אלערליי **ביטעס** אין אלערליי אורזשענדעס און סאנדעס אויך קלאוזולעס און זאבעזפיעטשעניעס

„Praca"
פרויען-פאך=קורסען
ביי דער געזעלשאפט צו פערשפרייטען פאך-קענטעניסען צווישען יודישע פרויען
וואלטשאנסקא 21, טעל. 167-15
נעמט אן איינשרייבונגען אויף פאלג. אפטיילונגען
1) דאמען=שניידעריי
2) האנד=שטיקעריי.
3) הוטען=פוצעריי
4) וועש=ארבייט
5) אנדולאציע
6) מאניקור
דער סעקרעטאריאט איז טעטיג פון 1 — 6 נאכמ.

מאטארען
עלעקטרישע (נייע און געניצטע)
צו פאבריקס=פרייזען.
רעפעראטור - ווערקשטעלען / איבערוויקלונג פון מאטארען און דינאמא-מאשינען / עלעקטרישע אינסטאלאציעס פון קראפט, ליכט און סיגנאליזאציעס
פיהרט אויס
Przed. Inż. Elektro-Mech.
M.RAK, Zawadzka 12, tel.214-11
פערטרעטונג פון בעלגישע טראנמיסיע-פאסען.

עלטערן,
וואס ווילען זיין צופרידען זאלען אנדינגען זייערע קינדער אין דעם חדר
„תורה ואמונה", ווסכאדניא 33
ס'ווערען אנגענומען קינדער פון 4 יאהר אן ווי אויך קינדער, וואס לערנען אין פאוושעכנע שולען למודי חול אונטער דער לייטונג המגיד
שמחה בינם אפאטאווסקי.

קויפט נור ביי דער ערשטער האנד!
יין כשר וטוב!
1/4 ליטער נור 63 גראשען
פון דער אלטער בעוואוסטער פירמע
„בארוויך"
אינה.: **מענדיל בארגשטיין, לאדז**
נאוואמיעסקא 30, טעל. 210-58
גרויסער אויסוואהל פון ווייגען, ליקערן און בראנפען'ס.
ביליגע פרייזען. סאלידע בעהאנדלונג.

Z PRAWAMI SZKÓŁ PAŃSTWOWYCH 7=קל. מענער=שולע
ש. שולדענריין
29 פאלודניאווא 29
צם גן=ילדים איז די געוואונשענע שולע פאר קינדער, וואס די עלטערן ווילען זיי געבען צוזאמען מיט וועלטליכע בילדונג אויך
א שטרענגע רעליגיעזע ערציהונג
און גרינדליכע לערע אין תנ"ך, העבראיש ווי אויך אין תלמוד
דאס לעהר-פערסאנאל בעשטעהט פון די בעסטע פעדאגאגישע קרעפטען
אין פאר-בערייטונגס-קלאס ווערען אנגענומען שילער פון 5 און א האלב יאהר אהן שום קענטניס.
איינשרייבונגען טעגליך אין אלע קלאסען פון 9—2 און פון 4-6 נ"מ.

7 קלאסיגע שול פאר מיידלעך
„בית=יעקב"
לאדז, שרודמיעסקא 32, טעל. 28-170
שיקט אייערע טעכטער נאר אין „בית-יעקב"
„בית יעקב" איז די איינציגע שול אין לאדז, וואס גיט אייערע טעכטער א רעליגיעזע דערציהונג און וואס שטעהט אונטער דער דירעקטער השגחה פון דער „בית-יעקב"-צענטראלע אין קראקא און פון אגודת-ישראל אין לאדז, און דערפאר — שיקט אייערע טעכטער נאר אין „בית יעקב"!
די פארמיטאג= און נאכמיטאג=שולען
אין דער פארמיטאג- און אין דער נאכמיטאג-שול איז נאך פערהאן א בעגרעניצטע צאהל ערטער. איצט איז שוין דער לעצטער טערמין פון איינשרייבען. די עלטערן דארפען דעריבער צואיילען מיט'ן איינשרייבען די קינדער.
העכערער לעהר = אנשטאלט און האנדעלס - קורס
אויפ'ן העכערן לערן-אנשטאלט און האנדעלס-קורס איז נאך פריי גאר א קליינע צאהל פלעצער. כל הקודם — זכה!
פרעבעל=שול תיכף נאך יום-טוב ווערט געעפענט די פרעבעל-שול. ס'ווערן אנגענומען קינדער פון 4, 5 און 6 יאהר
אווענד=קורסען די למידים אויף די אווענד-קורסען פאר דערוואקסענע הויבען זיך אן תיכף נאך יום-טוב.
איינשרייבונגען קומען פאר טעגליך אין דער שול - קאנצעלאריע (שרודמיעסקא 32) פון 10 ביז 2 נאכמ. און פון 5 ביז 8 אווענד.
די פרייזען — געמעסיגט
קוראטאריום פון די „בית-יעקב-שולען"
אין לאדז, שרודמיעסקא 32.

לאמפען
אלערארט לויט די נייעסטע מאדעלען אין א גרויסען אויסוואהל אויף די בעסטע בעדינגונגען
עמפפעהלט דאס רענאמירטע
לאמפען=געשעפט
A. J. EISNER S-cy
פאלודניאווא 25, טעל. 178-74
פיהרט אויס בעשטעלונגען לויט אויסגעוועהלטע צייכנונגען, ווי אויך אלע זעמטליכע רעפערעטורען

שטורמישע סיים=זיצונג

וו א ר ש א, 1 (טעלעפאניש) פארמיטאג זע-נען פארגעקומען בעראטונגען פון די קלובען.

די ענדעקעס האבען בעשלאסען צו פער-שארפען די אפאזיציע געגען דער רעגירונג.

דעפ. דאשינסקי איז נישט געווען אויף דער סיים-זיצונג צוליב זיין קראנקהייט.

די פ.פ.ס. האבען אויף דער זיצונג אריינגע-טראגען דרינגענדע פארשלאגען: 1) וועגען תפיסה-רעזשימען 2) וועגען די שטאנד-געריכטען, 3) איינ-פיהרען געשווארענע געריכטען 4) פערקלענערען דאס דיה-געלר 5) אפשטעלען די עקסמיסיעס.

בעת דער רעדע פון פרעמיער פריסטאר האט דער קאמוניסטישער דעפוטאט באנעצקי אויסגערופען: „נידער מיט דער פאשיסטישער רעגירונג!"

דער סיים-מארשאלעק האט איהם דערפאר אויסגעשלאסען פון דער זיצונג. דעפ. באנעצקי האט פערלאזען די זיצונג מיט'ן אויסרוף: „איך פראטע-סטיר!

וו א ר ש א, 1 (טעלעפאניש פון אונזער קא-רעספאנדענט) נאכ'ן עפענען די זיצונג האט דער סיים-מארשאלעק געמאכט א הזכרה די פערשטאר-בענע דעפוטאטען דאמבסקי, האלושינסקי, מיניסטער טשערווינסקי און האלובקא.

אויף דעם שטוהל, אויף וועלכען עס פלעגט זיצען דעפ. האלובקא איז געלעגען א בוקעט רויזען.

נאכדעם, ווי די נייע דעפוטאטען גיבען אפ די שבועה ווערט געוועהלט א נייער וויצע-מארשא-לעק פראפ. מאקאווסקי.

פרעמיער פריסטאר האלט זיין עקספאזע, אין אנהויב בעגרינדעט דער פרעמיער די 7 געזעץ-פראיעקטען וועגען ווירטשאפטליכע פראגען, וואס די רעגירונג טראגט אריין אין סיים. נאכדעם איז ער איבערגעגאנגען צו דער לאגע אין לאנד און האט אנגעוויזען, אז אין דער גאנצער וועלט הערשט א קריזיס אין אמעריקא איז געפאלען די פראדוקציע מיט 30 פראצענט, אין ענגלאנד — מיט 23; אין דייטשלאנד — מיט 25 און אין פוילען נאר מיט 20 פראצענט. דאס בעוויזט, אז אין פוילען איז נאך נישט צום ערגסטען.

ווייטער האט דער פרעמיער גערעדט וועגען דער ארבייטסלאזיגקייט און וועגען דער לאגע פון די פויערים.

די רעגירונג — האט דער פרעמיער געזאגט, — האלט זיך ביי 2 פרינציפען: 1) אפהיטען דעם פינאנציעלען אפאראט און 2) איינצוהאלטען און פערשטארקען דעם צוטרוי פון אויסלאנד צו פוילען.

דער בודזשעט וועט זיך הייאהר שליסען מיט דריטהאלבען מיליארד זלאטיס. די רעגירונג וועט אנ-ווענדען אלע מיטלען צו דערהאלטען דעם גלייכ-געוויכט פון בודזשעט. די רעגירונג וועט אויך אנ-ווענדען מיטלען עס זאלען נישט בעשעפטיגט ווע-רען קיין יוגענדליכע ארבייטער, און אז זייער ארט זאלען פערנעהמען פאמיליען-פאטערס.

אין דער אויסערן-פאליטיק קומען איצט פאר ענדערונגען און דערנעהנטערונגען. די רעגירונג וועט צופאסען איהר פאליטיק צו די דאזיגע ענדע-רונגען.

דער פרעמיער האט געענדיגט זיין עקספאזע מיט'ן אויסדריקען זיין איבערצייגונג, אז די רע-גירונג וועט זיך אנ'עצה געבען מיט די שוועריג-קייטען און וועט אדורכפיהרען אויף א גוטען וועג.

עס האבען זיך נאכדעם אנגעהויבען דיס-קוסיעס.

דעפ. רוג (פויערים-קלוב) האט פראטעסטירט געגען תפיסה-רעגולאמין און קריטיקירט די פרעס-פרייהייט. ער פערלאנגט צו פערקלענערן פאר פויערים די שטייערען און איינפיהרען א מאראַ-טאריום אויף חובות.

א שארפע רעדע געגען דער רעגירונג האט געהאלטען פראפ. ריבארסקי (ענדעקישער קלוב), וועלכער האט צוקלאפט די אויספיהרונגען פון פרעמיער.

דעפ. זשולאווסקי (פ.פ.ס.) איז ארויסגעטרע-טען מיט א שארפע רעדע געגען דער רעגירונג און געמאכט א גאנצע רייה פארוואורפען. ווייטער האט דעפ. זשולאווסקי אויך שארף אנגעגריפען דעם מארשאל פילסודסקי און איהם געמאכט דעם פאר-וואורף, אז ער האט זיך נישט פעראינטערעסירט מיט ווירטשאפטליכע פראגען.

פון די סאנאציע-בענק האט זיך דערויף גע-הערט אנ'אויסגעשריי: אראפ!

דעפ. זשולאווסקי האט אבער ווייטער שארף גערעדט געגען מארשאל פילסודסקי, האט זיך אויפ-געהויבען א שטארקער שטורם. דערביי איז געקו-מען צו א שארפען ווערטער-אויסטויש צווישען דעפ. זשולאווסקי און דעפ. מיעדזינסקי (ב. ב.) אי וגרויס אויפרעגונג זענען די סאנאציע-דעפוטא-טען צוגעלאפען צו די פ.פ.ס. און עס האט שוין געהאלטען ביי קלעפ. נאר דעם מארשאלעק איז געלונגען צו בערוהיגען די אויפגערעגטע געמיטער.

דעפ. ראזמארין האט גערעדט אין נאמען פון יודישען קאלא און פעסטגעשטעלט, אז דער בו-דזשעט איז צו הויך, עס פעהלט א פלאן אין שטייער-ען-סיסטעם. עס פעהלט דאס פערשטענדניש פאר האנדעלס-פראגען און דער ווירטשאפטלי-כער פראגראם איז אהן א געהעריגען פלאן.

ווייטער האט דער רעדנער זיך אפגעשטעלט אויף דער שווערער לאגע פון דער יודישער בע-פעלקערונג, זיך בעקלאגט, וואס מען שטיצט נישט די יודישע שולען, און געפאדערט צו רעווידירען דעם שטייערען-סיסטעם און ארויסגערוקט א גאנצע רייה פאסטולאטען.

עס ווערט נאכדעם געשלאסען די רעדנער-ליסטע און דעפ. מיעדזינסקי האט געענטפערט דער אפאזיציע. דערמיט איז די זיצונג געשלאסען גע-ווארען.

די צווייטע זיצונג קומט פאר פרייטאג האלב 11 א זייגער פריה.

—=:O:=—

הונגער-שטרייק פון שכם'ער אראבער

ירושלים; (יט"א) אראבישע צייטונגען טיי-לען מיט, אז די אראבישע ארעסטאנטען פון שכם, וואס זענען דארט פאריגען חודש ארעסטירט געווא-רען פאר ארויסרופען א בעוואפענטען צוזאמענשטויס מיט דער פאליציי האבען אין תפיסה אנגעהויבען א הונגער-שטרייק.

אכטונג!!! צו זעהר א וויכטיגע אונטערנעמונג פון 1-טע ראנגע וואס איז נאך ביז איצט אין לאדז און אומגעגנד נישטא (פאר־זעהן זיכערע אין גרויסע איינקונפט) ווערט געזוכט א פערזאן מיט 2—3 טויזענד דאלאר צו מיטבע-טייליגען זיך אלס שותף. געפעל. אפערטען ביטע אין די אדמ „נ. פאלקסבלאט" פאר „גוט געשעפט".

Dr. med.
Haltrecht
ספעצ. ארצט פאר הויט און געשלעכטס-קראנקה., נעהמט א' פון 8—11 פריה, פון 1— 3 נאכמיטאג און פון 6 ביז 9 אוו נר.
זונטאג פון 9 ביז 12 בימאג.
פיעטריקאווער 10
טעל. 245-21.
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע פ־ייזען.

א דירה
פון 2 שטובען מיט א קיך מיט בעקוועמליכקייטען צו פערדינגען אדער צו טוישען אויף א שטוב מיט א קיך צו ערפאהרען פאלודניאווע 11 וו. 34 אייזענשלאס.

ס'ווערט געזוכט
פון זאפארט
שניידער-געזעלען
ווי אויך געהילפען ביי
י. שולזינגער
זאוואדזקא 10

בוכהאלטעריע
איינפאכע און דאפעלטע
איטאליענישע
און אמעריקאנישע
ווי אויך מאשין-שרייבען און רעכנען לערן איך אויס גרונדליך מיט א פערקירצ-טער מעטאדע אין פערלויף פון 1 חודש פאר 15 זל. בלויז מאשין-שרייבען דורך 3 וואכ' 6 זל. קילינסקעגא 50 קווער-אפיצינע, 1-טער שטאק. מיר ערטיילען אויך קאַרעספאנ-דענץ האנדעלס-ארימעטיק און סטענאגראפיע

אכטונג, צוקערניקעס
די בעסטע עטערישע אילען, גיפט-פרייע פארבען און גע-שמאקען, ווי אויך ערשט-קלאסיגע קאנפיטור צו ביליגע פרייזען שטעל איך צו יעדען קוואנטום גלייך רום און ארטק-געשמאק.
מ. פיגולא, אלטער מארק 3

פארז זל. א קילא
צו בעקומען עכטען ביהנען-האניג
פיעטריקאווער 2,18-טער הויף, אין שפייז געוועלב. גאראנטירט פאר אנאליז.

FABRYKA czeska biżuterji jabłonieckiej, poszukuje agentów na Łódź i miasta prowincjonalne. Kaucja wymagana. Oferty pod „Gablonc" do administracji niniejszego pisma.

לעהרערס
ערטיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, דייטש, מא-טעמאטיק און בוכהאל-טעריע
שוו. יאקובא 12
אין דער אפיצינע וואוי-נונג 30. שיף

אכטונג, דאמען!
דערמיט מאך איך בעקאנט מיין געעהרטע קונדשאפט, אז אין מיין
דאמען=שניידער=אטעליר
L. APPEL
ŁÓDZ, GDANSKA 15
prawa oficyna, parter
איז אנגעקומען די נייעסטע
הערבסט=און ווינטער=זשורנאלען
ס'ווערען אנגענומען זעמטליכע בע-שטעלונגען צו צוגענגליכע פרייזען.
רעעלע בעהאנדלונג! פינקטליכע אויס-פיהרונג! קומט און איבערצייגט אייך!

שטראם פון הויכער פרעקווענץ
(1 — 2 מיליאן) מיט ראד-שטראהלען
(ציילייס מעטאדע)
Dr. med. J. Pollak
6-טער שערפינן 22, טעל. 164=21

לאדזער יודיש פאלקס=טעאטער, זגערזשער 17
דירעקציע: פ. ווינער.
פרייליכער יום=טוב=רעפערטואר אין פאלקס=טעאטער
פרייטאג, ד. 2-טען 9.30 אוו. די קאמישע פרייליכע אפערעטע צום ערשטען מאל אין פאלקס-טעאטער. שיינע געזאנגס-נומערן.
די מוהמע גנענדל
אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון מארקעוויטש.
שבת, 4 נאכמ. צו ביליגע פרייזען
לא תחמוד
היסטארישע אפערעטע אין 4 אקטען פון אברהם גאלדפאדען.
שבת, דעם 3-טען, שמחת תורה, זונטאג, דעם 4-טען, מוצאי יום-טוב, 9 אוונד
פרעמיערע! צום 1-טען מאל אין פאלקס=טעאטער פרעמיערע!
20 נומ' געזאנג הערליכע אויסשטאטונג 20 נומ' געזאנג
דאס פערבלאנדזשעטע שעפעלע
אין 3 אקטען מיט פראלאג פון ב. טאמאשעווסקי.
זונטאג, 4 נאכמיטאג — א פרייליכער שמחת תורה אין פאלקס-טעאטער צו ביליגע פרייזען די פרייליכע קאמישע אפערעטע
די מוהמע גנענדל
אין 3 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון מארקעוויץ
מאנטאג, ד. 5-טען, 9 אוו. גרויסע סיורפריז פארשטעלונג. אלע פלעצער צו 1 זל. תהא עס קויפט פריהער — בעקומט א בעסערען פלאץ.
פרעמיערע! צום 1. מאל אין פאלקס-טעאטער!
„בלינר אוים ליבע"
אין 4 אקטען מיט געזאנג און טענץ פון רמזעלמאן
ס'נעהמען אנטייל פ ר ו י ע ן (לויט א ב.): גאלדשטיין, לובארטאווסקא, פאדערמאן, ראזענ-צווייג. מ ע נ ע ר: באלבירסקי, בלאט, הערשקאוויטש, האמבורגער, פאלאנסקי, נייהויז.
כאר און ארקעסטער פיהרט אן דער דיר. מ. סאכאנאווסקי.

וויכטיג פאר עלעגאנטע הערען!
דער מאדערנער הערן=שניידער=אטעליר
ה. ראזענשטיין,
11. ליסטאפאד 29, טעל. 80=176
מאכט בעקאנט דער ג. קונדשאפט, אז צום ווינטער-סעזאן נעהם איך אן אלער ארט ארבייטען פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות לויט דער לעצטער מאדע.
ספעציעל אויף לא'ער פעלצען זעהר פריינווירדיג צו בעקומען.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער יום=טוב=פראגראם! צום ערשטען מאל אין לאדז!
וואהבזין פון די הייסע לענדער
פראכטיגע עקזאטישע דראמע ∴ עמאציאנירענדער פילם וועגען ליבע און אינטריגעס ∴ די אקציע שפילט זיך אפ אין הייסען אפריקא.
אין די הויפט. Beatrice Joy, Georg Berraud, Lena Malena, Alb. Valentino
אויסערן פראגראם: פרעהליכע קאמעדיע אין 2 אקטען „הערעז פרילווליגע".

קינא=טעאטער
Spółdzielnia
40 שענקעוויטשא 40
אנהויב אין געוועהנליכע טעג 4 א זייגער נאכמ. שבת זונטאג און יום-טוב 2 א זייגער נאכמיטאג.

„BETON"
wł. W. MATZ, ŁÓDŹ
SREBRZYŃSKA 6, TEL. 205-50

עמפפעהלט: פאסאדוקעס — אזבעסט — האלצערנע „KSYLOMENT" איינהייטליך אהן שפארעס, ווארם, עלאסטיש פייער-פערזיכערט, געאייגנעט פאר יעדער ארט וואוינונגס-פלעצער זאווי ביורא-לאקאלען געוועלבער א.ז.וו. יאסטרע מיט א דעמבאווע אינטערשלאג און לינאלעאים.
„Ksyloment Posta" צו קסילאליט-פאדלאגעס ווירקונגספול און אויף שטענדיג בעזייטיגט שמויב און גיט צו אלטע געניצטע פאדלאגעס אנ'אויסזעהען פון גאנץ נייע. ס'ווערט אנגענומען א שטענדיגע קאנסערוואציע פון קסילאמענט=פארלאגעס.
הויכע איזאלאציאנס בוי-פליטען "Tryumf" (אינלענדישער מאטעריאל), וואס זענען גוט צוגעפאסט צו סיילונגס-ווענד, פערטויבען די שטים, געגענווירקען פייער, זענען לייכט, דויער-האפטיג און ביליג, ווערט אויסגעפיהרט אין יעדער דיק: 5, 7,5 און 10 צענטים, א.ז.וו. בעטאן=אויסארבייטונגען "LASTRICO"
מאזאיק= און בעטאן=טרעפען. פארקאן=סלופעס. פאראפעטען, בעטאן- און שטאהל-בעטאן-פאסארוקעס. קארידאר-פליטען. צעמענט-רוירען שטענדיג אויף לאגער אין אלע גרויסען פון 100 ביז 1.200 מילימעטער א.ז.וו. אלעראַרט ברוקען. ערד-ארבייטען.
ס'ווערט אויסגעפיהרט זעמטליכע ארבייטען וואס האבען א שייכות מיט דעם בוי און איבערבוי פון לאקאלען. אייזען=בעטאן=קברים, מצבות א.ז.וו.

קריגס=אַקציע פון די סאָוויעטען

רויטע אַרמעע פאַרנומען אַ כינעזישע סטאַציע

לאָנדאָן, 1 .(טו). דער מוקדענער קאָרעס־פּאָנדענט פון דיילי טעלעגראַף איז מודיע, אַז רוסי־שע קאַוואַלעריע און געפּאַנצערטע אויטאָס האָבען בעזעצט די כינעזישע גרעניץ־סטאַציע מאַנדזשולי. אויפ'ן פּראָטעסט פון די כינעזער האָט דער רוסישער קאָנסול געענטפערט אַז דאָ האַנדעלט זיך וועגען אַן־אַקציע געגען די רוסישע ווייסע גוואַרדייצעס וואָס מ'האָט מורא אַז זיי זאָלען נישט אונטערנעהמען אַן־אַנגריף אויף דער סאָוויעטישער טעריטאָריע.

מ'רעכענט אַז די סאָוויעטען האָבען אונטער־גענומען דעם שריט, כדי אויסצואיבען אַ דרוק אויף די כינעזער.

ווען פאָהרט לאַוואַל קיין אַמעריקאַ?

פּאַריז, 1. טו)(פון גוט־אינפאָרמירטע קריי־זען גיט מען איבער, אַז דער פּרעמיער לאַוואַל וועט אונטערנעהמען זיין רייזע קיין אַמעריקע — אויף דער איינלאַדונג פון פּרעזידענט הובער — צווישען 12־טען און 14־טען אָקטאָבער.

אַ שטרייק פון רבנים

פּראַג, (יט״א) ערשט איצט ווערט בעקאַנט, אַז דעם צווייטע טאָג ראש־השנה האָבען בידיע רבנים פון דער אָרטאָדאָקסישער שוהל אין אוז־האָראָד (הויפּט־שטאָט פון קאַרפּאַטען־ רוסלאַנד) ערקלערט אַ שטרייק דערפאַר, וואָס די שוהל ־ליי־טונג האָט אָפּגעוואָרפען די הוספה־פאָדערונגען פון די רבנים, צום שטרייק זענען אויך צוגעשטאַנען די חזנים און שמשים פון דער שוהל.

ארגאַן פון היטלער'ן

רופט צו אַ „שטורם=לויף געגען דעם שרעקענס=אורטייל״

בערלין ,(יט״א) דער בערלינער אָרגאַן פון די נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטען „דער אַנגריף״ רעדאַ־גירט דורך ד״ר געבעלס) פּערעפענטליכט אַ גיפטי־גען יודענהעצערישען אַרטיקעל אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן אורטייל אין פּראָצעס פון די 34 היטלעריסטען וואָס האָבען איינגעאָרדענט די אַנטי־יודישע גאַסען־אונרוהען אין בערלין דעם פערגאַנגענעם ראש־השנה מיט שוים אויף די ליפּען רופט דער אויטאָר פון אַרטיקעל (משמעות דר. געבעלס גופא), צו אַ „שטורם־לויף געגען דעם שרעקענס־אורטייל״. עס ווערט דאָרט געזאָגט צוו. אַנד.: „מעגען יעהרליך צוואַנציג טויזענד דייטשען פאַרענדיגען זייער לעבען מיט זעלבסטמאָרד, מעגען כמעט טעגליך פאָלקס־גענאָסען צוזיבען וועהען דורך. דער מאָרד־באַנדע — דאָס שאַדט נישט. ווען אָבער, אויב מען טוט קרום אַ קוק אויף אַ יודען: פון דן ביז באר־שבע, פון פּסח ביז סוכות וועט די וועלט האַלטען אין איין צי־טערען, מחמת דער ייד איז — „טאבו״.

פּראָפ. יאָרגאַ עצה'ט די יודען, זיי זאָלען זיך שמד'ן

בוקאַרעשט, (יט״א) די רומענישע צייט־שריפט „רענעסאַנטערעאַ באַנאַסטראַ״ טיילט מיט פון דעם שטעטעל ראַמניקול־סאַראַט:

דער פּרעזעס פון מיניסטאָרען־ראַט פּראָפ. יאָר־גאַ האָט די טעג געוויילט אין דערמאָנטען שטעטעל און איז דאָרט געווען אַנוועזענד אויף אַ קירכליכע פייערונג, צווישען די בעזוכער האָט דער פּרעמיער געהאַט בעמערקט אַ יודישען סוחר, צו וועלכען פּראָפ יאָרג אַהאָט זיך אָפּגערופען מיט פאָלגענדע ווערטער:

„זענען נישט אונזערע ימים־טובים שעהנער ווי איי־ערע? וואָר עס בעזיצט צוויי טעסטאַמענטען איז אָפּ־קע בעסער ווי דער, וואָס האַלט זיך בלויז אָן איי־נעם ,פאַר אייך וואָלט שוין לאַנג צייט געווען אויס־צוטון אייערע אַלטע בגדים און אָנטון נייע״.

„רענעסאַנטערעאַ באַנאַסטראַ״ בעמערקט צו דער מיטטיילונג אַז פון אַזאַ מאַן ווי פּראָפ. יאָרגאַ וואָלט מען געדאַרפט ערוואַרטען בעסערע „וויצען״.

היינט ווערט דעצידירט מכח די וואַהלען אין ענגלאַנד

לאָנדאָן, 1. (טו) די ענגלישע רעגירונג וועט היינט האָבען אַ זיצונג אויף וועלכער עס דאַרף ווערען קלאָר די שטעלונג פון די ליבעראַלען מיט הערבערט סעמיועל בראָש צו דער בעשטימונג פון נייע וואַהלען.

הגם, ווי עס בעהויפּט „ניוס קראָניקל״ מאַקדאָ־דאָנאַלד איז פּערזענליך געגען נייע וואַהלען, רע־כענט מען דאָך, אַז די וואַהלען וועלען בעשטימט ווערען.

דענער שוועד ענגלענדער נאָרוועגער

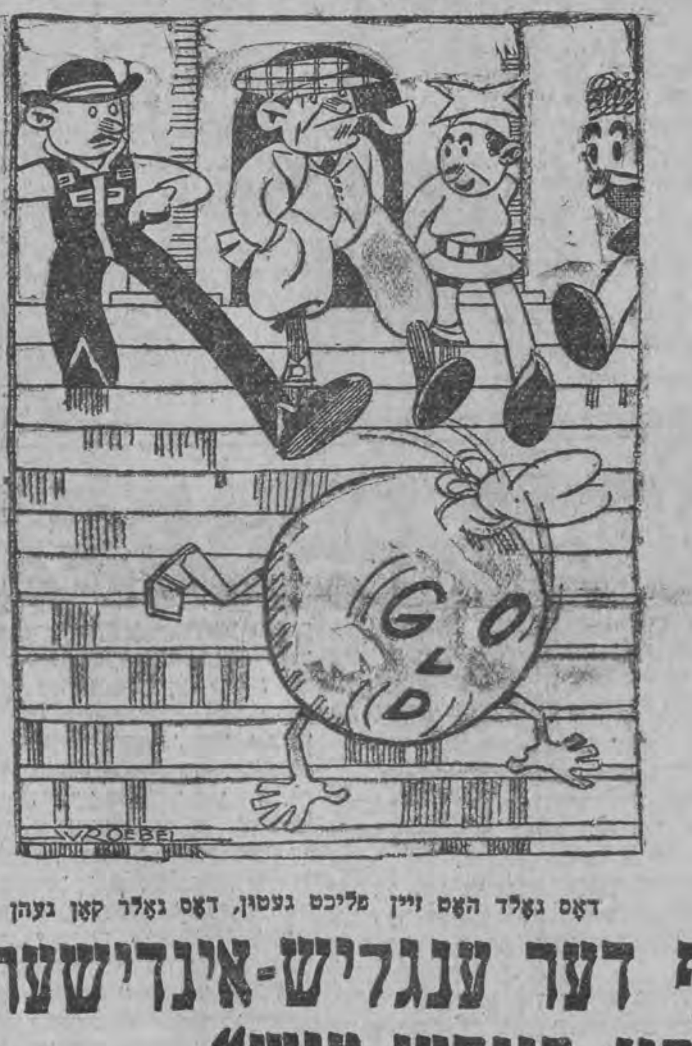

דאָס גאָלד האָט זיין פליכט געטון, דאָס גאָלד קאָן געהן

לופט־שיף ראַטעוועט טרינקענדיג

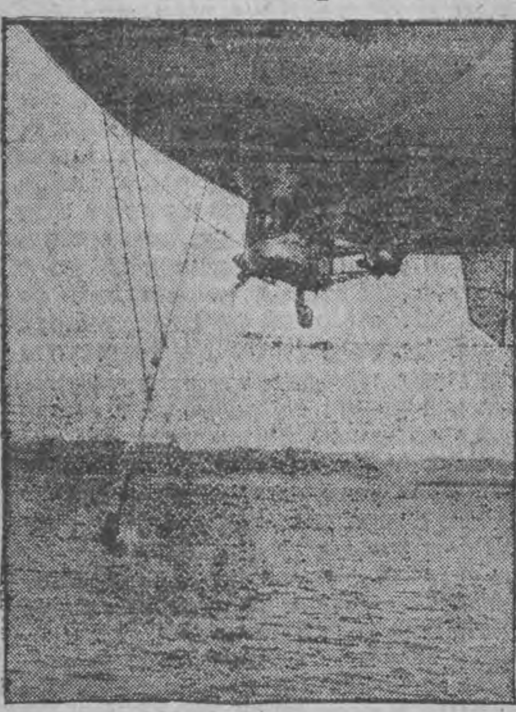

פּראָבעס וואָס זענען געמאַכט געוואָרען אין האַפען פון לאָנג־איילענד (אמעריקאַ)

אַנטיסעמיטישע קאַמפּאַניע

געגען יודישע פינאַנסיסטען אין האָלאַנד

אַמסטערדאַם, (יט״א) אַ טייל האָלענדישע פּרעסע איז אַרויסגעטרעטען די טעג מיט אַנטיסעמי־טישע בעשולדיגונגען געגען יודישע פינאַנסיסטען וואָס זאָלען כלומרשט זיין פאַראַנטוואָרטליך פאַר דעם צו נידעריגער באַטיידונג פון האָלענדישע מלו־כה־ווערט־פאַפּירען, צוליב וואָס דער מלוכה־אוצר האָט געליטען בעדייטענדע הזיקות, געגען פיער יו־דישע מיטגלידער פון בערזען־ראַט ווערט דורך איי־ניגע צייטונגען געפיהרט אַ פאָרמעלע העץ־קאַמ־פּאַניע. מען בעשולדיגט זיי אין מיספּרויכען מיט זיי־ער אַמט צום גונסטען פון אַנדערע יודען, וואָס זאָ־לען כלומרשט זיין פאַראינטערעסירט אין נישט־ערה־ליכע בערזען־שפּעקולאַציעס.

די סאָציאַליסטישע צייטונג „העט פאָלק״ גרע־בעצט זיך שאַרף אָפּ פון די העצע־טרייבער.

אין יודישע קרייזען האָט די דאָזיגע קאַמפּאַניע אַרויסגערופען אַ געוויסע בעאונרוהיגונג ,מחמת זייט פיל יאָהרען האָט מען אין האָלאַנד נישט בעמערקט קיין סמנים פון אַנטיסעמיטיזם.

אויפלעבונג אין דער האָלענדי־שער דימענטען־אינדוסטריע?

אַמסטערדאַם, (יט״א) פון גוט־אינפאָר־מירטע אינדוסטריעלע קרייזען ווערט מיטגעטיילט, אַז אין די נאָהענסטע טעג זאָל זיך אָנהויבען אַ בע־דייטענדע אויפלעבונג אין דער דימענטען־אינדו־סטרי, וועלכע געפינט זיך זייט אַ לענגערער צייט אין אַ צושטאַנד פון סטאַגנאַציע, שוין קומענדע וואָך זאָ־לען געעפענט ווערען אַ רייה פאַבריקען, וואָס בע־שעפטיגען דאָס רוב יודישע אַרבייטער.

פראגע וועגען א״י אויף דער ענגליש-אינדישער „קאָנ־פערענץ פון רונדען טיש״

לאָנדאָן, (יט״א) אין די ציוניסטישע קריי־זען הערש! אַגעוויסע פאַראינטערעסירונג פאַר די פאַרהאַנדלונגען פון דער „קאָנפערענץ פון רונדען טיש״, וואָס קומט איצט פאַר אין לאָנדאָן מיט דער בעטייליגונג פון גאַנדי און פיל אַנדערע פיהרער פון די פערשידענע טיילען פון דער אינדישער בע־פעלקערונג.

די דעלעגאַטען פון דער מוזולמענישער מינ־דערהייט אויף דער קאָנפערענץ ווייזען אַרויס אַ קאָמ־פּראָמיסלאָזע שטעלונג בנוגע זייערע פאָדערונגען, מצד די פאָרשטעהער פון ענגלאַנד זאָלען זיי, ווי מען פערזיכערט, האָבען בעקומען פערשידענע צו־זאָגען פון קאָנצעסיעס אויף אַנדערע מוזולמענישע לענדער, דערין אויך ארץ־ישראל. ווי עס שיינט, זאָל שאוקאַט־אַלי איינער פון די פיהרער פון דער דאָזיגער מינדערהייט, האָבען געהאַט אַ גוטען גרונד פאַר דער ערקלערונג וועלכע ער האָט געמאַכט אין א״י, מיט איינעגע וואָכען צוריק פאַר זיין אַרויס־פאָהר קיין לאָנדאָן און אין וועלכער ער האָט געהאַט צוו. אַנד .געזאָגט, אַז „שלום מיט גרויס־בריטאַניען הייסט נישט בלויז די ערלעדיגונג פון דער אינדי־שער פראַגע, נאָר אויך דאָס פּראָבלעם פון דשאַזיראַט אול־אַראַב אָז וואַנדערע מוזולמענישע און אַראַבישע לענדער״.

בולגאַרישע רעגירונג

בעגריסט די יודישע בעפעלקערונג צו די ימים=טובים

סאָפיאַ, (יט״א) דער בולגאַרישער יוסטיץ־מיניסטער וואַרבענאָוו האָט צוגעשיקט דער יודישער צענטראַל־קאָנסיסטאָריע אַ בריף, אין וועלכען ער בעגריסט די יודען צו זייערע ימים־טובים און דריקט אויס אין נאָמען פון דער רעגירונג דעם וואונש פון אַנ'ענגער צוזאַמענאַרבייט פון דער בולגאַרישער און יודישער בעפעלקערונג לטובת דעם לאַנד.

סוכות האָט דער יוסטיץ־מיניסטער אין בעגלייטונג פון גענעראַל לאַזאַראָוו דעם פאָרזיצער פון בול־גאַרישען בונד פון רעזערוו־אָפיצירען, בעזוכט דעם הויפּט־טעמפּעל בעת דער גאָטעסדינסט, און אי־בערגעגעבען דעם אָבער־ראַבינער פון סאָפיאַ און דעם פּרעזעס פון דער יודישער צענטראַל־קאָנסיס־טאָריע זיינע גליקוואונשען צום נייעם יודישען יאָהר

יודיש טעאַטער אין „פילהאַרמאָניע״

דירעקציע: א. בעזמאַן און ד. צעלמייסטער.

וויימערדיגע גאַסטראָלען פון דער בעליבטער סובּרעטע

אָווענד־ פּרייזען פון 80 גר. | רעגינא צוקער | נאָכמ.־ פּרייזען פון 50 גר. ביז 2

מיט די וואַרשאָווער די סטאַר־אַרטיסטען לאַלא יאַקובאָוויטש, ק. צימבאַליסט, א. קוריץ, ל. געטליכערמאַן, א. אייזענבערג, וו. אַמזעל.

פרייטאָג, דעם 2/X, שבת, דעם 3/X, זונטאָג, דעם 4/X, מאָנטאָג, דעם 5/X, פּינקטליך 9.15 אָווענד שטורמישער ערפאָלג! גרעסטער שלאַגער! גרויסע סענסאַציע!

פון כתרילאָווקע ביז ניו=יאָרק

דער גרעסטער וועלט־שלאַגער אין 3 אַקטען מיט 20 נומערן געזאַנג און טענץ מיט דער פלאַם־פייערדיגער סובּרעטין רעגינא צוקער אין דער הויפּט ראָל

מיט אנטייל פרויען: אַמזעל גאָלדע, בעזמאַן סאָניא, האָניגבאום לאה, טופּמאַן מרים, לאָלא יאַקובאָוויטש. מענער: אייזענבערג אהרן, אַמזעל וואָלף, בלומשטיין שמשון, געטלי־כערמאַן לעאָן, קלמן גוטמאַן, צימבאַליסט קאַרל, קוריץ אברהם.

שבת, דעם 3/X און זונטאָג, דעם 4/X, 4 נאָכמיטאָג נייעס! ווידער נייעס!

„דאָס פערלוירענע גליק״ (בראָדיאַגאַ)

אין 3 אַקטען מיט געזאַנג פון י. מאַרקאָוויטש.

אין דער פיעסע טרעט אויף צום 1. מאָל דאָס 8־יעהריגע וואונדערקינד לאָלא אַמזעל.

רעזשי: ק. צימבאַליסט. סצענ. לייטער: ק. גוטמאַן. סופלער: מ. אייזענבערג.
דיריגענט: ש. בלומשטיין. בילעטען צו בעקומען אין פילהאַרמאָניע־קאַסע.

היינט און פאָלג. טעג!

דאָס גרעסטע מייסטערווערק פון אַלע צייטען!

די שרעקליכסטע וויזיע פון וועלט־קריג אין רעאַליסטישען בעגריף, לויט דעם בער. ווערק פון E M.REMARQUE

אויפ'ן מערב=פראָנט קיין נייעס

מיטרייסענדע דראַמע, וואָס אילוסטרירט פון איין זייט דעם פּאַטריאָטיזם און פון דער צווייטער זייט די אכזריות און שחי־טות איבער מיליאָנען אונשולדיגע מענשען.

די הויפּט־ראָלען קרעאירען מייסטער־האַפט: דער אונפערגלייכליכער (בולבאַ) LOUIS WOLHEIM, Lewis Ayres, John Wray i in.

אָנהויב אין געוו. טעג 4 נאָכמיטאָג, שבת און זונטאָג — 12 אַ זייגער בייטאָג פּאָפּולערע פּרייזען.

עס בלייבט אונפערענדערט

דער לאָקאַוט פון סיים האָט זיך געענדיגט, די פיהרער פון דער מלוכה האָבען זיך דאָך דעצידירט צו לאָזען אין גאַנג די גוזעצגעבעריש מאַשין נישט אַזוי ווייט פון איבערצייגונג, ווי פון נויט, ווען עס וואָלט נישט געווען קיין נויטווענדיגקייט אין נייע מלוכה־הכנסות, דאַן וואָלט מען דעם סיים צונויפגערופען ערשט אין סוף חודש, כדי איהם אָפצולעגען אויף אַ חודש, אָבער ווען עס זענען נויטיג געזעצען, וועלכע גיבען די מעגליכקייט צו פערגרעסערען די איינקונפטען פון שטייערען, דאַן ליקווידירט מען גערן די אַרבייטסלאָזיגקייט פון סיים. העכער הונדערט פערשידענע פראָיעקטען האָט מען צוגעגרייט פאַר דעם סיים. מען קאָן נישט זאָגען, אַז די אַלע פראָיעקטען זענען אַן׳אויסדרוק פון עפּעס אַ גרויסען פלאַן, וואָס פרובט לעזען דעם קריזיס, מיר בעשולדיגען נישט אין איצטיגען מאָמענט די רעגירונג, וואָס זי האָט נישט אַזאַ פלאַן.

אָבער טראָץ דעם קאָנען מיר נישט בעהויפּטען, אַז די פּראָיעקטען פון דער רעגירונג האָבען נישט קיין קלאָרע און בולטע טענדענץ. זיי שטרעבען ווייטער צו בעלעסטיגען דאָס ווירטשאַפטליכע לעבען, נישט קוקענדיג דערויף, וואָס די ביזאיצטיגע בעלעסטיגונגען זענען איינע פון די סבות פון׳ם קריזיס. די העכערונג פון די סטאַווקעס פון הכנסה־שטייער הויבט אָן דעם קאַראַקטער פון די נייע לאַסטען. אין פּראָיעקט וועגען הכנסה־שטייער פיהלט זיך ביוראָקראַטיע, שוין בלויז דערפאַר, ווייל דער פּראָיעקט לעגט פאַר אַן׳אויסערגעוועהנליכע העכערונג פון הכנסה־שטייער פאַר אַלעמען אַ חוץ פאַר דער ביוראָקראַטיע פון דער מלוכה און פון די זעלבסטפערוואַלטונגען.

די מלוכה מוז האָבען גרעסערע הכנסות, ווייל מען וויל נישט רעדוצירען די פענסיעס פון די בעאַמטע. מיר געהען דאָ נישט אַריין אין דעם, צי אָט דער צוגאָב צום הכנסה־שטייער וועט ברענגען די געוואונשטע רעזולטאַטען, אָבער ווען מען פערלאַנגט אָפּפערווילליגקייט פון די בירגער, מוז מען די פאָדערען פון אַלע אָהן אויסנאַהם. די בעהויפּטונג, אַז דאָס בעפרייען די בעאַמטע פון דער העכערונג ערקלערט זיך דערמיט, וואָס מען האָט ביי זיי רעדוצירט די פענסיעס האַלט נישט אויס די קריטיק, צי האָט מען ביי די פּריוואַטע בעאַמטע נישט רעדוצירט די גאַזשעס, פאַרוואָס דאַרפען פּריוואַטע אַנגעשטעלטע, וועלכע קאָנען דאָך נישט האָפען אויף עמעריטור, זיין ערגער פאַר די בעאַמטע פון דער רעגירונג און פון די זעלבסטפערוואַלטונגען? פאַרוואָס דאַרף אַן׳אָרימער קרעמער אָדער אַ בעל־מלאכה, וועלכער וועט דאָך קיינמאָל נישט האָבען קיין עמעריטור, צאָהלען הכנסה־שטייער פון 1500 זלאָטעס און אַ מלוכה בעאַמטער, ווען ער האָט אַפילו 10000 זל. דאַרף זיין בעפרייט פון צאָהלען אַ געהעכערטען שטייער?

פאַרוואָס דאַרפען איינע זיין פּריווילעגירט און נישט צאָהלען און די אַנדערע פּריווילעגירט אין יאָ צאָהלען, נישט קוקענדיג דערויף, וואָס די לעצטע לעבען אין ערגערע בעדינגונגען און מוזען שווערער קעמפען פאַר זייער עקזיסטענץ, ווי די מלוכה־בעאַמטע.

פון דער פּובליקאַציע פון פינאַנץ־מיניסטעריום איז צו זעהען, אַז דעם גרעסטען טייל פון דער שטייער־לאַסט, דהיינו 32,8 פּראָצענט פון דער אַלגעמיינער סומע וועט צאָהלען דער האַנדעל. אויף יעדע האַנדעלס־אונטערנעהמונג פאַלט אויס 974 זל. אַ יאָהר, אויף יעדען האַנדווערקער־וואַרשטאַט פאַלט אויס 237 זל. דער גרעסטער טייל האַנדעלס־ און האַנדווערקער־וואַרשטאַטען זענען רואינירט און נישט קוקענדיג דערויף, ווייל מען די דאָזיגע וואַרשטאַטען נאָך בעלעסטיגען מיט אַ נייעם שטייער.

מיר ווייסען ווי אַזוי עס ווערט פעסטגעשטעלט די הכנסה פון אַן׳אָרימען קרעמער אָדער האַנדווערקער. ווען אַן׳אָרימער סוחר אָדער בעל־מלאכה טראָגט נישט אַריין די הכנסה־מעלדונג, ווייל ער בעהויפּט, אַז זיין הכנסה מאַכט נישט אויס קיין 1500 זל. אַ יאָהר, נעהמט דער שטייער־בעאַמטער אָן, אַז דער סוחר אָדער האַנדווערקער האָט געמוזט האָבען הכנסה, ווייל פון עפּעס האָט ער דאָך געלעבט. ווי אַזוי ער האָט געלעבט, וויפיל מאָל אין יאָהר האָבען צעהנדליגער טויזענטער פון זיי נישט געהאַט קיין ברויט אין שטוב, דאָס אינטערעסירט נישט דעם בעאַמטען. עס ווערט פעסטגעשטעלט, אַז הכנסה איז געווען, און פון אָט דער הכנסה, וואָס איז פעסטגעשטעלט געוואָרען אין שטייער־אַמט, מוז מען צאָהלען דעם שטייער.

אומזיסט טענה׳ן די שטייער־צאָהלער, אַז זיי האָבען חדשים לאַנג נישט פערדינט אויף קיין טרוקען שטיקעל ברויט. זייערע אַלע טענה׳עס און געוויינען העלפען נישט. און אָט די קבצנים העכערט מען איצט די סטאַווקעס פון הכנסה־שטייער. דאָס טוט די ביוראָקראַטיע, וועלכע דאַרף וויסען, אַז די ביזאיצטיגע אונגלייכקייט אין די שטייערען האָט רואינירט דעם האַנדעל און דעם האַנדווערק.

צי האָט זיך פערטראַכט די ביוראָקראַטיע, וואָס אַרבייט אויס די פּראָיעקטען, אַז אויסשליסענדיג זיך, פון דער נייער שטייער־בעלעסטיגונג, אַז שיצענדיג זיך פון פערקלענערען די איינקונפטען און אַרויפוואַרפענדיג נייע לאַסטען אויף די, פאַר וועלכע די פענסיע פון אַ בעאַמטען איז אַן׳אידעאַל, פערטיפט זי נאָר דעם תהום צווישען זיך און דער געזעלשאַפט?

אונזער שטייער־סיסטעם האָט פיל נעגאַטיווע זייטען. איינע פון די נעגאַטיווע שטריכען איז דאָס פּריווילעגירען געוויסע גרופּען פון שטייער־צאָהלער און דאָס סיסטעמאַטישע העכערען פון די סטאַווקעס. די נאָוועלע צום געזעץ וועגען הכנסה־שטייער בעווייזט, אַז אָט דער שטריך בלייבט נישט געענדערט.

ד״ר פ. ״אַנזשטר״יך.

דער פאליטישער מאמענט

... ביי די „האָך“ און „וויוו“־געשרייען, וואָס האָבען זיך אין משך פון עטליכע טעג פון דער הייינטיגער וואָך געטראָגען פון בערלין, האָט די וועלט אַפילו פערגעסען אַביסעל אָן די גרויסע זאָרגען, וואָס זי האָט צוליב׳ן ענגלישען פונט און אַנדערע וואַלוטעס. פון ביידע צדדים, סיי פון דער דייטשער סיי פון דער פראַנצויזישער האָט מען נישט געקאַרגט קיין אויסדריקען פון כבוד און פערעהרונג. בריאַן איז עטליכע מינוט געשטאַנען אין טיפע דבקות פאַר׳ן קבר פון שטרעזעמאַן׳ען, הינדענבורג איז אַקעגענגעגאַנגען די פראַנצויזישע געסט ביז צו דער שוועל פון זיין קאַבינעט, לאַוואַל האָט נישט אויפגעהערט צו אונטערשטרייכען זיין פריינדשאַפט צום דייטשען פאָלק און די גרויסע בעדייטונג, וועלכע עס האָט דער פראַנצויזישער וויזיט אין בערלין.

מען קאָן נישט לייקענען, דער פאַקט גופא פון וויזיט האָט זיין אויסדרוק־שפּראַך. זאָל מען נישט פערגעסען, אַז דאָס איז דער ערשטער וויזיט פון פראַנצויזישע מלוכה מענער אין דייטשלאַנד ווייט צעהנדליגער יאָהרען, אויך איצט ביז צו דער לעצטער רגע האָט מען זעהר שטאַרק געצווייפעלט צי וועט דער וויזיט צושטאַנד קומען, ווער רעדט שוין וועגען רעם, אַז ער זאָל געבען וועלכע עס איז ממשותדיגע רעזולטאַטען. די דייטשע נאַציאָנאַליסטען האָבען געפיהרט אַ פערביסענע קאַמפּאַניע געגען דעם וויזיט, מיט דער דאָזיגער קאַמפּאַניע האָט געקאָנקורירט סיידען נאָר די קאַמפּאַניע פון די פראַנצויזישע נאַציאָנאַליסטען. די דייטשע היציגע קעפּ האָבען געשריבען און געשריען, אַז דאָס קומען פון די פראַנצויזען אין איצטיגען מאָמענט וואָלט בעדייט אַ פערלעצונג פון דייטשען נאַציאָנאַלען כבוד. מען האָט געשמועסט וועגען פיינדליכע דעמאָנסטראַציעס אויפ׳ן אַדרעס פון די אומגעוואונשענע געסט. אויך אין פראַנקרייך האָט מען געקוקט אויפ׳ן וויזיט ווי אויף זעהר אַן׳אונאַנגענעהמע פליכט. די רעכטע פּרעסע אין פראַנקרייך האָט געפאָדערט, אַז דער וויזיט זאָל אָפגערופען ווערען, אָדער זאָל לכל הפחות אָפּגעלעגט ווערען.

די געשעהענישען אין ענגלאַנד האָבען אַריינגעטראָגען אַ בעדייטענדע ענדערונג אין דער לאַגע. אין דייטשלאַנד, פּונקט אַזוי ווי אומעטום, איז געוואָרען פולשטענדיג קלאָר, אַז פראַנקרייך פערנעמט איצט דאָס דאָמינירענדיגע אָרט סיי אויפ׳ן פינאַנציעלען, סיי אויפ׳ן פּאָליטישען געביט. אַפילו די היציגסטע קעפּ אין דייטשלאַנד האָבען אָנגעהויבען צו בעגרייפען, אַז דער אויפבוי פון דייטשלאַנד איז אָהנמעגליך אָהן דער הילף פון פראַנקרייך.

גאַנץ גענוי וועגען דעם, וואָס איז גערעדט געוואָרען בעת דער בעגעגעניש אין בערלין, איז מען נאַטירליך, דערווייל נישט אינפאָרמירט, ווי די טבע איז, ווערען די וויכטיגסטע מאָמענטען פון די געשפּרעכען געהאַלטען אין טיפער געהיימניש. געשמועסט האָט מען, אַז אין בערלין וועלען בעריהרט ווערען זעהר פיל סיי ווירטשאַפטליכע סיי פּאָליטישע פראַגען. צווישען די פראַגען, וואָס מען האָט ווי אַ גרויסצוגיגער פּלאַן פון עקאָנאָמישע אַרבייט געזאָלט בעהאַנדלען, האָבען זיך געפונען אַזעלכע, טען, וואָס זאָלען אויסגעפיהרט ווערען דורך דער דייטשער אינדוסטריע מיט דער פינאַנציעלער הילף פון פראַנקרייך. ווייטער האָט מען געשמועסט וועגען אַ צוזאַמענאַרבייט פון ביידע לענדער אין די פראַנצויזישע קאָלאָניעס, וועגען אַנטייל פון דייטשלאַנד אין טאַגאַ און קאַמערון, אַזוי אַז די קאָלאָניעס זאָלען אין דער צוקונפט אינגאַנצען אָפּגעטראָטען ווערען צו דייטשלאַנד. אין די געשפּרעכען האָט געזאָלט בעריהרט ווערען די זעהר דעליקאַטע פראַגע וועגען אַ נייעם געמיינזאַמען פראָנט געגען רוסלאַנד. די סאָוויעטישע אַגענטען האַלטען זיך טאַקע פעסט אין דער מיינונג, אַז דאָס איז געווען איינער פון די הויפט־צילען פון׳ם בעזוך פון די פראַנצויזישע מיניסטאָרען אין בערלין.

קאָנקרעט איז מען אין רעזולטאַט פון די געשפּרעכען געקומען צו אַ הסכם מכוח שאַפען אַ געמיינזאַמען פראַנצויזיש־דייטשען בעראַטונגס־קאָמיטעט פון פאַרשטעהער פון דער אינדוסטריע. יעדער פון די צדדים וועט שיקען אין קאָמיטעט צו אַכט פאַרשטעהער פון די אינדוסטריעלער און אַרבייטער. די אויפגאַבע פון קאָמיטעט וועט זיין צו געפינען די מיטלען און די וועגען, וואָס זאָלען מעגליך מאַכען די צוזאַמענאַרבייט און די פערברייטערונג פון די ווירטשאַפטליכע בעציהונגען צווישען ביידע לענדער. דער קאָמיטעט וועט אונטערזוכען די געביטען, וואו עס איז שוין פערהאַן אַ צוזאַמענאַרבייט צווישען דער פראַנצויזישער און דער דייטשער אינדוסטריע. פּאָטאַש־קאַרטעל, די גרויסע כעמישע קאָנצערנען, אדג״ל (אויך די אינטערנאַציאָנאַלע קאַרטעלען, אין וועלכע די אינדוסטריען פון ביידע לענדער זענען פעראינטערעסירט) קאַרטעל פון שינעס, שטאָהל־קאַרטעל אדג״ל דער קאָמיטעט וועט זיך פערנעהמען מיט דער פראַגע וועגען דער מעגליכער אויסברייטונג פון די געביטען פון געמיינזאַמער צוזאַמענאַרבייט אויפ׳ן ווירטשאַפטליכען און פינאַנציעלען באָדען. עס האַנדעלט זיך וועגען צעטיילען די איינפלוס־ספערען, כדי אָפצושוואַכען דעם שאָדען, וועלכען עס ברענגען די געגענזייטיגע קאָנקורענץ. דאָס בעציהט זיך צו די שיף־געזעלשאַפטען, צו דעם לופט־פערקעהר און אַנדערע געביטען.

אין דער הויפט־היגזיכט וועלען די דייטשע פּאָליטיקער בלייבען פון דער בעגעגעניש ענטוישט זיי איז נישט געלונגען דורכצוזעצען דאָס וויכטיגסטע, אויף וואָס זיי האָבען געהאָפט און ערוואַרט פון דער בעגעגעניש. עס איז די דייטשע מיניסטאָרען נישט געלונגען צו בעקומען פון די פראַנצויזען דעם צוזאָג מכח פערלייכטערען די האַרבע בעדינגונגען פון ווערסאַלער טראַקטאַט. עס איז זיי אויך נישט געלונגען צו בעקומען די גרויסע אונטערשטיצונג, וועלכע איז נויטיג פאַר דייטשלאַנד, כדי צו שאַפען אַ וועלכע עס איז נישט פינאַנציעלע סטאַבילזאַציע אין לאַנד, וואָס זאָל זיכערען געגען פינאַנציעלע אויפטרייסלונגען, ווי, די וועלכע מיר האָבען געזעהען מיט עטליכע חדשים צוריק.

די רייזעס פון מיניסטאָרען פון איין לאַנד אין אַנדערע זענען לעצטענס געוואָרען אַן׳אָפּשטעל ערשיינונג, אַ מין נייע פאָרם פון אינטערנאַציאָנאַלע בעציהונגען. מיר האָבען אין די לעצטע חדשים געהאַט בעזוכען פון ענגלישע מיניסטאָרען אין בערלין און פון דייטשע אין טשעקער׳ס, מיר האָבען געזעהען דייטשע מיניסטאָרען אין פּאַריז און אין רוים אא. וו. נאָך די אַלע וויזיטען זענען געקומען געשעהענישען, וואָס האָבען געשטעלט די פעראינטערעסירטע לענדער אויפ׳ן ראַנד פון פינאַנציעלווירטשאַפטליכע קאַטאַסטראָפעס. עס איז שווער דעריבער צו רעכענען, אַז דער וויזיט פון לאַוואַל בריאַן אין בערלין וועט ברענגען די פעלקער מעהר גליק און אַז מיט די כבודים, וואָס די מיניסטאָרען האָבען זיך געטיילט אין בערלין, וועט בעהמען אַ סוף צום אינטערנאַציאָנאַלען קריזיס און צו דער אונזיכערקייט אויף אַלע געביטען.

פ. ב.

ווען עס פאלט דער פונט... / (קארעספאנדענץ פון פאריז)

איינס אַ זייגער בייטאָג, אַ געוועהנליכער וואָכענטאָג, פּאַריז לעבט מיט זיין געוועהנליכען איינמאָל פאַר אַלע מאָל איינגעשטעלטען לעבען. מיליאָנען מענשען האָבען נאָר וואָס געענדיגט זייער צווייטען פריהשטיק און נוצען אויס דאָס גוטע וועטער צו מאַכען אַ קליינעם שפּאַציר, פּונקט צוויי אַ זייגער וועלען די אַלע מענשען פערשווינדען, זיי וועלען פערנעהמען זייערע פלעצער אין די מאַגאַזינען, ביוראָס און קאָנטאָרען. אָבער דערווייל געניסט מען פון לעבען, מענער זיצען אין די שענקלעך און כאַפּען אַריין אַ גלעזעל ווייין, פרויען שטעהען פאַר די שויפענסטערס פון די גרויסמאָדע־מאַגאַזינען. אין דאָזיגען ריזיגען המון פון אָנגעשטעלטע באַנק־בעאַמטע און מידנעטקעס וועט קיינעם אַפילו נישט איינפאַלען אַ טראַכט צו געבען וועגען קורס פון פונט שטערלינג. וועגען די שוועריגקייטען פון סנאָודענען און וועגען דעם קריזיס אין ענגלאַנד.

אָבער ס׳איז גענוג אַרויסצוגעהן אויף די גרויסע בולוואַרען, פערנעהמען זיך אין אַ זייטיג געסעל און מאַכען אַ הונדערט שריט, ווי צו איך זעט זיך דערטראָגען צוערשט אַן׳אומקלאָרער, אָבער וואָס ווייטער אַן׳אַלץ מעהר בולט׳ער געשריי און ליאַרעם. דער ליאַרעם ווערט אַלץ העכער און העכער, ער דערגעהט שוין צו איך, ווי די כוואַליע פון ים, ווי עפּעס אַ מורא׳דיגע סטיכישע קראַפט. און פּלוצים דערהערט איהר פון דעם געוואַלדיגען טומעל איין מענשליך געשריי, און דאַן ווערט אַלץ פאַר איך קלאָר: דאָס ליאַרעמט אַ טויזענד־קעפּיגער המון.

וואָס איז דאָ? אַ שטורעם? אַ רעוואָלוציע? צי האָט מען אַרויסגעלאָזט אויף דער פריי טויזענד ווילדע משוגעים? ניין, דאָס איז די פּאַריזער בערזע, דאָ שפּילט מען היינט אויף דער בעסע פון פונט.

* * *

די פּאַריזער בערזע האָט אין יענע טעג דערמאָהנט עפּעס אַ משוגעים־הויז. מען האָט געדאַרפט האָבען ווירקליך גענוג מוט און אַ גרויסען גלויבען אין דער שטאַנדהאַפטיגקייט פון פראַנק, כדי אין די טעג צו לאָזען אָפען די בערזע, ווען כמעט אין דער גאַנצער וועלט איז אָפּגעשטעלט געוואָרען דאָס באַטירען פון ווערט־פּאַפּירען און פון אויסלענדישע דעוויזען.

דער פראַנק איז אַרויס גאַנץ, דערפאַר אָבער זענען געפאַלען אַלע ווערט־פּאַפּירען. אין פערלויף פון איין טאָג זענען די אַקציעס פון דער פראַנצויזישער באַנק, וואָס אין איהרע קעלערען ליגט אַ פערטעל פון גאָלד אין דער וועלט, געפאַלען פון 14290 פראַנק אויף 12500 פר. נאָך באַנק דע פראַנס האָבען זיך אַ קייקעל געטון אַלע אַנדערע ווערט־פּאַפּירען, פון ליאָנער קרעדיט ראיאַל דעטש, ריאַ טינטאָ, און גערעכט האָט זיך דאָך, וואָס קאָן זיין בעסער פאַר אָט די פּאַפּירען?

פאַרוואָס זענען געפאַלען די אַקציעס פון באַנק דע פראַנס? גאַנץ איינפאַך, ווייל אין די קעלערען פון דער באַנק געפינען זיך נישט נאָר שטאַבעס גאָלד, נאָר אויך קעסטלעך מיט ענגלישע פונטען. ספּעציאַליסטען בעהויפּטען, אַז אין רער באַנק געפינט זיך אַ סומע פון 200 מיליאָן פונט שטערלינג. אין טאָג, ווען דער פונט איז געפאַלען אויף צוואַנציג פּראָצענט, האָט די פראַנצויזישע באַנק געמוזט אַריינשרייבען אין איהר פּאַסיוו אַן׳ערך פינף מיליאַרד פראַנק... אַ גליק פאַר די פראַנצויזען, וואָס אַלע אוואַנסען און הלוואות, וואָס זענען לעצטענס געגעבען געוואָרען דער ענגלישער באַנק, זענען דורכגעפיהרט געוואָרען אין גאָלד־פראַנק. אָבער דאָך זענען פינף מיליאַרד פראַנק פערלוירע געגאַנגען.

דער ענגלישער קריזיס וועט פאַר פראַנקרייך האָבען זעהר ערנסטע פאָלגען. קודם כל וועט פערקלענערט ווערען דער עקספּאָרט פון לוקסוס־אַרטיקלען אויף יענער זייט קאַנאַל. אין דער פראַנצויזישער לוקסוס־אינדוסטריע, וועלכע לעבט טייוויז איבער זעהר שווערע צייטען, וועלען זיך אָנהויבען נייע קראַכען. טויזענדער אַרבייטער וועלען פערלירען די אַרבייט. לאַוואַל איז זעהר דערפער פערזאָרגט און דער פראַנצויזישער באָטשאַפטער אין לאָנדאָן האָט שוין בעקומען געהעריגע אינסטרוקציעס צו ווירקען געגען איינפיהרען העכערע צאָלען.

אויף אַ געוויסע צייט וועלען פון פראַנקרייך פערשווינדען די ענגלישע טוריסטען, פּונקט אַזוי ווי עס זענען אינגאַנצען פערשוואונדען געוואָרען די דייטשע. די ענגלענדער זענען אין דער ערשטער אירלעניש אַנטלאָפען פון דער ריוויערע, וועלכע זיי האָבען געהאַט ווי אָקופּירט.

איצט איז די פּאַניק שוין פאַראיבער, אָבער אין די ערשטע טעג זענען די ענגלישע טוריסטען געשטעלט געוואָרען אין זעהר אַ שווערער לאַגע. דער פונט, מיט וועלכען עס פלעגען מיט אַ טאָג פריהער זיך בויגען אין דרייען די דירעקטאָרען פון די האָטעלען און רעסטאָראַנען, האָט מיט איינמאָל פערלוירען אינגאַנצען זיין פּרעסטיזש. אין איינציגע האָטעלען וואו מען האָט דעם פונט שוין יאָ בעוויליגט צו בעהמען, האָט מען פאַר איהם געצאָהלט 95 פראַנק אַנשטאָט די געוועהנליכע 125. ס׳איז לייכט זיך פאָרצושטעלען די אויפרעגונג פון די ענגלענדער, וועלכע האָבען מיט אַמאָל פערלוירען העכער 25 פּראָצענט פון זייער פערמעגענס.

אין די בענק האָט מען געקאָנט זעהען אַזעלכע סצענעס. עס שטעהען פאַר די פענסטערלעך גאַנצע רייהען מיט טוריסטען, וועלכע ווילען אויסטוישען זייער געלד און דערלאַנגען גאַנצע פּעק מיט פונטען, אָבער דער קאַסירער גיט העפליך דאָס געלד צוריק: וואַלוטע ווערט נישט געטוישט. פרויען האָבען געוויינט, ווייל זיי זענען געשטעלט געוואָרען אין דער שווערסטער לאַגע: קיין פונטען בעהמט מען נישט, טוישען זיי קאָן מען אויך נישט און דאָ וויל מען פאַר יעדען פרייז קומען אַהיים קיין לאָנדאָן.

און די פראַנצויזען? זיי האָבען דעם הומאָר נישט פערלוירען, זיי זענען זיכער, אַז זייער פראַנק שטעהט פעסט ווי אַ דייל און וועט אויסהאַלטען דעם שטורם פון די שטאַרקסטע כוואַליעס...

א. ס—

יאפאן, כינע און דער פעלקערבונד

זיי האָבען איהם אין טראַק

לאדז, 2 אָקטאָבער 1931

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 2 אָקטאָבער 1931

מיט'ן פּנים צום שטורם

פון לעא קעניג

דער וועהטאָג איז גרויס; די בעליידיגונג איז נאָך גרעסער, ווען מען שטעלט זיך פאָר ווי צוהיצטע היטלעריסטישע באַנדעס־יונגלעך פאַלען אָן און שלאָגען מכּת רצח יודען, מיינענדיג אַז מיט די פּרימיטיווע אומגעלומפּערטע אַקציעס העלפען זיי ראַטעווען זייער „פאַטערלאַנד" פון סאָציאַלע און נאַציאָנאַלע אונטערדריקונגען.

און נאָך פילפאַכער ווערט דער וועה און די בעליידיגונג ווען מיר פרעגען ביי זיך אַליין: ווי אַזוי ענטפערט מען ראַדיקאַל און ווירקזאַם אויף די אומגעלומפּערטע ווילדע, נארישע און דאָך טיף בעליידיגענדע פּאָגראָמען, וועלכע זענען מעגליך געוואָרען אַפילו אין אַזאַ ציוויליזירטער און קולטורעלער מדינה ווי דייטשלאַנד איז?

ווי אַזוי יענטפערט מען אויף זיי, אויף אָט דעם בייזען מין פּאָגראָמען, וועלכע וועלען זיך מסתּמא נאָך אַ סך מאָל איבער'חזר'ן אין די סאָציאַל אומרוהיגע יאָהרען און וועלכער מיר לעבען און אין די יאָהרען וואָס קומען און זאָגען אָן צו זיין אומרוהיגערע נאָך און שטורמיגערע.

ווי אַזוי ענטפערט מען אויף זיי?

און מיר מוזען צוגעבען ווי ביטער עס זאָל נישט ווערען דערפון אויפ'ן הארצען, אַז ס'איז פאַר אונז יודען גאָר נישט אַזוי לייכט די טראַגישע פראַגע צו פערענטפערען.

און טאַקע ווייל עס זענען פעראַן אַזוי פיל גוטע און ראַדיקאַלע ענטפערס אויף דער איביגער יודען פראַגע.

און טאַקע ווייל די אַלע ענטפערס זענען גוט און ראַדיקאַל נאָר... זיי פערווירקליכען זיך אַזוי מרויעריג לאַנגזאַם אַז ס'דאַכט זיך אָפט אַז זיי הויבען גאָרנישט אָן צו פערווירקליכען זיך, אַז זיי זענען אוטאָפּיעס.

דער בעסטער און עלסטער ענטפער איז פערשטעהט זיך: בויט אייער לאַנד, בויט פּאַלעסטינא. די הויפּט סבה וועלכע מאַכט מעגליך פּאָגראָמען ווערט פערשוואונדען ווערען ווען יודען וועלען האָבען זייער לאַנד ווי יעדע פעלקער; ווען אַ גרויסע טייל פון'ם יודישען פאָלק וועט וועלען ווערען אַ פּראָדוקטיווע מערהייט אויף אַ אייגענעם באָדען.

אַנ'אַלטע ראַדיקאַלע לעזונג פון דער יודען־פראַגע: בויט אייער לאַנד, בויט פּאַלעסטינא!

גו, בויט מען, גו, בויען יודען פּאַלעסטינא, אָבער די אַרבייט געהט צו אַזוי לאַנגזאַם, אַזוי שווער ווי קריעת ים סוף, פאַר וואָס? איז איצט נישט דער פּלאַץ איבערצו'חזר'ן.

אָבער אפשר נישט די קלענסטע סבה איז דאָס וואָס דאָס גאַנצע יודישע פאָלק ווייסט נישט ווי וויכטיג עס איז פאַר זיי, נישט פיהלענדיג מיט'ן גאַנצען לייב און לעבען ווי פאַטאַל זייער לאַגע איז אַצינד אין דער תקופה פון סאָציאַלע איבערקעהרעניש.

און עס קען קיין ספק נישט זיין אַז אַ סך פון די אויסערליכע פּאָליטישע שטערונגען וואָלטען פיל שוואַכער געוואָרען ווען דאָס גאַנצע יודישע פאָלק — איינגעשלאָסען אַ גרויסע צאָהל ציוניסטען — וויסט וואָס ס'איז פאַר זיי אַ אייגענער נאַציאָנאַלער באָדען, אַ אייגע לאַנד.

נישט ווייניגער עפעקטפול און ראַדיקאַל איז אַ צווייטער ענטפער אויף דער יודען פראַגע און ממילא שוין אויף די כּל המינים פּאָגראָמען.

וואָס, זאָגען די אייפעריגע אָנהענגער פון דער צווייטער שיטה, וואָס מאַכט איהר פאַר אַ סענטימענטאַלען וועזען פון די היטלעריסטישע פּאָגראָמען. עס איז נאָר אַ טייל פון'ם גרויסען קלאַסען קאַמף וואָס געהט איצט אָן אין אַלע, ווי איהר רופט זיי, ציוויליזירטע לענדער.

היטלער און זיינע באַנדעס זענען די לעצטע שאָוויניסטישע משרתים און יוצר משרתים פון דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדנונג וועלכע צופאַלט זיך שוין. ס'איז נישטאָ קיין יודען פראַגע נאָר אַ קלאַסען פראַגע: דער היטלעריסטישער פאַשיזם וויל נאָר פערטונקלען דעם קלאַסען בעוואוסטזיין מיט די אָרגאַניזירטע פּאָגראָמען אויף יודען.

און וויל מען בעקעמפען די פּאָגראָמען, מוז מען צושטעהן צו דעם עקסטרעמען רעוואָלוציאָנערען לאַגער וועלכער קעמפט מיט זיי אין דייטשלאַנד און איבעראַל אויף אַנ'אמת און נישט מיט דזידענע בורזשואַזע הענטשקעס ווי די אָפיציעלע דייטשע און אייראָפּעאישע סאָציאַליסטען טוען עס.

די סאָציאַלע רעוואָלוציע וועט מאַכען אַ סוף צו די באַציאָנאַליסטישע בורזשואַזע פּאָגראָמען.

אַ גוטער תירוץ, אַ ראַדיקאַלער ענטפער אויף דער יודען פראַגע.

אָבער ווען מען דערמאָנט זיך אַז דער רוב מנין ובנין פון'ם איצטיגען יודישען פאָלק געהערט צו די עקאָנאָמישע קלאַסען וועלכע זענען ווייט פון דער אידעאָלאָגיע וואָס וויל זיי אויסלייזען.

און אַז די נייע פּאָגראָמטשיקעס העצען אויף יעגען די יודען אָפּטמאָל מכלומרשט אויך צוליב „קלאַסען מאָטיווען", מוז מען ווערען פערצווייפעלט זייענדיג אַז מען איז אַזוי פאַרטייאיש און דאָקטרינעריש אַז מען איז גרייט צו אָפּפערען אויפ'ן מזבח פון רעוואָלוציע דעם גרעסטען רוב פון'ם יודישען פאָלק.

ס'איז פערהאַן נאָך אַ לעזונג פון דער יודען פראַגע, נאָך אַ ענטפער אויף די פּאָגראָמען. און די דריטע לעזונג איז, קען מען זאָגען, נישט קיין רעוואָלוציאָנערע נאָר אַ עוואָלוציאָניסטישע. מען קען זאָגען צו יודען איבעראַל וואו זיי געפינען זיך:

לעבט נישט אויף אייער אַלטען יודישען שטייגער מיט חיי שעה, מיט ווינטיגען אימפּעט. קלערט זיך איין טיף און ערנסט אינ'ם מאָרגען. איידער איינרייסען און איינבעמען די וועלט אויף איין רגע איז בעסער צו וויסען אַז איהר זענט זיכער מיט'ן מאָרגען און מיט'ן איבערמאָרגען.

זוכט נישט קיין גלענצענדע אויסערגעוועהנליכע קאַריערעס פאַר אייערע קינדער נאָר זעהט מיט אַלע מעגליכקייטען זיי צו פערזיכערען מיט געזונטע עקאָנאָמישע פּאָזיציעס אין לעבען ווי גרויס זיי זאָלען נישט אויסזעהען.

פערפונדעוועט זיך און בירגערט זיך איין אין די לענדער וואו איהר לעבט, וואו איהר האָט אייער היים געפונען. שפּרינגט נישט איבער אייערע קעפּ, רייסט זיך נישט איבער אייערע כּחות, ווייל עס קומט

אַ צייט ווען דאָס נאָרמאַלע וועט זיין דאָס אידעאַלע און אַלע איבערגעשפּיצטקייטען, ווי גלענצענד זיי זאָלען נישט זיין, וועלען שטעכען די אויגען. דאָס הייסט נישט נאַציאָנאַלע אַסימילאַציע נאָר נאַציאָנאַלע היגיענע. מיר דאַרפען זיך פיזיש, גייסטיג און דער עיקר פּסיכיש אינערליך איבערבויען, ווייל — מיר מוזען האָבען דעם מוט עס צו זאָגען — די שעדליכע מיקראָבען פון אַנטיסעמיטיזם זענען נישט נאָר אויסער אונז נאָר אויך אין אונז, אין אונזער לייב און לעבען. איינגאַנצען אומזיסט האָט מען אונז נישט פיינט. דאָס איז אַזוי צו זאָגען די עוואָלוציאָניסטישע לעזונג פון דער יודען פראַגע.

אָבער דער פּראָצעס איז נאַטירליך אַזאַ לאַנגזאַמער ווען מען דאַרף פון דאָס ניי בילדען און אויפקלערען אַ פאָלק.

און די געפאַהרען זענען אַזוי נאָהענט און דראָהענד.

אַ מאָמענטאַלער און דרינגענדער ענטפער אויף די פּאָגראָמען איז נאַטירליך — זעלבסטשוץ.

האָפענטליך דאַרף מען שוין וועגען אַזאַ עלעמענטאַרער זאַך נישט מאַכען קיין פּראָפּאַגאַנדע.

„יונגלעך זאָלען אַרויסשלעפּען יודען פון שוהלען, טראַמוויען, קאַפעס און רעסטאָראַנען און שלאָגען און טרעטען מיט די פיס", אַזאַ זאַך טאָר מעהר נישט געשעהען. אַפילו פאַר אַלטע און פרומע יודען דאַרף ווערען א מצוה צו טראַגען מיט זיך געוועהר אַז אָט די יונגלעך זאָלען וויסען דאָס זייער „פּאַטריאָטישער ספּאָרט" איז פאַר זיי געפעהרליך.

אַז די יודישע נישט אָרגאַניזירטע יוגענד דאַרף איבעראַל אָרגאַניזירט ווערען איז אויך געוואָרען אַ דרינגענדע נויטווענדיגקייט. אָבער נישט אָרגאַניזירט ווערען צו טראַגען וועלכע ס'איז קאַליִרטע העמדלעך און צו שרייען הורא, נאָר זיי דאַרפען ווערען פאַרבנדען, לעהרער און קעמפער מיט די אויסערליכע באַרבאַריזמען און די אינעווייניגסטע.

זיי דאַרפען ווערען די סאַניטאַרען פון אונזער קראַנק לעבען און וועקען די יודישע מאַסען צו אַ אינטענסיווער ניכטערער טעטיגקייט.

דאָס קאָלעקטיווע יודישע בעוואוסטזיין ליגט איצט פער'חלש'ט, און מיר טאָרען נישט דערלאָזען אויף ווי ווייט עס איז נאָר מעגליך — קלעפּ און נאָר קלעפּ זאָלען עס וועקען!

פּראָפעסיאָנעלע בעוועגונג

פון האַנדעלס־אַנגעשטעלטע און בעאַמטע

פון ד"ר. אריה טאַרטאַקאָווער

.1

דער אונטערשיד צווישען דער בעוועגונג פון פיזישען און פון גייסטיגען פּראָלעטאַריאַט אין דער יודישער גאַס, איז אַנ'אַנדערער איידער ביי אַנדערע פעלקער. דער גייסטיגער פּראָלעטאַריאַט מאַכט דאָרט אויס אַ בעשטימטע פאָלקס־שיכט, וואָס אונטערשיידעט זיך פון די אַנדערע אַרבייטער מיט אומקלאָרען קלאַסען־פּרצוף, געפונענדיג זיך אין דער מיט צווישען פּראָלעטאַריאַט און מיטעלשטאַנד און זייענדיג ווייט פון אַנדערע אַרבייטער מיט איהר פּסיכאָלאָגיע און מיט די וועגען פון איהר טעטיגקייט און איהר קאַמף. ביי די יודען איז די סיטואַציע ממש אַ פערקעהרטע. דער יודישער גייסטיגער פּראָלעטאַריער אונטערשיידעט זיך אמת אויך אין אַ סך בעציהונגען פון פיזישען פּראָלעטאַריער, אָבער זיין בולט'סטער סימן איז דווקא אַ ראַדיקאַלער קלאַסען־כאַראַקטער, וואָס איז א סך מאָל שאַרפער און שטאַרקער ענטוויקעלט איידער ביי אַנדערע אַרבייטער.

די סיבות פון דער דאָזיגער ערשיינונג וועלען אונז קלאָר ווערען, אויב מיר וועלען נעהמען אין אַכט די ענטוויקלונג פון דער דאָזיגער פאָלקס־שיכט ביי אונז און ביי אַנדערע פעלקער. דער פּריוואַט־ בעאַמטער און דער האַנדעלס־אַנגעשטעלטער דאָרט זענען אַרויסגעוואַקסען אין די מייסטע פאַלען פון מיטעלשטאַנד, זיי מאַכען אויס כמעט תמיד אַ בעדייטענדען טייל פון דאָזיגען קלאַס, צייכענדיגג זיך אויס מיט זייער בילדונג און מיט זייער געזעלשאַפטליכער שטעלונג, וואָס איז אויך אַ קאָנסעקווענץ פון בילדונג. די האָפענונג צו שטייגען אויפ'ן געזעלשאַפטליכען לייטער און זיך אומוואַנדלען אין זעלבסטשטענדיגע מענשען, אָדער וואָס איז אַ סך מאָל נאָך בעסער, אין הויכע בעאַמטען, לעבט אין די הערצער פון כמעט אַלע מיטגלידער

פון דאָזיגען פאָלקס־שיכט, זיי פיהלען זיך צוליב דעם אַלס אַ טייל פון מיטעלשטאַנד, זייענדיג איהם ענהנליך סיי מיט זייער מאַטעריעלער סיטואַציע און סיי מיט זייער פּסיכאָלאָגישער איינשטעלונג. די פערבינדונג צווישען זיי און די איבעריגע טיילען פון פּראָלעטאַריאַט איז אין אַזעלכע בעדינגונגען כמעט תמיד אַ גאַנץ לויזע. נאָר אין די לעצטע יאָהרען און קודם כּל אין פעריאָד נאָך דער וועלט־מלחמה, האָבען אָנגעהויבען אין צוזאַמענהאַנג מיט דער פערשלעכטערונג פון זייער סיטואַציע און מיט דער געזונקענער האָפענונג צו שטייגען אויפ'ן געזעלשאַפטליכען לייטער, אַריינצודריגען קלאַסען־לאָזונגען אויך אין זייערע רייהען און עס ווייזט זיך אַרויס די טענדענץ זיך צו פעראייניגען מיט דעם פיזישען פּראָלעטאַריאַט. אין דער זעלבער ריכטונג האָט אויך געווירקט דער גרויסער נידערגאַנג פון די פרייע בערופען און קודם כּל פון די שיכטען, וואָס הייסען כלומרשט זעלבסטשטענדיג, זייענדיג אָבער אין אמת'ן אָפּהענגיג פון פערשידענע אונטערנעהמער און אַרבייטס־געבער און מאַכענדיג אויס אויף אַזאַ אופן די שיכט פון „גייסטיגע היימאַרבייטערס" (ליטעראַטען, זשורנאַליסטען, מוזיקער'ס וכדומה). אָט די אַלע דאָזיגע שיכטען פעראייניגען זיך מיט'ן גייסטיגען פּראָלעטאַריאַט, פערשאַרפענדיג אויף אַזאַ אופן זיין קלאַסען־כאַראַקטער.

גאָר אַנדערש איז געווען דער גאַנג פון ענטוויקלונג ביי יודען. די מאַסע פון בעאַמטען און פון האַנדעלס־אַנגעשטעלטע רעקרוטירט זיך דאָ בעיקר נישט פון גרונד־ענדערען מיטעלשטאַנד, נאָר

דווקא פון די אונטערשטע שיכטען, וואָס פערמאָגען אין די מייסטע פאַלען נישט קיין פאַך־קענטעניש און אין אַ סך פאַלען, אַפילו נישט קיין געהעריגע פאָרבילדונג. די צאָהל פון קאַנדידאַטען פאַר דער דאָזיגער פּראָפעסיע איז זעהר אַ גרויסע און צוליב דעם, ווי אויך צוליב דעם קליינעם עקאָנאָמישען ווערט פון די מייסטע אַרבייטס־געבער (אין נישט־יודישע אונטערנעהמונגען האָט אויך דער גייסטיגער יודישער פּראָלעטאַריער נישט קיין צוטריט) איז געווען די זיכערהייט פון די דאָזיגע פּאָזיציעס פון סאַמע אָנהויב אָן אַ מינימאַלע. די עקאָנאָמישע און סאָציאַלע סיטואַציע פון יודישען אַנגעשטעלטען איז צוליב דעם געווען אין די מייסטע פאַלען ערגער איידער די סיטואַציע פון פיזישען פּראָלעטאַריאַט און אויך די פלאַג פון אַרבייטסלאָזיגקייט איז דאָ געווען אַ גרעסערע. פון דער אַנדערער זייט איז אויך די סיטואַציע פון „גייסטיגען היים־אַרבייטער" ביי יודען כמעט תמיד ערגער איידער ביי נישט־יודען און די ראַדיקאַלע שטרעמונגען ענטוויקלען זיך צוליב דעם אַ סך שנעלער און אויך אַ סך אינטענסיווער. אָט די אַלע דאָזיגע טאַטזאַכען צוזאַמען האָבען צוגעפיהרט צו דעם, אַז די ראַדיקאַלע איינשטעלונג פון בעאַמטען און אַנגעשטעלטען האָט זיך ביי יודען ענטוויקעלט שנעלער און אינטענסיווער איידער ביים פיזישען פּראָלעטאַריאַט. דער יודישער גייסטיגער פּראָלעטאַריער האָט געפיהלט פון סאַמע אָנהויב אָן זעהר אינטענסיוו דעם צוזאַמענהאַנג מיט דעם גאַנצען פּראָלעטאַריאַט. די איבערגאַנגס־פעריאָדען און פערהעלטעניש צום פיזישען פּראָלעטאַריאַט זענען דאָ נישט בעקאַנט.

און אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם נאָך איין ערשיינונג, וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פאַר'ן יודישען לעבען פון אונזער פעריאָד. דער פונדאַמענטאַלער אונטערשיד צווישען האַנדעלס־אַנגעשטעלטע און פּריוואַט־בעאַמטע פון איין זייט און צווישען עפענטליכע בעאַמטע פון דער אַנדערער זייט, וואָס איז נישט נאָר אַנ'אונטערשיד פון געזעלליכער שטעלונג, נאָר אויך און אפשר נאָך מעהר אַנ'אונטערשיד פון פּסיכאָלאָגישער איינשטעלונג, איז ביי אונז אין גאַנצען נישט בעקאַנט. דער טיפּ פון אַנ'עפענטליכען בעאַמטען אין דינסט פון דער מדינה אָדער אין דינסט פון אויטאָנאָמע עפענטליכע אינסטיטוציעס, מיט אַ לעבענסלענגליכער שטעלונג און מיט אַ געזיכערטער עקזיסטענץ פאַר זיך און פאַר זיין משפּחה, איז ביי יודען גאָר זעלטען, שוין נישט בעהמענדיג אין אַכט, אַז אַזעלכע בעאַמטען האָבען אין מייסטע פאַלען נישט קיין צוזאַמענהאַנג מיט דעם יודישען כּלל און זעהן נישט קיין אונטערשיד צווישען זיך און צווישען זייערע נישט־יודישע חברים, וואָס שייך אָבער בעאַמטע פון יודישע קהלות און פון יודישע אינסטיטוציעס און געזעלשאַפטען מיט אַ האַלב עפענטליכען כאַראַקטער, איז אמת די שטעלונג פון אַזעלכע בעאַמטע אין די מייסטע פאַלען מעהר געזיכערט און אפשר אויך מעהר געהויבען, איידער די שטעלונג פון פּריוואַט־בעאַמטע און האַנדעלס־אַנגעשטעלטע, אָבער זי איז ווייט פון צו זיין גלייך מיט איהר עקאָנאָמישער פונדירונג און מיט איהר בעדייטונג אין די אויגען פון דער געזעלשאַפט מיט דער שטעלונג פון אַנ'עפענטליכען מלוכה'שען בעאַמטען. דער אונטערשיד צווישען אַזעלכע בעאַמטע און דעם רעשט פון גייסטיגען פּראָלעטאַריאַט איז אַלזאָ נישט בעקאַנט אין יודישען לעבען.

הערבסט־מאָטיוו

שמיני עצרת אין ירושלים אין דער צייט פון הר־הבית

— פון — אימ״ן

דער יום טוב: „סוכות" — איז איינער פון די רייכסטע און שטאַרקסטע אין זייער בעדייטונג. רייך אין אינהאַלט, טיף אין דער פאָרם, פול מיט די שענסטע וואַריאַציעס, אַ פולקייט מיט סודות פילט איהם איין און איז איבער־הויפט — אין אַלע זיינע איינצעלהייטען מיסטיש און סימבאָליש.

אַ יום־טוב מיט וואַריאַציעס.

סוכות־בסוכות תשבו — אינמיטען אַ „הושענה רבה" — „שמיני עצרת", „שמחת תורה"...

אַ יום־טוב מיט ימים־טובים.

סוכה ממש — ווי רבי אליעזר מיינט — און סוכה ענני הכבוד — ווי רבי עקיבא מיינט.

פול סודות און רמזים.

„הרחמן הוא יקים עלינו סוכות דוד הנופלת" — אַ סימבאָל פאַר דעם אויפבוי פון ארץ ישראל. סוכה און סכך — אַ סימבאָל פון גלות־לעבען.

— — — — — — — — — —

„זמן שמחתינו".

פאַר אונזערע קדמונים, איז סוכות דער יום־טוב פון „זמן שמחתינו", איין שמחה איבערשפרינגט די אַנדערע און זענען נישט מערבין שמחה בשמחה.

אַ יעדע שמחה בעזונדער פאַר זיך.

אַ יעדער טאג אַ אַנדערער יום־טוב שמחה.

— — — — — — — — — —

אין דער נאַכט פון שמיני עצרת.

די כהנים און לוים האָבען זיך אַוועקגעשטעלט אָן דער רייה.

אָן דער שפּיץ די כהנים אָנגעטון אין די בגדי השרד פון יום־טוב, בעשפּיגעוועט מיט גאָלד און זילבער.

נאָך זיי די לוים.

אין זייערע הענד כלי־שיר און כלי זמר. פידלען, צימבלען, האַרפען, ציטהער, גיטאַרעס, פייפערלעך. טראָמפּייטען און פויקען אין אַלע כלי זמר און כלי־שיר, וואָס יענע צייט האָט געהאַט.

די לוים זענען געווען צונויפגעשטעלט אַזוי: אַזוי:

איינער.
הינטער איהם — צוויי
הינטער זיי — דריי
דריי אונטער דריי
צוויי — הינטער זיי.

און פון אונטען ווידער איינער. צוזאַמען צוועלף אַזאַ צוועלפער־גרופּע האָט אויסגעמאַכט אַ „פליגעל".

אַזוי האָבען זיך אויפגעשטעלט צוועלף מאָל צוועלף פליגלען.

און פאַר אַלע פליגלען, זענען געשטאַנען דריי פון די עלטסטע לוים אין דער פאָרם פון אַ „סגל".

צוויי פון אונטען, איינער פון פאָרענט.

דאָס איז געווען דער פיהרער פון די לוים.

ער איז געשטאַנען, זיינע אויגען געריכטעט צום כהן־גדול, וואָס האָט בעדאַרפט געבען דעם צייכען צום אָנהויב פון מאַרש.

און הינטער די לוים זענען געשטאַנען צוגעגרייט די זקנים — און הינטער זיי, די געלעהרטע — און הינטער זיי דאָס פאָלק אַליין.

דאָס אַלץ איז פאָרגעקומען אין „עזרת ישראל" — אין דער גרויסער עזרה פון פאָלק.

פון אַרום און אַרום זענען געשטאַנען צעהנער טויזענדער פון פאָלק. היימישע און פרעמדע, וואָס זענען עולי רגל געווען קיין ירושלים צום הר הבית אויף סוכות.

— — — — — — — — — —

פאַר דעם „שער העליון" — דאָס הויפּט־טויער" — זענען געשטאַנען אַוועקגעשטעלט צוויי כהנים מיט זייערע פנים׳ער צום „עזרת נשים" צוגעקעהרט.

זיי האָבען אין זייערע הענד געהאַלטען חצוצרות און אַ מקרין האָט האַרויסגעזאָגט:

„בלאָזט און שאַלט, שאַלט און בלאָזט, תקעו והריעו!"

ווען די כהנים פון שער העליון האָבען אָנגעהויבען מיט דער ערשטער תקיעה — האָט דער כהן פון אינעווייניג אויפגעהויבען זיין רעכטע האַנד, צום צייכען, אַז דער מאַרש הויבט אָן.

דער ראש פון די לוים, וואָס זיינע אויגען האָבען כסדר געהאַפטעט אויף דעם ערשטען כהן — האָט דאַן אויפגעהויבען זיין לינקע האַנד אין דער הויך.

נאָך איהם האָבען די צוויי לוים פון זיין „סגל" אויפגעהויבען זייערע לינקע הענד צום צייכען, אַז די לוים זאָלען אָנהויבען שפּילען און זינגען — און דער מאַרש האָט זיך אָנגעהויבען.

דאָס פאָלק פון אונטען האָט געזונגען און פערפיהרט געהענדיג אַלערליי טענץ. עס האָבען זיך געשאַפען זינגענדיגע און טאַנצענדיגע גרופּען. דער מאַרש האָט געפיהרט באַרג אַראָב צו דער „עזרה" פון נשים.

די כהנים, וואָס האָבען אָנגעהויבען בלאָזען בײם שער העליון, זענען בלאָזענדיג און שאַלענדיג ווייטער געגאַנגען — ביז זיי האָבען דערגרייכט דעם טויער פון מזרח.

דאָ האָבען זיי זיך אַ ווײלע אָבגעשטעלט. זיי האָבען זיך איבערגעדרעהט צום מערב — און האָבען אַזוי געשריען:

„ווען אונזערע עלטערן, זענען געווען אויף דעם אָרט — זענען זיי געשטאַנען מיט דעם רוקען צום היכל צוגעקעהרט און מיט זייערע פנים׳ער צום מזרח.

און מיר קעהרען אונזער פנים צו גאָט און אונזערע אויגען צו גאָט".

— — — — — — — — — —

דער „עזרת ישראל" — איז געשטאַנען אין דער הויך.

די עזרת־נשים איז געשטאַנען אונטען, נידריגער, נאָהענט פון די ראַנדען פון באַרג.

עס איז דערום געווען אַ מאַרש באַרג־אַראָב.

פופצעהן טרעפּען האָבען געפיהרט פון אויבען אַראָב צו דער נשים עזרה. אַ סימבאָל אויף די פופצעהן „שיר המעלות", וואָס דוד המלך האָט געזונגען אין זיין תהלים.

אויף אַ־יעדער טרעפּ, זענען די לוים שטעהען געבליבען און האָבען אָנגעהויבען מיט אַ נייעם געזאַנג.

עס איז געווען אַ „שירה חדשה שבחו גאולים" די לוים האָבען געשפּילט און געזונגען.

כהנים און זקנים האָבען אָבגעריכט שירות און תשבחות און דאָס פאָלק אַרום און אַרום האָט געטאַנצט און געשריען: „הידד!", „הילולו!"

ווען די לוים זענען צוגעקומען אויף דער צעהנטער מעלה, האָבען זיי די שירה דריי מאָל געזונגען.

און דאָס פאָלק האָט זיך געפרעהט, געהיפּט און געטאַנצט.

— — — — — — — — — —

דער טויער פון עזרת נשים איז פון דרינען געווען פערשלאָסען.

אַ שומר העזרה איז פון דרינען געווען.

די ערשטע צוויי מאַשירענדיגע כהנים האָבען אויסגעבלאָזען אַ תקיעה — תרועה אויף זייערע חצוצרות און אַ אויסרופער האָט גערופען:

„פתחו שערים ויבוא גוי צדיק!"

פון דרינען האָט אַרויסגערופען אַ שטים פון שומר העזרה:

„השער נעול!"

און ווידער האָט דער אויסרופער גערופען:

„פתח לנו שער! בעת נעילת שער, נבואה שעריך!"

אין דער מינוט האָט זיך דאָס טויער ברייט געעפענט און די כהנים און לוים זענען זינגענדיגע און לויבענדיג אַריין אין עזרת נשים.

דאָס פאָלק איז געבליבען פון דרויסען. טאַנצענדיג און זינגענדיג.

דער הר־הבית פון אויבען איז שוין געווען בעלאַכטען פון אַלע ענדען.

אויף דעם גאַנצען וועג פון עזרת ישראל ביז עזרת נשים איז געווען אַזוי ליכטיג, אַז מען האָט אַ „מאָהן" געקאָנט זעהען ווי זי ליגט אויף דער ערד.

איצט האָט זיך אָנגעהויבען בעלייכטען די נשים־עזרה.

— — — — — — — — — —

אין דער דאָזיגער עזרה זענען געשטאַנען פיר גרויסע גאָלדענע מנורות, זיי זענען געשטאַנען זאַין אַ הויך פון פופציג איילען.

איבער אַ־יעדער מנורה זענען געווען אָנגעבראַכט פיר גאָלדענע בעקענס. ביי אַ־יעדער בעקען זענען געשטאַנען אוועקגעשטעלט פיר הויכע לייטערס, וואָס האָבען דערגרייכט איבער די בעקענס.

פיר יונגע בחורים — פון כהנים משפחה אויסגעקליבען, זענען אַרויפגעשטיגען אויף די לייטערס. אַ־יעדער בחור האָט מיט זיך געהאַט אַ קריג מיט בוימעהל — און אין אַ יעדען קריג זענען געווען בוימעהל דרייסיג „לוג".

אונטער געזאַנג און טאַנץ פון פאָלק — האָבען די כהנים־בחורים אַריינגעגאָסען דעם בוימעהל אין די גאָלדענע בעקענס.

איצט האָט זיך אָנגעהויבען אַ נייע פעסטיגע עבודה.

צוימען — פון די קליידער פון די כהנים און פאַלען, גאַרטלען, טיכער זענען אַריינגעוואָרפען געוואָרען —

און דאָס פאָלק האָט געטאַנצט און געזונגען.

ירושלים אַליין — איז געווען דעקאָרירט — און קוים זענען דערזעהען געוואָרען די ערשטע פלאַמען פון הר־הבית און פון עזרת־נשים איז גאַנץ ירושלים אילומינירט געוואָרען פון ליכטער און אַלערליי פאַרבען און קאָלירען און האָט אַזוי געלאַכטען, אַז די ווייבער האָבען אין גאַס געקאָנט קלויבען ווייץ און אויסריינגען זייערע מעסטלעך ווייץ פון פויל'ע קערנדלעך.

די דעכער, די הייזער, די פענסטער, די גאַסען זענען געווען אילומינירט און האָבען געבלאַסקעט אין פולער פּראַכט און הערליכקייט.

אין די שטובער, גערטנער, פּלעצער, הייף און אין די גאַסען זענען אויפגעפיהרט געוואָרען לוסטיגע טענץ.

— — — — — — — — — —

דער בעריהמטער געלעהרטער — אַביי — פערענטפערט זיך און זאָגט:

„איין מאָל אין יאָהר, האָט דאָס גאַנצע יודישע פאָלק אַראָבגענידערט אין עזרת נשים, כדי אָבצוגעבען כבוד דער יודישער פרוי, פאַר די גרויסע און דערהויבענע זיהן, וואָס זענען פון זיי אַרויסגעקומען".

דערפאַר איז די גרויסע פייערליכקייט אויסגעפאַלען אין דעם חלק פון דער פרוי אין עזרת נשים.

מזל־טוב, דער טאַטע איז געוואָרן א חתן!..

—=):o:(=—

מאנאלאג פון אַ יוד, וואס יאגט זיך נאך כיבודים

—=):o:(=—

פון י. אבערזשאנעק

—=:o:=—

יודען פרעהען זיך, יודען זענען זיך משמח מיט דער תורה, יודען הוליען, יודען טאַנצען „שישו ושמחו בשמחת תורה". אוועק זענען אַלע דאגות, מ'פערגעסט אין אַלע צרות, מ'לאַכט זיך אויס פון ענגלישען פונט און פון יאַפּאַניש־כינעזישער מחלוקה מ'געדענקט נישט אין די כעלעמער אסיפות פון פעלקער־בונד, מ'וויל נישט וויסען פון די פּאַריזער „חול־המועד־ניקעס" אין בערלין, מ'שלאָגט זיך אַרויס פון קאָפּ די ערב־אינפלאַציע פון דייטשען מאַרק — שמחת תורה!

יאָ, שמחת־תורה איז טאַקע אַ פרעהליכער יום־טוב, נאָר פאַר מיר איז ער גאָרנישט פרעהליך. אַז ס'דערנעהנטערט זיך שמחת־תורה, ווערט מיר קאַלמוטנע, אומעטיג, שטאַרק אומעטיג, או וצוליב וואָס? אַלץ צוליב דעם פאַראַיאָהריגען חתן־תורה.

ווי איהר ווייסט, בין איך אַ גרויסער בעלן אויף כיבודים, איך בין אַן אַמאַטאָר אויף פעטע זאַכען; כ'האָב ליב אַ מפטיר, אַ שישי, הערשעל נגיד אויף צעזעצעניש, קויף איך אויף די „פעטסטע" עליות, די הקפות, מוז דוד המלכ'ס הקפה מיר פאַלען אין דער האַנד אַריין... כ'בין אַ בעלן אויף חתן־תורה און אויף חתן־בראשית — אַזאַ מענש בין איך שוין — כ'האָב ליב כיבודים.

נאָר ווענען וואָלט עס געקאָנט איינפאַלען, אַז צוליב אַ חתן־תורה, וועל איך אויסגעריסען ווערען? אַז צוליב אַ ביסעלע כבוד, וועל איך פערשוואַרצט און פערפּינסטערט ווערען? אדרבא, זאָגט איהר, אייך וואָלט עס געקאָנט קומען אויפ'ן שכל, אַז צוליב אַ חתן־תורה זאָל אויסברעכען אַ מלחמה, און מיט וועמען? מיט'ן אייגענעם ווייב? און דערביי זאָל נאָך פאַלען אַן אומשולדיגע שכנ'טע?

הערט זיך איין, יודען, הערט זיך צו מיט קאָפּ. וואָס איך וועל אייך דערציהלען, און זאָל דאָס דינען פאַר אַ מוסר־השכל פאַר אַלע אַנדערע יודען כיבודים־זוכער, נישט צו יאָגען זיך נאָך אַ חתן־תורה אין דער צייט. ווען איהר האָט אַ ווייב מיט אַ שווער און מיט שכנ'טעס און מיט אַנדערע שלעק — הערט אַ מעשה:

געווען איז עס היינט אַ יאָהר. ווי אַלע יאָהר, האָב איך געקויפט חתן־תורה.

נאָכ'ן דאַווענען אַרויסגעהענדיג פון שטיבעל האָט מען מיר געווינשען: מזל־טוב חתן! מזל־טוב חתן! וואָס אַ שריט, האָט מיר אַן אַנדערער געגעבען די האַנד און געוואונשען: מזל־טוב חתן!

הינטער מיר, איז גראַד געגאַנגען מיין ווייב'ס אַ שכנ'טע, וואָס איז צו מיין אומגליק, אַביסעל טויב־לעך אויף די אויערען, זעהט זי, ווי מ'ווינשט מיר, שטעלט זי אָפּ אַ צווייטען יוד און פרעגט איהם: זייט מוחל, ר' יוד, וואָס ווינשט מען עס אַזוי ר' הערצקען?

איהר ווייסט נישט שרייט דער יוד דער טויבלי־כער שכנ'טע אין אויער אַריין — ר' הערצקע איז דאָך היינט געוואָרען אַ חתן!..

וואָס? — שטעלט די טויבע יודענע אויס אַ פּאָר אויגען — ר' הערצקע איז געוואָרען אַ חתן? אוי ווי מיר נישט געשעהען! מיט וועמען?

מיט דער תורה — האָט זיך דער יוד געוויצעלט...

וואָס האָט מיך געחלומ'ט די נאַכט און יענע נאַכט זאָל אויסגעהען צו זיין קאָפּ! ער האָט דאָך אַ ווייב מיט דערוואַקסענע קינדער — האָט די טויבע שכנ'טע געשריגען.

פערשטעהט זיך, אַז די טויבע שכנ'טע איז שוין נישט געגאַנגען צו זיך אַהיים, נאָר איז גלייך אַריין צו מיר אין שטוב, און דערציהלט מיין ווייב פון דעם אומגליק.

— אַלטע מאַשעשי קרוין, — האָט זי זיך געווישט די טרערען. כ'האָב איהן נישט געוואָלט דערציהלען, נאָר איך מוז, כ'קאָן דאָס נישט אַריי־בערטראָגען. כ'ווייס, אַז זי וועלען נעבעך האָבען אַ פערשטערטען שמחת־תורה, נאָר פאַרוואָס זאָלען זי נישט וויסען פון איהנ'ס אומגליק.

— וואָס איז געשעהען? — איז מיין יודענע געוואָרען אַ דערציטערטע. — עפּעס אַן אומגליק, חלילה?

— אַ גרויס אומגליק — האָט די טויבע יודענע געכליפּעט. איהנס מאַן...

— וואָס מיין מאַן? — איז מיין יודענע געוואָרען בלייך ווי קאַלך — וואָס האָט פּאַסירט?

— איהנ'ס מאַן... איהנ'ס מאַן... איז געוואָרען...

— טייערע, ליכטיגע, גילדענע, האַרציגע — האָט מיין יודענע גענומען ציטערען פון שרעק — זאָגען זי גיכער, נעמען זי מיר נישט אַרויס די נשמה, וואָס איז מיין מאַן געוואָרען?

— איהנ'ס מאַן איז געוואָרען... אַ... אַ... אַ חתן!..

— מיין מאַן? — האָט מיין יודענע אַ געשריי געטון נישט מיט איהר קול, — מיין מאַן איז געוואָרען אַ חתן? איהר זענט משוגע צו געריהרט אויפ'ן שכל?

— איך זאָל אַזוי געזונד זיין, זאָלען מיר זיך אַזוי האָבען אויסגעבעטען אַ „גוט קוויטעל", ווי איהנ'ס מאַן איז היינט געוואָרען אַ חתן — האָט זיך די יודענע גענומען שווערען, — כ'זאָל אַזוי זעהען משיח'ן, ווי איך האָב מיט מיינע אייגענע אויגען געזעהען, און מיט מיינע אויערען געהערט, ווי מ'האָט איהם געווינשען: מזל־טוב חתן! מזל־טוב חתן! איך האָב אַפילו געהערט — האָט די יודענע ווייטער געזאָגט — מיט וועמען ער איז אַ חתן געוואָרען.

— מיט וועמען איך? — האָט מיין יודענע זיך געוואָרפען אין קאַנוואולסיע — טאַ לאָמיר כאָטש וויסען מיט וועמען?

— מיט עפּעס אַ דבור'ה.

— אוי! ראַטעוועט מיך! כ'בין פערביי! — איז מיין יודענע אוועקגעפאַלען אין חלשות — מיט די געלע דבור'ה! מיט די געלע פּאַנפּאַראָנקע, די גרושה פון דריטען שטאָק.

— ס'איז געוואָרען אַן אַליאַרם, אַ געפילדער, אַ גוואַלד, ס'זענען זיך צוזאַמענגעלאָפען די שכנים די קינדער, מ'האָט מיין ווייב קוים אָפּגעמינטערט.

און אין מיטען דרינען, קום איך, ווי אַלע מאָל שמחת־תורה אַהיים אַביסעלע בגליפונ'דיג, מיט אַ ברייטען גוט יום־טוב.

— גוט יום־טוב! — זינג איך מיר אונטער. גוט יום־טוב מיין ווייב, גוט יום־טוב, קינדערלעך, — און איך, האָב גאָרנישט בעמערקט ווי שפּיזיגע אויגען שטעכען מיך אַדורך פון אַלע זייטען. איך האָב גאָרנישט בעמערקט מיין יודענע מיט'ן צוגעבונדענע קאָפּ, מיט די חלשות־טראָפּען, מיט די אויסגע־קוועטשטע לימענעס, מיט דער חברה ווייבער אַרום איהר.

— וואָס איז געשעהען? — בין איך געבליבען שטעהען אַ צעטומעלטער — ס'איז דיר עפּעס נישט גוט געוואָרען?

קיינער ענטפערט נישט.

— אַלטע מאַשעלע — געה איך צו נעהנטער — ביזט חלילה קראַנק?

זי ענטפערט נישט.

— קינדער — פרעג איך שוין אַ דערשראָקענער — וואָס איז מיט דער מאַמעשי?

די קינדער ענטפערען נישט.

פערשטעה איך דאָך, אַז דאָ איז עפּעס געשעהן נישט קיין געוועהנליכע מעשה, געה איך צו נעהנטער, און נעהם מיין יודענע אָן ביי דער האַנד, איז ווי איך האָב נאָר אָנגעריהרט איהר האַנד, גיט זי אַ שפּרינג אויף, און מיט אַ ווילדען כעס גיט זי אַ געשריי: — אַרויס פון מיין שטוב! אַרויס פון דאַנען דו אַלטער בעל עבירה'ניק! דיין געביין זאָל זיך דאָ מעהר נישט געפינען, דו אַלטער משומד איינער! און בעגינט מיך בעשיטען מיט אַ קאַלעקצי'ע קללות, אַז איין גאָט זאָל זיך מרחם זיין.

וואָס איז געשעהען? בין איך געוואָרען צע־מישט, ס'האַרץ האָט ביי מיר גענומען קלאַפּען ווי ביי אַ גזלן. וואָס איז דאָ פאָרגעקומען? אפשר ביזטו, חלילה, קראַנק געוואָרען? אפשר דאַרף מען רופען אַ דאָקטאָר? רבונו של עולם, אין דער פריה ביזטו געווען געזונד און פריש, און מיט אייבמאָל אַזאַ אומגליק?

— רעדט נישט! — איז זי ווידער אַרויס מיט אַ היסטעריש געוויין. — געה! שוין זאָלסטו דיר געהען צו דיין געלע דבור'ה!

— רבונו של עולם — האָב איך פערבראָכען די הענד — זי רעדט פון ווענ, וואָסערע געלע דבור'ה? ווער איז דאָס די געלע דבורה?

— זעהט נאָר דעם טרפה'נעם אָנשטעל, וואָס דאָס מאַכט — האָט זי מיך גענומען בעזינגען — אַ מאַן פון אַ ווייב, אַ טאַטע פון דערוואַקסענע טעכטער — שעהמען זאָלסטו דיך אין דיין ווייסען האַלז אַריין.

איך האָב געטענה'ט, אַז איך ווייס נישט פון וואָס צו זאָגען, און זי האָט געשאָסען מיט פייער, ערשט שפּעטער האָב איך מיך דערוואוסט דעם סוד — די טויבע יודענע, זי האָט געהער'ט, אַז איך האָב געקויפט חתן־תורה, און אַז זי האָט געפרעגט דעם יוד מיט וועמען, האָט איהר דער יוד געענטפערט: מיט דער תורה, און אַזוי ווי זי איז טויבלעך, האָט זי, שטאָט תורה געהערט — דבורה, און צוליב דער טויבער יודענע האָב איך געהאַט אַזאַ מפּלה.

וואָלט איך אַליין געהאַט די מפּלה, וואָלט נישט געווען קיין גרויס אומגליק. די צרה איז אָבער, וואָס אַ חוץ מיר, האָט אויך געליטען מיין שכנ'טע.

אַזוי ווי איך בין געשטאַנען און זיך פערענט־פערט פאַר מיין ווייב, איז אויפ'ן הויף געוואָרען אַ געוואַלד.

וואָס איז געשעהען? מיין שוויגער, זאָל געזונד און שטאַרק זיין, האָט דערווייל אָפּגעוואַרט די געלע דבור'ה, און אַזוי ווי זי איז געגאַנגען פון דער שוהל, איז זי בעפאַלען, און אין איין מינוט, זענען ביידע שייטלעך געפלויגען אין דער לופטען... דער הויף איז געוואָרען שוואַרץ, מיין שוויגער האָט געשריגען: די מרשעת! די אַזוינע און אַזוינע, אַ מאַן

(ווייטער זעה 12. זייט).

אין מדבר סיני

דער הויפּט־טעות, וועלכען מ׳מאַכט געוועהנליך, בעשטעהט אין דעם, וואָס מ׳שטעלט זיך פאָר דעם האַלבאינזעל סיני אינגאַנצען אַלס אַ טרוקענעם מדבר פון געלע זאַמד, אָהן אַ טראָפּען וואַסער אין ערגעץ נישט און אָהן אַ וואַסערען גרעזעלע און בלימעלע. יודען, מיינט מען דעריבער, האָבען דאָרטען געלעבט פון „מן".

דער אמת איז אָבער, אַז נאָך היינטיגען טאָג לעבען אויף דעם האַלבאינזעל סיני צווישען צוואַנציג און דרייסיג טויזענט בעדואינער. אַזוי בעהויפּטעט דער געלערנטער דייטשער רייזענדער טעאָדאָר וויעגאַנד (אין זיין בוך „סינאַי", ערשינען אין 1920).

טעאָדאָר וויעגאַנד האָט בערייזט און אויסגעפאָרשט דעם מדבר־סיני אין די יאָהרען פון דער וועלט־מלחמה, אין פערבינדונג מיט דעם אָנפאַל, וואָס די טערקען האָבען געזוכט דעמאָלט צו מאַכען אויף דעם סועץ־קאַנאַל. די טערקען האָבען דאַן געהאַט זייערע לאַגערען אין דיזעלביגע ערטער, וואו יודען האָבען געלעבט אַמאָל, אין משה׳ס צייטען, און טעאָדאָר וויעגאַנד האָט געהאַט אַ גוטע געלעגענהייט אויסצופאָרשען אָט די אַלטע ערטער און צו נעמען בילדער פון זיי.

די בעדואינער פון האַלבאינזעל סיני, זאָגט וויעגאַנד, זענען בלויז נאָכ׳ן נאָמען נאָך מאַכמעדאַנער. באמת אָבער זענען זיי זעהר גלייכגילטיג צו רעליגיע און צו רעליגיעזע ענינים, נישט זיי טוען תפילה און נישט זיי האָבען גלחים.

די דאָזיגע בעדואינער זענען זעהר אומציוויליזירט. אָבער דערפאַר פערמאָגען זיי אַ וואונדערליכען כוח־הראיה. זיי זעהען מיט דעם נאַקעטען אויג פיל בעסער ווי די ציוויליזירטע מענשען מיט די בעסטע גלעזער. זיי זענען דערפאַר גוטע וועגווייזער דורכ׳ן מדבר. מיר לייענען טאַקע דעריבער אין חומש ווי משה בעט זיין שוועהר, חובב בן־רעואל, אַז ער זאָל מיטגעהען מיט די יודען און זיין פאַר זיי „אויגען", עס הייסט, אַ וועגווייזער, אין מדבר („והיית לנו לעינים", במדבר י׳ 31).

אויב עס קענען היינט לעבען אויף דעם האַלבאינזעל סיני אַרום דרייסיג טויזענד בעדואינער, איז שוין מעהר קיין פראַגע נישט, ווי אַזוי דאָרטען האָבען אַמאָל געלעבט פינף, אָדער העכסטענס צעהן, טויזענד יודען.

אָבער יודען האָבען נישט אַרומגעוואַנדערט גלאַט אַזוי איבער׳ן מדבר, נאָר זיי האָבען דאָרטען מעהרסטענס געוואוינט אויף איין אָרט: אין „קדש", אָדער „קדש ברנע", אַ רייכער, פרוכטבאַרער אָאַזיס אין מדבר סיני.

„קדש" האָט געשפּילט אַ וויכטיגע ראָלע אין די קריגס־אָפּעראַציעס פון די טערקען, ווען זיי האָבען זיך געגרייט צו פערכאַפּען דעם סועץ־קאַנאַל. בעזונדערס איז זיי זעהר צונוץ געקומען דאָס וואַסער פון דעם קוואַל, אויף וועלכען יודען האָבען דערצעהלט, אַז משה האָט מיט זיין וואונדערשטעקען איהם אַרויסגעצויגען פון דעם פעלז.

אין קדש איז דער באָדען פרוכטבאַר, און דאָרטען קענען לעבען אַ סך מענשען און בהמות. נישט בלויז האָבען דאָרטען יודען געהאַט גענוג וואַסער און שפּייז פאַר זייערע סטאַדעס, נאָר עס ווייזט אויס, אַז זיי האָבען דאָרטען געאַקערט און געזייט און האָבען דאָרטען געמאַכט אַן אָנהויב פון פיהרען אַ בעזעצטען לעבען („וישב העם בקדש", ותשבו בקדש ימים רבים", במדבר כ׳ 1; דברים א, 46).

קורץ פאַר דעם אויסברוך פון דער וועלט־מלחמה האָבען צוויי ענגלענדער בערייזט און בעשריבען דעם האַלבאינזעל סיני.

ל. וואולי, דער בעריהמטער אויסגראָבער פון אור־כשדים, דערצעהלט אין זיין בוך, אַז אין אַ סך געגענדען פון דעם מדבר־סיני זענען דאָ פאַלמען־וועלדער און מ׳קען דאָרטען אַקערן די ערד. די בעדואינער, וועלכע לעבען דאָרטען מיט קעמלען און סטאַדעס ציגען, בעאַרבייטען טאַקע דעם באָדען, און ווען דאָרטען פאַלט ווינטער אַ רעגען, אַ זאַך וואָס פּאַסירט נאָר אָפּטמאָל, איז זייער אַרבייט געקרוינט מיט ערפאָלג.

יודען האָבען, אַלזאָ, געלעבט אַמאָל, אין די אוראַלטע צייטען, אויף דעם האַלבאינזעל סיני אויפ׳ן זעלבען שטייגער, ווי דאָרטען לעבען נאָך היינטיגען טאָג די אַראַבישע בעדואינער.

יודען זענען אין יענער צייט געווען האַלבע נאָמאַדען, דאָס הייסט מענשען, וועלכע וואַנדערען אַרום אין מדבר מיט סטאַדעס שאָף און פערזייהען אָפּטמאָל אַביסעל תבואה, ווען עס מאַכט זיך אַ געלעגענהייט.

ווי אראבישע בעדואינער לעבען היינט און ווי יודען האבען דארט פערצייטענס געלעבט

— (נאָטיצען) —

פון דר. ז. קאַדיש

די הויפּט־נאָהרונג ביי פאַסטוכער־שבטים איז די מילך, פון די שאָף. מ׳האַלט די מילך אין לאַגלען פון ציגענפעל, ווערט עס באַלד זויערליך, איז דאָס זעהר אַ גוטער געטראַנק צו שטילען דעם דורשט. פוטער מאַכט אַ נאָמאַד דורכ׳ן שאָקלען די מילך אין דעם לאַגעל.

אַחוץ אָבער די מילכיגס האָט דער בעדואינער אויך די פלייש פון די שאָף זיינע. אָבער ער עסט עס גאַנץ זעלטען. די בהמה פון זיין סטאַדע איז איהם צו טייער, אַז ער זאָל גאָר גלאַט אַזוי זי שעכטען און אויפעסען. אַפילו ווען יודען זענען שוין געזעסען אין ארץ־ישראל און זענען שוין געווען איינגעלעבט אין דעם לאַנד, איז נאָך פלייש געווען ביי זיי אַ יום־טוב׳דיגע שפּייז.

בכלל הענגט אָפּ די נאָהרונג פון דעם בעדואין פון דער נאַטור פון דעם באָדען, אויף וועלכען ער האַלט זיך צייטווייליג אויף. עס טרעפט אָפּטמאָל, אַז ער געפינט אַ וועלדעל פון טייטעלבוימער, און ער לעבט פון די טייטלען. פערהאַן שבטים, וועלכע לעבען כמעט אויסשליסליך פון מילך מיט טייטלען. אויך היישעריקען זענען אַ שפּייז. מ׳בראָט זיי אָדער מ׳קאָכט זיי אָדער מ׳צערייבט זיי אין מעל.

* * *

יודען זענען, אַלזאָ, אין די סאַמע עלטסטע צייטען, פון וועלכע עס זענען געבליבען פון זיי ערינערונגען, געווען האַלבע נאָמאַדען, האַלבע בעדואינער, וועלכע וואַנדערען אַרום מיט סטאַדעס שאָף. דער אמת׳ער, גאַנצער בעדואין אָבער האָט נאָר דריי חיות ביי זיך: קעמלען, פערד און יאַגד־הונט. די נעקסטע העכערע שטופע אויפ׳ן לייטער פון ציוויליזאַציע איז, ווען דער בעדואין האַלט שוין אייזלען. אַן אמת׳ער בעדואין האַלט עס פאַר אַ שאַנד צו רייטען אויף אַן אייזעל. נאָך דעם ווייטסטען טריט צו אַ ציוויליזירטען לעבען מאַכט דער בעדואין, ווען ער הויבט אָן האָדעווען שאָף. ווען דער בעדואין האַלט אַ סטאַדע שאָף, איז ער שוין אַ האַלבער פויער.

עס איז דערפאַר גאָר נישטאָ וואָס זיך צו וואונדערען, ווי אַזוי יודען האָבען זיך דערנעהרט אַלס האַלבע בעדואינער, אַלס פאַסטוכער פון שאָף אין מדבר־סיני. אַ סך מעהר דאַרף זיך צו וואונדערען איז עס, ווי יאַזוי עס האַלטען אויף זייער לעבען די קעמעל־בעדואינער אין אַראַבישען מדבר, וועלכע האָבען אַפילו קיין סטאַדעס שאָף אויך נישט.

בלויז דריי חדשים אין יאָהר, אין פריהלינג, הונגערט נישט דער בעדואין אין צענטראַל־אַראַביען. אין אָט דער צייט איז זיין לאַגע נאָך ווי־נישט־איז צו דערטראַגען. דער טרוקענער מדבר בעדעקט זיך דאַן מיט אַ זאַפטיגען גראָז, און די קעמלינס גיבען אַ סך מילך. דער דאָזיגער גליקליכער סעזאָן געהט אָבער באַלד אַריבער, און עס קומען אָן די חדשים פון הונגער, דער אָרימער בעדואין קען דאַן עקזיסטירען נאָר, ווייל ער דאַרף גאָר נישט. ווייל ער איז איינגעוואוינט מיט הונגער און דורשט.

איינע פון די וויכטיגסטע שפּייז־אַרטיקלען איז דאַמאָלסט ביי די בעדואינער געטריקענטע מילך. אין די חדשים פון פריהלינג נעמען זיי פערגליווערטע מילך, דריקען און פּרעסען עס צונויף אין קליינע קניידלעך און טריקענען זיי אויס אויף דער זון. אַזוי ליגען זיי טרוקענערהייט ביז די הונגער־חדשים. דאַמאָלסט צודריקט מען זיי אין וואַסער, און ס׳ווערט דערפון אַזאַ סאָרט זויער־מילך. אָט די זויערמילך עסען די בעדואינער אָדער זיי קאָכען עס מיט מעהל אָדער קערנער.

אַרום און אַרום הונגערען די איינוואוינער פון אַראַבישען מדבר, און זיי זענען געבעך זעהר מאָגער. עס זענען פערשפּרייט ביי זיי אַ סך קראַנקהייטען און עפּידעמיעס. אָבער פון איין זאַך ליידען זיי נישט: פון פעטקייט.

אָבער נישט געקוקט אויף זיין הונגער־עקזיסטענץ, האָט דער בעדואין ליב דעם ווילדען סטעפּ און וויל זיך בשום אופן נישט שיידען פון איהם. ער פעראַכטעט דעם פויער, וועלכער בעאַרבייט זיין שטיק ערד און לעבט פון איהר פרוכט. ער בעטראַכט איהם פאַר אַ נידעריגען מענשען, פאַר אַ שקלאַף, ווייל ער, דער פויער, איז אָנגעבונדען אָן זיין שטיק ערד און האָט נישט די פרייהייט זיך אַ ריהר צו טאָן אין דער וועלט.

יודען האָבען זיכער נישט געהאַט שטענדיג וואָס צו עסען, ווען זיי זענען געווען פאַסטוכער־שבטים אין מדבר־סיני און דאָרטען געזוכט פיטער־ביש פאַר זייערע סטאַדעס שאָף. אָבער אַזויפיל געהונגערט וויפיל די קעמעל־בעדואינער היינטיגען טאָג נאָך אין אַראַבישען מדבר האָבען זיי נישט.

מענדעלע קראַץ און זיין בני־בית

(פון דער סעריע: „מענשען פון אַ גאַנץ יאָהר")

פון י. זעלקעוויטש

גאָט איז אַ פאָטער,
גאָט איז אַ גוטער
פון איינעם נעמט ער,
דעם צווייטען גיט ער.
איינעם שטראָפט ער
אַ צווייטען היט ער.

ביין. גאָטס שטראָף איז קיין נחת נישט! אַז ער פערמאָגט צרות און פרעניות און אַנדערע גוטע זאַכען, זעהט יעדער איינער, נאָר צי פערמאָגט ער נחת אויך? — ווער ווייסט עס?!

העשליביש איז אַלט געווען קוים זעקס טאָג ווען זיין מאַמע ליבע איז נישט דאָ געדאַכט, נישט פאַר קיין שום יוד געדאַכט אָפּגעשטאָרבען.

איז דאָך אָבער גאָט אַ טאַטע טאַקע, און שיקט די רפואה פאַר דער מכה — האָט צו יענער צייט זיין באָבע שבע מירעלע געזויגען איהר יונגסטען זון שמואל־יאַנקעשין. און אַזוי, ווי העשליביש איז נישט געוועזען פון די, וואָס צוויי פאַר אַ גראָשען, האָט ער זיך געפּאַקט ביידע הענט אין מויל אַריין און אָנגעהויבען קוויטשען, ווי אַנ׳אָפּגעבריהט חזיר, נישט צו גלייכען, אַזוי לאַנג, ביז די באָבע שבע מירעלע האָט געמוזט נעמען שמואל־יאַנקעשין אויף איין זייט, העשליבישען אויף דער צווייטער און זיי אַריינגעפּאַקט די ברוסטען אין די מיילער און מענדעלע קראַץ, דער באָבע שבע מירעלעס מאַן איז געשטאַנען הינטער איהרע שפּיציקע פּלייצעס און געקוקט אויפ׳ן ווייבס דאַר־ע־קוואַרע ברוסטען, וואָס זענען אַראָפּגעהאָנגען, ווי צוויי נישט אויסגעפּרעסטע באָגעוויצעס און האָט זיך אַריינגעמוכעלט אין שוואַרצען, געקרייזעלטען בערדעל אַריין:

— נייטיג געבריכט, צוויי פּאַשעביקעס אויף דער עלטער — ווי איין שוועד געמיט, פאַלט עס מיר אין קאָפּ אַריין!

די באָבע, שבע מירעלע ווידער איז געזעסען, כלאָזט פון זיך ציהען און געוואָרפען מיט די אויגען, ווי אַ זייגער מיט׳ן אומרוה, דאָ אויף העשליבישען, דאָ אויף שמואל־יאַנקעלין. און לסוף, אַז זי איז מיד געוואָרען פונ׳ם וואַרפען מיט זיי און האָט אַרויסגעלאָזט די דאָרט אָנגעזאַמעלטע טרעהרען — פון רעכטען אויג אויף שמואל יאַנקעש׳ן און פון לינקען אויף העשליבישען.

אַז העשליבישעס מאַמע, ליבע, איז נישט דאָ געדאַכט, נישט פאַר קיין שום יוד געדאַכט אין זעקסטען טאָג נאָך דער קימפּעט געשטאָרבען, איז ביי אונז אין שטאָט געווען אַזאַ געוויין, אַזאַ יללה, ווי יום־כפור צו כל־נדרי, ווייבער האָבען זיך די האָר פון די קעפּ געריסען, די הערצער זיך אונטערגעהאַקט און געיעלהט:

— אַזאַ יונגער בוים! אַזאַ ליכטיגער טאָג, אַזאַ כשר שטיק! אָבער דער געשפּאַן איהרער, פינטשעלע הדאנג, איז באַלד נאָך קבורה אויסגעריסען געוואָרען, פערשוואונדען ווי אַ שטיין אין וואַסער — אַ נעכטיגער טאָג! אַפילו קיין שבעה נישט אָפּגעזעסען דער עוכר ישראל!..

אין תחילת האָט העשליביש, ווי געקווענקעלט זיך: זאָל ער יאָ דאָ בלייבען, זאָל ער נישט בלייבען, אַ שטייגער ווי אַנ׳אורח וואָס קומט אין אַ פאַרוואַנצעטער אַכסניא, יאָקאָש האָט ער זיך מיישב געווען און איז געבליבען אויף קעסט ביי דער באָבען שבע מירעלען, און אַ דאַנק דעם בלייבען האָט די עלטער־באָבע, דבורה רויזע, שבע מירעלעס מאַמע געהאַט אַ שעפּעכץ:

דאָ האָט מען שמואל־יאַנקעשין געדאַרפט מאַכען אַ צעפּעל, העשליבישען אַנ׳עין־הרע אָפּצושפּרעכען, דאָ אַ קנייטעל צולייגען, דאָרט אַ ליכטעל אָנצוצינדען, אַ גוזעל אויסצושנייצען, אַ געזעסעל ריינצומאַכען, אַ ווינדעלע צו וואַשען, אָדער גלאַט צו וויגען אויף דער פינסטערער דאַל׳ע פון איהר איין אויג אין קאָפּ — פון שבע מירעלען:

— אָנגעהאָנגען זיך, מישטיינס געזאָגט צוויי פּאַשעביקעס אָן די דאַרע שפּייזערס און רע מענדעלע קראַץ, ימח שמו, ונאַסקעריי זאָל ער ווערען, דרעהט זיך אַרום און טוט נישט קיין האַנד אין קאַלטען וואַסער אַריין.

אין איינעם אַ טאָג האָבען שבע מירעלעס שפּייזערס זיך אָפּגעשטעלט איינגעטרוקענט געוואָרען און אויס. האָט זי, מחמת דעם, וואָס די יונגען האָבען נישט אויפגעהערט צו רייסען זיך, די וואָרצלען איינגעשמירט מיט פּיאָלען, בעשיט מיט זאַלץ און אויפ׳ן באַלקען אָנגעהאָנגען אויף אַ לאַנגער שנור אַ ציבעלע.

— טשיטשי דאָרט... בימבעלט, טשיטשי באַ...

זענען געלעגען, די יונגען אין וויגעל, שמואל יאַנקעשי צו קאָפּענס, העשליביש צופוסנס, די פּיסקעס פערשטאָפּט מיט סמאָטקעלעך, אין וועלכע ס׳איז געווען אַריינגעשיט צעקייעט ברויט מיט מאָנטשקע, מיט פערחלומט, פערבענקטע אויגען נאָכגעקוקט דער ציבעלע, וואָס האָט זיך געבאָמבעלט אויפ׳ן שטריקעל און, מן הסתם, געטראַכט זיך:

„אויב איז דאָס גאַנצע זונדיקע לעבען, מישטיינס געזאָגט, נאָר אַזאַ ציבעלע, וואָס באָמבעלט זיך אויף אַ שטריקעל, איז אפשר גאָרנישט כדאי איבערצוּוואַקסען דאָס וויגעל?" און ווער ווייסט צו וואָסערע מחשבות די צוויי יונגען וואָלטען געווען דערגאַנגען יעדעסמאָל אַזוי טראַכטענדיג, ווען נישט די אָפּטע איבעררייסען, וואָס די אַלטע דבורה־רויזע האָט זיי געמאַכט מיט איהרע זמרלעך:

וכל מאמינים —
גאָט מוז מען דינען.
מען מוז איהם דינען,
מען דאַרף איהם דינען,
וועט מען האָבען בלויז נחת —
הגואל ממות ופודה משחת.

יאָ. די טעג זענען אַזוי פּאַמעלעך אין צרות און אין ליידען אַדורכגעגאַנגען, אַמאָל רעגענדיגע, אַמאָל בעטריבטע, אַמאָל האָט אויך די זון געשיינט. דערפאַר זענען די וואָכען און די נעכט כמעט געווען גלייך איינע צו די אַנדערע, מעהר נישט, וואָס ווינטער זענען זיי געווען לענגער צוגעשניטען און זומער — אַ ביסעל קירצער.

אווענט־צייט פלעגט שבע מירעלע אַהיימקומען פון דאָרף, אָפּבונדען זיך דעם שלומאַק פון האַלדז און זיך זעצען, אַזוי ווי זי שטעהט און געהט אין בעט אַריין, מענדעל קראַץ פלעגט זיך ווידער פערבינדען דעם בויך מיט אַ האַנטוך, אָפּווישען מיט די הענט די שויבען און אַריינבאַפּען אויף דער שנעל אַ מעריב. דבורה רויזע ווידער מיט׳ן עלטסטען איינוקעל יאַכעט פלעגען זיך פאַרען ביי דער קוך, אָנרייבען די זופּ און אָנרוישען, אַ שטייגער, ווי דער מקוה־קעסעל, ווען עס פעהלט איהם אויס וואַסער.

דאָס גערוישעכץ און גערייבעכץ פלעגט זיך צו לייגען איבער׳ן שטוב, איינהילען דאָס לעמפּעל, אַרומנעמען מענדעלען מיט אַ זיסלעך־שאַרפען ביי־בעלע־ריח און איהם קיצלען אין גימען, פון וואָס עס פלעגט זיך איהם אָנזאַמלען אַ פיל מויל מיט שפּייעכץ און וואָס ער ווידער, פון זיין זייט פלעגט אויסשיסען צו וכל המונם.

אַז די טעלער זענען שוין געשטאַנען אויפ׳ן טיש און פלעגען מיט די פאַרע־קיילעכלעך וואונקען אַזוי ממזר׳יש־פערפיהרעריש און מענדעל קראַץ האָט נישט געקענט גובר זיין דעם יצר־הרע, נישט צו פערזוכען כאָטש אַביסעל, מכלומרשט ווי צו זעהען, צי פעלט איהר, די זופּ, נישט עפּעס, פלעגט זיך שבע מירעלע, וואָס איז געזעסען אין בעט, און פלעגט, על פי רוב, בעת מעשה זיך אויסטון די פלושענע שובע, בעקלאָגען פאַר דער מוטער, דבורה רויזען:

— אוי, מאַמע האָסטו מיך בעמאַנט! אַז צעהן שטיינער האָבען געדאַרפט אויף מיין אָרט געבוירען צו ווערען! אויף וואָס דבורה רויזע פלעגט צושאָקלען מיט׳ן שפּיציגען טשיפּעק איבער די אויסגעסדרטע טעלער און אַזוירנאָך שפּאַלטען די לאַקענדיקע פאַרע:

— אַז אויסגערינען האָב איך געדאַרפט ווערען אין מיין מוטער׳ס לייב, איידער צו האָבען טעכטער און זיי אַזוי צו בעשטאַטען, ווי כ׳האָב דיך בעשטאַט, טאָכטער!

בעשטאַט אַהין, בעשטאַט אַהער — דער מאָגען שטייט דערווייל נישט; ער פאָדערט פאַפּע און מיט הוילע טייערען, לאָזט ער זיך נישט די ציין פערדרעהען, עסט מען דעריבער אָפּ כאַפּ־לאַפּ, שבע מירעלע פּאַקט זיך אין די פּערערען אַריין און פערגעסט דעריבער קיינמאָל, כמעט נישט איהר שפּרוך:

— אַז נישט געפעלט זאָל ער זיין, דער הויז־דאָקטער! נאָר איידער וואָס, איידער ווה״... זי שוין, ווי געהרגעט און שנאַרכט מיט דער שפּיציגער נאָז, ווי אַ בייזער מכשף — ס׳איז וואונדער דען עפּעס, אַז אַ גאַנצען טאָג מ׳קריגט ס׳בייזע אַנלויפעניש, ווי אַ משוגע פערד אום דעם ווייסטען גראָשען צו ברענגען אין שטוב אַריין?!

דאָ דאַכט זיך, אַז די מאַמע, די פּרנסה געבערין, די באַלעבאָסטע האָט געמאַכט נאַכט, דאַרף זיך שוין ענדיגען, דאַרפען זיך אַלע לייגען שלאָפען און שטיל זאָל זיין? — הייבט זיך גאָרנישט אָן!

יאַכעט האָט אַ געפּעס נאָך אָבצוואַשען, דבורה רויזע, דאַרף אויסבעטען, פאַר פּעסע צביהן, פאַר גאָלדע גליקען, דאָס זענען דאָך אַלעס, נאָך פּיצעלעך, קענען קיין קאָץ, דעם עק נישט פערבינדען, מענדעל — אַ מאַנספּערשוין, דאַרף נאָך בענשען, קריאַת־שמע־לייענען, נאָר, סיי ווי סיי איז זיין שלאָפען קיין צעבויגענעם דרייער נישט ווערט, ווייל קוים, דרייט דבורה־רויזע, וועלכע איז כמעט אייביג די לעצטע צום לייגען גיין און די פריהערסטע צום אויפשטיין, נאָר אַראָפּ דאָס לעמפּעל, אַזוי הייבען די יונגען, ווי אַ כשוף ס׳וואָלט זיי ווער אָפּגעטון, אָן צו רעווען. צו שרייען, צו פילדערען, ווי די קעץ אויף זייערס אַ חתונה און מענדעל קראַץ מוז זיי אַזוי הוצקען און שאָקלען, ביז פאַרטאָג, ביז שבע מירעלע דערהויבט זיך נישט און צינדט ווידער אָן דאָס לעמפּעל.

מענדעלע קראַץ איז אָבער נישט פון די, וואָס לאָזען זיך אָנטון אַנ׳עוולה, נישט בחנם זאָגט אויף איהם דבורה רויזע, אַז אַלע נאַראָנים בלייבען ביים תתוגה־פּנים — שלאָפט ער נישט ביינאַכט, שלאָפט ער ביי טאָג, אַזוי באַלד, ווי שבע מירעלע קריכט אַרויס פון בעט און צינדט אָן דאָס לעמפּעל, פּאַקט ער זיך אַריין אין אויסגעוואַרעמטען בעט און קריכט נישט פריהער אַרויס פון דער גנייעוקע ביז יאַכעט וועקט איהם נישט:

— טאַטע, אַ סוף שוין, די קאַרטאָפּעל זענען שוין צעקוואַקערט ווי אַ ליים!

יעמאָלט שטעקט ער פון הינטערען רויטען בעטגעוואַנד אַרויס אַ האָריגען פיס און בעשווערט יאַכעטן:

— יאַכעטשי קרוין, זאָלסט אַזוי האָבען אַ ליכטיגען מזל, ווי די וועסט מיך אַביסעל קראַצען, אויף וואָס די אַלטע דבורה רויזע ווידער וואַרפט אַריין זאיהרע צוויי גראָשען און מוכעלט אונטער׳ן קוימען אין טאָפּ אַריין:

— רע מענדעלי קראַץ — שמאַלץ גיסט איהם אין דעם פערגעבען אַריין! — פּאָפּען ביז האַלבען טאָג און קראַץ איהם — אַנדערש געשוועלט איהם נישט.

דער יודישער קלעזמער פון פראג

(אינטערעסאנטע יודישע פאלקס-מעשה פון א יודישען קלעזמער פון פראג, וואס איז געווען געפאנגען דורך א באנדע גזלנים פון מוצאי יום-כיפור ביז הושענה-רבה)

איבערדערצעהלט — פון ר. אייזלאנד

.1

אין פראג האט פערצייטענס געוואוינט א יודי-שער קלעזמער, וואס האט גע'שמ'ט איבער דער וועלט אלס א גרויסער קינסטלער אויף דער פידעל און מיט זיין שפילען האט ער געקענט ריהרען אפילו שטיינערנע הערצער. זיין נאמען איז געווען שמעל-קע, אבער די יודען האבען איהם גערופען רב שמעל-קע, מחמת ער איז געווען זעהר א פרומער יוד. האט קיינמאל נישט פערפעהלט צו געהן אין שוהל אריין דאווענען בציבור. און נאך יעדען דאווענען פלעגט ער נאך יעדען טאג לערנען עטליכע שעה און בכלל זיך געפיהרט ווי דער גרעסטער צדיק.

אלע יודען פון פראג האבען זייער ר' שמעל-קע קלעזמער זעהר ליב געהאט און איהם אפגע-געבען כבוד. דער מענש איז געווען בעליבט ביי אלעמען, סיי ביי יודען, סיי ביי קריסטען פאר זיין פרומקייט און צדקות און פאר זיין טייער שפילען. מען פלעגט איהם פערבעטען אין די שענסטע הייזער, אז ער זאל דארטען שפילען, און ווען די גרעסטע גראפען און פירשטען האבען געמאכט בעלער, פלעגען זיי שיקען נאך איהם זייערע קארעטעס און מיט גרויס כבוד איהם אויפנעהמען אין זייערע פאלאצען.

צו זיבע פערשידענע מעלות האט ער געהאט נאך א מעלה, וואס ער איז געווען א שעהנער מאנס-פערשוין, און אז ער פלעגט קומען אויף די בעלער האבען די גרעסטע דאמען ליב געהאט מיט איהם צו שמועסען און קוקען אויף איהם, און מען האט געזאגט, אז די שררה'טעס ווילען איהם האבען אויף זייערע בעלער נאכמעהר פאר זיין שעהנקייט, ווי פאר זיין שעהנעם שפילען.

ביי אנ'אנדערען אויף זיין ארט וואלט זיך דער קאפ פערדרעהט און ער וואלט אראפ פון דרך הישר. אבער אונזער שמעלקע פלעגט אויף די שעהנע פריצ'טעס אפילו נישט קוקען, נאר געהאל-טען די אויגען אראפ און אויף צעהן ווערטער פלעגט ער ענטפערן איינס.

רב שמעלקע איז דעמאלט אלט געווען א יאהר 36. ער האט געהאט זעהר א שעהנע און ערענטלי-כע פרוי מיט קינדער און ער מיט זיין הויז-געזונד האבען געלעבט במנוחה און געהאט פרנסה בריווח. מען האט זיך ביי איהם אין שטוב געפיהרט ברייט, ביי זיין טיש האבען זיך שטענדיג געפונען עטליכע אורחים און יעדער אורח פלעגט נאך פון איהם קריגען א שעהנע נדבה. אויך האט ער קיינמאל נישט פערפעהלט צו געבען צדקה, ווען מען האט נאר ביי איהם געבעטען אויף א דבר מצוה, מעהר ווי א סך גבירים.

איינמאל גראד אום יום-כפור אין אוונט האט א גרויסער דוכס נישט ווייט פון פראג געמאכט א גרויסען באל און צו דעם באל זענען פערבעטען געווארען אלע גראפען און גראפינעס דוכסים און פירשטען מיט זייערע פרויען, און עס איז געבראכט געווארען א גרויסער פידעל-שפילער, וואס האט גע'שמ'ט אין די הויפען פון אלע פירשטען איבער גאר דער וועלט. און ווען אלע זענען שוין געווען פערזאמעלט ביי דעם דוכס אויפ'ן באל, האט דער גרויסער קענער אנגעהויבען שפילען אויף זיין פידעל און אלע האבען געזאגט אז אזוינס איז נאך נישט געהערט געווארען. אבער צווישען די פערזאמעלטע האט זיך געפונען א דוכס פון דער פראגער דוכסים, וואס האט געזאגט, אז דער גרויסער קענער איז טאקע א גרויסער קענער, אבער צו שמעלקע קלעז-מער קומט ער נישט. און עס איז געווארען אפגע-מאכט, אז מען זאל שיקען נאך שמעלקע קלעזמער. גלייך האט דער דוכס אריינגערופען צוויי פון זיי-נע לאקייען, געהייסען זיי איינשפאנען א שעהנע קארעטע און פאהרען ברענגען שמעלקע קלעזמער. דער דוכס פון פראג האט זיי מיטגעגעבען א בריף און זיי האבען זיך אויפגעזעצט אויף דער קארעטע און זענען געפאהרען קיין פראג ברענגען אונזער ר' שמעלקע.

ווען די קארעטע איז פערפאהרען צו שמעל-קעס הויז איז ער געווען זעהר מיד פון פאסטען און דאווענען יום-כפור, זיי האבען אנגעקלאפט אין זיין טיר, דערנאך זענען זיי אריין אינעווייניג, איבערגעבעטען ר' שמעלקען און איהם איבערגע-געבען דאס קוויטעל פון פראגער דוכס. איבערגעליי-ענט דאס קוויטעל, איז איהם אפילו די זאך נישט ניחא געווען. נאר וואס האט ער געקענט טון? ער וועט דאך נישט ברעכען דעם בעפעהל פון דעם דוכס האט ער גלייך ארומגעוואשען דאס פנים איז נאכ-געגאנגען די שליחים און זיך אריינגעזעצט אין דער קארעטע. די פערד זענען געפלויגען ווי די אדלערס און אין א שעה ארום איז ער שוין געווען ביים דוכס אויפ'ן באל. דער דוכס פון פראג און דער דוכס, וואס האט געמאכט דעם באל האבען איהם אנגעטון גרויס כבוד און דיביידע דוכסים האבען איהם אונטער די הענד אריינגעפיהרט אין דעם גרויסען זאל, וואו עס האט געשפילט די גרויס-ארטיגע קאפעליע אנגעפיהרט פון דעם גרויסען קענער, און אונזער ר' שמעלקע האט גענומען דאס פידעלע אין דער האנד אריין און אנגעהויבען שפילען אזוי, אז אלע געסט זענען שיער נישט אויסגעגאנגען. פריהער האט ער געשפילט א מא-ראליש שטיקעל, אז אלע געסט האבען אנגעהויבען גיסען מיט טרעהרען. דערנאך ווידער האט ער גע-שפילט א לוסטיגע זאך, האט עס אלע געסט גע-הויבען אין דער הויך צום טאנצען. בקיצור זיין שפי-לען האט אלעמען בעגייסטערט און אפילו דער גרוי-סער קענער האט זיך אויך נישט געקענט אפוואונדערען און ער האט געמוזט מודה זיין, אז זינט ער לעבט האט ער נאך אזוינס נישט גע-הערט.

דער דוכס פון פראג האט זיך געפרעהט, וואס זיין שמעלקע קלעזמער האט אזוי שטארק אויסגע-נומען מיט זיין שפילען. אויך די איבריגע פריצים האבען זיך געפרעהט, וואס זיי האבען געהערט אזא טייער שפילען. נאר איין שמעלקע איז געווען בע-טריבט, ווארום עפעס האט איהם דאס הארץ גע-זאגט, אז דער גרויסער קענער לויבט איהם נאר לפנים, אבער אין הארצען ברענט אין איהם א שטארקע שנאה.

שפעטער האט מען איבערגעריסען דעם באל, די געסט זענען ארויס אויפ'ן הויף אביסעל אפקיה-לען זיך, און אונזער ר' שמעלקע איז אויך ארויסגע-גאנגען. דאס הארץ איז איהם געווען בעטריבט, האט ער זיך אנידערגעשטעלט אין א זייט און שטיל פאר זיך געזאגט תהלים.

ווייט פון פראג זענען געווען גרויסע וועלדער, אין וועלכע עס האט זיך אויפגעהאלטען א באנדע גזלנים, וואס מען האט זיי קיינמאל נישט געקאנט פאקען. בייטאג פלעגען זיי זיצען אין זייערע היילען, וואס זענען געווען ווי פאלאצען, און ביינאכט פלעגען זיי אנפאלען אויף די דורכפאהרענדע, זיי טויטען און בערויבען. אפטמאל פלעגען א טייל פון די גזל-נים זיך פערשטעלען פאר קוטשערס און אויף זייערע קוטשען לאקערן אויף קרבנות. דער גרויסער קענער האט אין איינעם פון די קוטשערס, וואס זענען דארט געשטאנען דערקענט אזא גזלן, האט ער מיט איהם אפגעמאכט, ער זאל אוועק אין וואלד אריין און דארטען ווארטען, דערנאך האט ער מיט זיינע לייט די מוזיקאנטען אפגעמאכט, אז זיי זא-לען כאפען דעם יודישען קלעזמער, איהם ארויפ-ווארפען א זאק איבערן קאפ און איהם אוועקטראגען צו דער קוטש, וואס וועט אויף זיי ווארטען אין וואלד. זיינע לייט האבען טאקע אזוי געטון. און ווי ר' שמעלקע איז אזוי געשטאנען אין א ווינקעל אין הויף און געזאגט פאר זיך שטילערהייט תהלים, איז מען איהם בעפאלען פון הינטען, מען האט איהם פערווארפען א זאק איבערן קאפ און מען האט איהם אוועקגעטראגען אין דעם נאהענטען וואלד אריין. דארטען האט מען איהם אריינגעווארפען אין א פערמאכטער קארעטע, און די קארעטע איז מיט איהם פייל פון בויגען אוועקגעפאהרען.

.2

ווערלען מיר לאזען ר' שמעלקען אין דער קא-רעטע און זעהען, וואס אין הויף פון דוכס האט זיך אפגעטון.

אז די געסט האבען זיך אומגעקעהרט אין זאל אריין האט מען זיך געכאפט, אז ר' שמעלקע איז נישטא. לכתחילה האט מען געמיינט, אז מסתמא וועט ער באלד אריינקומען. ווען עס איז אבער אוועק א שטיקעל צייט און ר' שמעלקע האט זיך נישט בעוויזען, האט מען ארויסגעשיקט עטליכע לאקייען זיי זאלען איהם זוכען. זענען זיי צוריקגעקומען און געזאגט, אז זיי קענען איהם נישט געפינען איז אין זאל געווארען א גרויסער טומעל און א רעש און מען האט גלייך גענומען א סך רייטער און זיי ארויסגע-שיקט איהם צו זוכען. אויף אלע וועגען און שטע-גען אבער פון ר' שמעלקען איז קיין שליאד נישט געווען. זענען אלע געסט געווארען שטארק בעטריבט און מעהר פון אלע די צוויי דוכסים, איבערהויפט האט געטרויערט דער דוכס פון פראג, ווייל ער האט געבראכט ר' שמעלקע'ן צום באל. אויך דער גרוי-סער קענער האט זיך געמאכט טרויעריג, כדי אויף איהם זאל נישט פאלען קיין חשד.

רופט זיך אפ איינער פון די געסט: דאס גרע-סטע רחמנות איז אויף זיין ווייב מיט זיינע קינדער, וואר'ום זיי האבען אין איהם פערלוירען א טאטען און א שפייזער. מיר ווערלען נישט רוהען ביז שמעל-קע וועט נישט געפונען ווערען, אבער איידער וואס וועט, וועט מען דאך נישט לאזען זיין ווייב און קינ-דער הונגערען. האט מען גלייך געזאמעלט צעהן טויזענד זילבערנע טאלער און מען האט דאס גלייך אוועקגעשיקט קיין פראג צו שמעלקע'ס ווייב מיט א שטאפעט, וואס האט איהר אויך געדארפט אנזאגען די טרויעריגע בשורה. וואס אין שטוב האט זיך אבגעטון ווען מען האט איהר געבראכט די בשורה קען מען זיך פארשטעלען. די פרוי מיט די קינדער האבען אנגעהויבען וויינען און שרייען. די פרוי האט זיך אויפגעזעצט אויף דער קארעטע, מיט וועלכער דער שטאפעט איז געקומען און איז באלד געפאהרען צום דוכס אין פאלאץ אריין. אריינגעקומען אין זאל איז זי ארומגעלאפען ווי א משוגענע, געוויינט און געשריגען ווי נישט מיט איהר קול. איהר געוויין און געשריי האבען אלעמענס הערצער צוריסען און אפילו דער גרויסער קענער האט אויך שוין חיטה געהאט אויף דער גאנצער זאך, וואס ער האט אפגעטון. ר' שמעלקים ווייב האט אזוי לאנג געוויינט ביז צוויי דוכסים האבען איהר צוגעזאגט, אז זיי ווערלען נישט רוהען ביז זיי ווערלען געפונען איהר מאן און האבען זי געטרייסט און געזאגט, אז זיי זענען זיכער, אז זיי ווערלען איהם געפונען און דער-נאך האט מען זי אפגעשיקט אהיים.

אויף מארגען האט שוין גאנץ פראג געוואוסט, אז ר' שמעלקע איז פלוצים פערשוואונדען געווא-רען און די גאנצע שטאט האט געטרויערט, מחמת אלע האבען דעם טייערען קלעזמער ליב געהאט און דער רב מיט די גרעסטע לייט פון שטאט זענען געקומען צו ר' שמעלקעס ווייב און זי געטרייסט, אז איהר מאן וועט מסתמא קיין האר פון קאפ נישט געקרימט ווערען, ווארום זיינע צדקות און מעשים טובים וועט איהם זיכער בייסטעהן און וועט ער נאך בשלום אהיימקומען אויף סוכות און זיי ווערלען נאך האבען א פרעהליכען יום-טוב.

(סוף דינסטאג)).

מאריץ גאטליב סאפיר

—=:)O(:=—

(פערגעסענער יודיש-דייטשער שרייבער)

—=:O:=—

פון אריה שטרייט

אין משך פון אונזער גלות-וואנדערונג האט דאס יודישע פאלק ארויסגעגעבען סך לצנים ווערמענס קלוגע פארטעלען, געלונגענע עשפאטען שפי-לעכלעך און אפטוערצער — ווי נתן זאגט — אויף טערקיש, ווערלען קיינמאל דוכט זיך נישט פערגעסען ווערען און וואס רופען ביז היינט נאך אין די ברייי-טעסטע פאלקס-מאסען, אז מען דערמאנט אן זיי, גאנצע לאך-סאלוועס ארויס.

איינער פון אונזערע גאט געבענשטע הומאריס-טען און וויצלער איז געווען דער פערגעסענער יודיש-דייטשער שרייבער מאריץ גאטליב סאפיר, וועלכער האט דעם „געפעפערשען און געזאלצענעם" יודישען וויץ מיט זיין גרויסען רבי'ן היינע, ערשט אזוי צו זאגען ארויסגעפיהרט אויף דעם ברייטערען איידאפעאישען שליאך. פון סאפיר'ס וואוילויני-גערשע און לצ'נישע פארטלען און „שטרייכע" האט די וועלט איין זיין צייט מעהר ווי תמיד געקוועלט פאר בחת און רוה. פון סאפיר'ס א וויץ אדער א אנעקדאט האט זיך ממש גאנץ איידאפא געקיי-קעלט פאר געלעכטער, סאפיר'ס גלייכווערטלעך זע-נען נישט אראפ פון די ליפען פון מלכים און הער-שער, פון דיפלאמאטען און פאליטיקער, פון קינסט-לער און דיכטער, פון שרייבער און שוישפילער, פון מאן און ווייב, פון יונג און אלט, פון רייך און ארים, פון אינטעליגענט און ארבייטער. דער געגענ שטאנד פון זיין שארפען וויץ, פון זיין בייסענדיגער סאטירע זענען געווען אלע און אלצדינג אין דער וועלט. דאס בעליבטעסטע אביעקט פון זיינע וויצען און הומאר'עסקעס איז אבער געווען דער יוד מיט בארד און פאות, אין א לאנגען ברייטען כאלאט אדער אין א זיידענער זשיפיצע, און טאקי זיינע „יודען אנעקדאטען" האבען מעהר אויסגענומען ביי די גוים, ווי די בעסטע „גוישע" וויצען.

אויך דער מחבר טאקי סאפיר אליין, דאס קליי-נע קאמישע פערשוינדעל, מיט זיין איביגען טייור לאנישען שמייכעלע אויף דעם געזונדען רויטען אונגאר'ישען פנים, וועלכער האט זיך אגב פער'ענל'ך נישט צוגעצויגען קיין איבריג גוטע פריינד — איז אויך געווען דער העלד נישט פון איין וויץ, נישט פון איין אויסטער'לישען אנעקדאט.

מאדנע און גלייכצייטיג טראגיש האט זיך גע-שטאלטעט דער לעבענס-וועג פון דעם וואנדערענדי-גען יודישען הומאר'יסט מאריץ גאטליב סאפיר. סאפיר, וועלכער איז געבוירען געווארען אין יאהר 1795 אין אנ'אונגאר'יש דערפעל, האט זיך שפעטער מיט זיינע אויסערגעוועהנליכע פעהיגקייטען דער-שלאגען צו אזא מדרגה אז פאר זיין פען האבען געציטערט און מורא געהאט א סך דייטשע גדולי הדור.

סאפיר'ס עלטערען זענען געווען שטרענגע אר-טאדאקסע אונגאר'ישע יודען, ווי בכלל אלע יודען אין אונגארן אין יענער צייט, דעמאלט איז געווען א צייט, ווען א שטראם פון עמאנציפאציע האט געהערשט אין גאנץ איידאפא, אויך די אונגאר'ישע יודען האט מען אין די 90-ער יאהרען פונ'ם 18-טען יאהרהונדערט נאר וואס פראפאגירט אז זיי ווער-לען בעקומען גלייכבערעכטיגונג, אבער ס'וועט זיי

דער-פאר פערפליכטען דער אלגעמיינער מיליטער-דינסט, אבער די אונגארישע יודען-ארטאדאקסען האבען זיך אנגעזאגט פון דער טובה כדי נישט צו פער-לירען די פריווילעגיע, אז זיי בעדארפען נישט ליפער'ן קיין זעלנער דינען ביים מיליטער — הא-בען זיי דעמאלט נאך געטענה'ט — איז גלייך, ווי מיר זאלען דינען צו פרעמדע עבודה זרות, דעריבער זענען די פייע פראפעסיעס, די שולען און אוני-ווערזיטעטען געווען פערמאכט אויף זיבען שלעסער איז סאפיר געווארען, ווי זיינע אבות אבותיו א פשו-טער סוחר.

צו הייסיג יאהר קומט סאפיר צום ערשטען מאל קיין ווין און גריגדעט די „טעאטער-צייטונג". דער שארפער פאלעמישער טאן פון זיינע קריטיקען האבען איהם צוגעצויגען א סך שונאים, אז ער אנטלויפט טאקי באלד פון ווין, דער ש טאט פון זיינע יוגענד-חלומות. זיינע פיינד זאגט ער אט דעם מוסר: „א סך מענשען האבען ליב די דיכ-טער, ווי זיי האבען ליב למשל קעז, ד.ה. זיי געפונען איין אז דער קעז איז ערשט דעמאלט גוט, ווען ער הויבט שוין אן צו פוילען, די מענשען הער'ען נאר דעמאלט אויף צו ווארפען שטיינער אויף זייערע גרויסע גייסטער אז מען קען זיי שוין א מצבה אויפ-שטעלען".

איצט הויבען זיך אן די שטה'מישע וואנדער-יאהרען פונ'ם עמאנציפירטען אונגאר'ישען יוד. סא-פיר האלט זיך אויף אין דער און אין יענער שטאט, וואו ער האט זיך ארומגעצויגען איבער די גאסען, געזאגט גלייכווער'טלעך, געוויצעלט זיך, און אפט א-רויסגעזאגט די שארפסטע סאטירישע אנעקדאטען, ביז ער ווערט מגולגל קיין בערלין, דא אין דער הויפט-שטאט פון דייטשלאנד גיט ער ארויס די „בער'לינער שנעל-פאסט פאר ליטעראטור". טעא-טער און געזעליגקייט". און דעם „בערלינער קור-יער". ער איז דער ערשטער וועלכער פיהרט בכלל איין אין זיינע זשור'נאלען און צייטונגען הומאר'יס-טישע ביילאגען ווי למשל א היינטיגען כל בוניק, דער קונדס, וכו' ,און די „יעקעס" האבען געשעפט תענוג פון זיינע גייסטרייכע וויצען.

דער יוד, דער איביגער וואנדערער האט אבער נישט קיין זיך-פלייש, און סאפיר פאהרט קיין מינכען. דא גרינדעט ער ווידער עטליכע נייע צייט-שריפטען ווי דעם „באזאר פאר מינכען", דעם „האריזאנט" וכו' אין מינכען קארטשעט איהם א שטאטספאסטען, ווייל א „ליטערא ט איז א מענש — לויט זיין אייגענער בעהויפטונג — וועלכען ס'ווא-רעמען ווי א פויגעל זיינע אייגענע פעדערען. א לי-טעראט איז א פען-ארבייטער, וואס ארבייט אין פלוג בלעטער אין צייטונגס-ארטיקלען און אין אנדערע קליינינקייטען". אויך זענען סאפיר'ן שוין נמאס געווארען די אטאקעס, וועלכע ער האט געמוזט אלס יוד טאג טעגליך אויסשטעהן פון דער וואקסענדער אנטיסעמיטישער בעוועגונג און ער פערלאזט זיין יו-דישער אמונה און ווערט א פראטעסטאנט, זיין ווייי-טערדיג לעבען איז א טראגיש געראנגעל צווישען זיין אלטער און נייער אמונה, צווישען זיין פליכט אלס יוד און פראטעסטאנט, נאך אין דעמזעלבען יאהר, ווי ער לאזט זיך טויפען שרייבט ער אן א כאראקטער סקיצע „דער יודען-פיינד", אין וועל-כער ער נעהמט זיך אן פאר דעם אומרעכט פון זיי-נע געכטיגע ברידער און זאגט אן די אנטיסעמיטען קאמף. די סקיצע האט פעראטען סאפירס טראגיק, דער „פראטעסטאנטישער מאראן" מיינט עס נישט ערנסט מיט זיין נייעם גלויבען, ווי למשל דער גרוי-סער היינע, אויך ער האט נאר געזוכט דעם „איינ-טריטס בילעט קיין איירא פא".

אבער סאפיר, היינעס עפיגאן דערלעבט טאקי באלד א מיאוסע ענטוישונג און קומט צוריק קיין ווין דער עיר ואם בגוים, ער נעהמט צוריק איי-בער די רעדאקציע פון זיין „טעאטער צייטונג", און גרינדעט נאך דאס פאפולערסטע און בעליבטסטע זשור'נאל „דער הומאריסט".

סאפיר פיהלט דא, אז זיין משונהדיגער לעי-בענסוועג קען נעהמען א סוף און ער איילט זיך צו מאכען מיט זיין גרויסען „קאנווער'זאציאנס לעקסי-קאן פאר גייסט, וויץ און הומאר" דעם סיום פון זיין ליטער'אר'ישער טעטיגקייט און ס'וואלט זיך גע-דאכט, אז דער גרויסער לץ סאפיר, וועלכער האט זיין גאנץ לעבען געלאכט און געחוזקט, וועלכען עס האט נישט געמאנגעלט קיין ברכות און קללות איז געווען נגליקליך און צופרידען. אט ווי דער „פרעה-ליכער" סאפיר איז פערביטערט: „שלמה מיימאן, האט אמאל — דערציילט סאפיר א משל — געקויפט א הונד פאר איין טאלער, פאר וועלכען ס'האט איהם תיכף ומיד א ליבהאבער פון הונד געוואלט געבען דריי טאלער, „מיר דאכט זיך — זאגט עמי-צער צו מיימאנען — אז איהר האט מעהר מזל פון דעם מסחר מיט הינד ,ווי מיט דעם ביכער-שריי-בען", דאס קומט דערפון — ענטפערט מיימאן — ווייל ס'זענען פערהאן א סך מעהר מבינים פון הינד ווי קענער פון ביכער".

אויף סאפירס קבר וועלכער איז געשטארבען אין יאהר 1858 האט מען קיין „קדיש נישט גע-זאגט און קיין מעסע נישט געזונגען" און כאטש א וויץ איז כמעט תמיד אקטועל און לצנות תמיד אין דער מאדע, איז סאפיר נאך זיין אפלעבען פערגע-סען געווארען, פונקט ווי ביי זיין לעבען איז ער געווען עלענד און בע נגד

דער קונדס

הומאר • סאטירע | צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק | לכבוד סוכות

פאליטיק פון וואך

וואס הערט זיך אין ענגלאנד ?

דער פונט איז אויף צרות און מאקדאנאלדן האט מען אויסגעשלאסן פון דער לייבאר־פארטיי.

צי מען וועט ראטעווען דעם פונט דורך דעם דאזיגען אויסשליסען, זענען מיר אין ספק, נאר אז מען האט איהם אויסגעשלאסן זאל ער שוין זיין אויסגעשלאסען, עס קאן דאך אנדערש נישט זיין, וואריום בעת זיין הערשאפט איז דער פונט געפאלען, — פאלט ער אויך.

ווייטער איז אין דער וועלט־פאליטיק נישט פערהאן קיין נייעס.

דאס געשלעג צווישען יאפאן און כינע, איז נישט געווארען קיין פאליטישע אטראקציע, דאס איינציג וויכטיגע אויף וועלכע עס לוינט זיך אפ־צושטעלען אויף די געשעהענישען אויפ'ן ווייטען מזרח, אויף די מפלה פון דער פעלקער־ליגע.

יאפאן הערט זי ווי דעם נעכטיגען טאג. עס לוינט זיך אבער אפצושטעלען אויף מארשאל פיל־סודסקיס רייזע קיין מצרים, נאר דא מוז מען שוין אפווארטען ביז ער וועט צוריקקומען, דאס הייסט, ביז זיין יציאת מצרים.

—=:O:=—

הקפות

ווידער געהט מען צו הקפות,
ווידער טאנצט מען מיט דעם פאהן,
ווידער זוכט מען אנ'עליה,
ווידער קריכט מען אויבענאן...
לערנען תורה — דאס איז אנדערש.
דאס הייסט מען א צווייטען טון.
נאר צום סיום, שמחת־תורה,
וויל זיין יעדער אויבענאן...
אי! א פסוק „אתה הראת",
מיט דער תורה'לע א טאנץ,
און פאר וואס נישט „חתן־תורה"
טאקע מיט'ן גרויסען גלאנץ...
יא, דער כבוד איז א ליבער
און די בושה אויף גבורים —
יעדער וויל דעם בעסטען חלק
סיי פון כבוד, סיי פון טיש....
און דער חשק איז א גרויסער
דווקא ביי דעם גראבען קאפ,
דווקא ביי דעם עם־הארץ,
נישט קיין עברי, נישט קיין טראפ...
קויפט זיך איינער בלויז א פאנע,
פאר 2 גראשען, צי פאר דריי —
ווערט א בלויע, ווער א רויטע
און מען געוואלדעוועט פער־ביי:
„איך בין וקאר'ל מארקס מחותן",
„איך בין הערצעלס אדיוטאנט",
„איך — א האנדווערקער א שטעקען",
„איך, א זאקען - פאבריקאנט"...
„איך בין פול מיט דעמאקראטיע"
„און איך האנדעל בלויז אויף קליין"...
אלע ווילען די „הקפה",
סאמע אויבענאן צו געהן....

שמערעלע.

ס'ווערט געזוכט

א שותף

צו א „בית שני" און פאר א „אתה הראית"...

בעמ. ענגלישע פונטען ווערען אויך גענומען אין בעטראכט.

א יהי רצון

וואס א לארזער פאבריקאנט זאגט ארויסגעהענדיג פון דער סוכה

יהי רצון, זאל זיין דיין ווילען, כשם, אזוי ווי איך בין שוין געזעסען 7 טעג אין דער סוכה, זאל עס מיר פערעכענט ווערען כאילו — גלייך ווי איך וואלט שוין געזעסען 7 חדשים אין דער „קוצקע".

איך לערן אוים

אין פערלויף פון דריי טעג מאכען א

ברכה איבער אנ'עליה

פאר העברעאישען לעהרער א גרויסען ראבאט.

אפערטען צום „קונדס" פאר מאטקען

צולייגערס
מיט אלע גלייך

עס רעשט, עס קאכט אין פאליטיק,
א ליאר'עם, א הארמידער:
עס גייט דער הערבסט, דער ווינטער גייט,
עס קומען נייע לידער!

דא — פעלקער־בונד, לאוואל־בריאן,
דא — מאקדאנאלד אויף צרות —
צולייגערס גאנצע, נאר מען זעהט,
מען זעהט נישט עפעס קלאר'עס...

ביי אונז עס רוקעוועט זיך אויך
און האפען דארף מען, האפען:

אויף נייע סדרה'ס שטייערען —
דער סיים איז דאך שוי ואפען...

פאראטקעוועט מען אויפדאסניי,
מען איז פערטון גאר שרעקליך,
און ווידער קומט א מעלקעריי
מיוועט מעלקען ציגען־בעקלעך...

עס גייט א גרויס צולייגעריי,
און מיר'ן עס נישט שווייגען!
אויך מיר צולייגערס זענען דאך:
די סוכות מ'עט צולייגען...

יאקעל בן פלעקעל.

אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בה

יוד (צו די אנדערע טעג סוכות) קוקט נישט אויף מיין באגאזש אלע קעסטלעך זענען שוין אויסגע־לעריגט. נאר אין איין קעסטעל (פראטעסטען) קומט ברוך השם צריין די בוכה

אפגעקלאפטע הושענות

די פעלקער־ליגע זעהט אויס ביי דער יאפאניש־כינעזישער מלחמה — ווי אנ'אפגעקלאפטע הושענה.

מאקדאנאלד זעהט אויס ביי דער לייבאר־פארטיי — ווי אנ'אפגעקלאפטע הושענה.

א פראווינצער אויסגאבע פון א ווארשאווער יו־דישער צייטונג זעהט אויס— ווי אנ'אפגעקלאפטע הושענה.

א סוחר נאכ'ן בילאנס זעהט אויס — ווי אנ'־אפגעקלאפטע הושענה.

א בחור וואס האט חתונה פון ליבע, זעהט אויס נאך דער חתונה — ווי אנ'אפגעקלאפטע הושענה.

דער לאדזער ווינטער־סעזאן זעהט אויס — ווי אנ'אפגעקלאפטע הושענה.

א פאר מלחמה'דיגער נגיד, זעהט היינט אויס— ווי אנ'אפגעקלאפטע הושענה.

דער מאן פון א מאדערנער פרוי זעהט אויס — ווי אנ'אפגעקלאפטע הושענה.

—=:O:=—

לייד־ארטיקעל
הושענה רבה

די סיבה פארוואס יודען פייערען הושענא רבה איז אזעלכע:

אזוי גוט ווי אונזערע היינטיגע ווייבלעך פאה־רען זיך באדען קיין צאפאט און קיין קריניצע, זענען זייי פערצייטענס געפאהרען זיך באדען אין ירדן, און נישט איין ווייבעל האט זיך געבאדען אין פאמיליען־באד.

די דאמאלסדיגע מענער זענען דאך אבער נישט געווען אזעלכע אידיאטען ווי די היינטיגע, אז די ירדן־ווייבלעך זענען אהיימגעקומען, האט דער מאן גענומען דעם בעזים און זי מכבד געווען כדבעי, ביז ס'איז נישט געבליבען אין בעזים איין ריטעל, אז זי האט געמאכט געוואלדען, האט ער געשריגען: בא—שא! שא—נו! אזוי האט ער געוואליעט און געשריגען: הושענו לינת הצדק... הושענא מתן בסתר...

בייע לאדזער „זאראזשליווע" קרענק

ענטדעקט פון ד"ר שיפמאן, און אויסגעכאפט פון „קונדס"

ד"ר שיפמאן האט ענטדעקט א בייע לאדזער אנשטעקענדע קראנקהייט. וואס דאס איז פארא קרענק, וועט ד"ר שיפמאן דערצעהלען אויפ'ן דאק־טוירים־צוזאמענפאהר אין קראקע.

דער „קונדס" האט זיך דערוואוסט פרטים ווע־גען דער נייער לאדזער קרענק. די סיבות און די סימנים. כדי אבער נישט צו זדראדזשען דעם ד"ר שיפמאן, וועלען מיר נאר אנגעבען דעם נאמען: די „זאראזשליווע" בייע לאדזער קרענק הייסט — „נאדזהיינקע".

די סימנים פון דער קרענק

אפטע אנפאלען — פון בעלי־חובות. ס'ווערט ביי איך אנגעשוואלען — דער פארטפעל מיט פראַ־טעסטען. ס'בעפאלט איך א קאלטער שוויים — ווען איהר זעהט דעם קאמארניק. ס'כאפט אייך אן א היץ — ווען איהר זעהט די צעטעלעך פון רעיענט. ס'שטיקען איך — די פאדאטקעס, ס'־קווצהלט אייך — אין דער קעשענע, ס'שריקעט איין — דער לאגער, און נאך אנדערע סימנים.

פערהיטונגס־מיטלען

כדי זיך צו פערהיטען פון דער דאזיגער „זא־ראזשליווע" קרענק, דארפען אנגענומען ווערען פאל־גענדע מיטלען:

ווי־באלד ס'בעווייזען זיך די דערמאהנטע סי־מנים, דארף מען קודם־כל זיך בעראטען מיט — אנ'אדוואקאט. ס'איז אויך ראטזאם, באלד זיך צו מאכען א „בילאנס", געמישט מיט „אקטיוועך" און „פאסיוועך", און די „אנאליזען" אפשיקען — צום האנדעלס - געריכט.

טאמער העלפען נישט די דאזיגע מיטלען, פערבלייבט איהר אנ'אייביגע קאליקע.

בעמ. פון „קונדס":

ד"ר שיפמאן וועט אונז מוחל זיין, וואס מיר האבען איהם אויסגעכאפט און אויסגעפויקט די בייע לאדזער „זאראזשליווע" קרענק.

איבערגעגעבען פון

ד"ר האניגפויגעל.

אונזערע הקפות
געטיילט פון „קונדס"

מאנופאקטוריסטען

עוזר דלים הושיעה נא
גיב אונז גאטעניו א שנה
מ'זאל נישט דארפען אלע גליקען
זיך נישט מעהר פאר'ן דאלאר ביקען.
אז די „פארטפעלען" זאלען
שוין נישט זיין אזוי „געשוואלען"
פון די אלע סיים־הבטחות
בעקומען מיר סיקדחת.
דער־בער גאטעניו — דייגו
ענגו ביום קראנו!

ווייבלעך און מערלעך

הדור בלבושו הצליחה נא,
גיב אונז גאטעניו א שנה,
מיר זאלען טראגען צוריק כסדר —
קורצע דאקאלאני קליידער,
און אויב ס'וועט דיר גאט נישט שאדען,
נעם אונז אראפ אביסעל יאהרען,
וועלען מיר שוין פערשפארען
צו אנטלויפען דא און דארטען
בעת מען רעדט וועגען פאשפארטען...
אוי, די גאט פון בחורים שעהנע
ענגו ביום קראנו!

פרייליכע שמחת־תורה־געדאנקען
פילאזאפירט נאכ'ן דריטען גלעזעל

דאס לעבען איז געגליכען צו א חתונה: די חתן־צייט איז געגליכען צו ערב יום־טוב, דער חופה־טאג — צו ערב יום־טוב אויף דער נאכט פאר קידוש... און נאך דער חתונה—צו חול־המועד. הושענא רבה:

אפגעהיטען זאל מען ווערען פאר יודענס כעס: אז א יוד ווערט אין כעס, קאן ער צערייסען א שטרוי — אדער צעקלאפען א הושענא...

שטארק איז די נקמה פון יוד, און קאן זיך א יוד נישט נוקם זיין אין אנ'עשו הארץ, איז ער זיך נוקם אין עשב השדה (אין גראז פון פעלד) — און קלאפט הושענות...

שמחת־תורה:

די תורה איז געגליכען צו א קליין קינד: מ'לייגט דערפון און מ'וויקעלט עס... איין אונטער־שיד איז נאר פערהאן: די תורה מוז מען אליין הי־טען, און א קינד גיט מען דער באנע צו היטען. דער־בער זענען זיך א סך יודען נוהג, אז אנשטאט צו פרעהען זיך מיט'ן קינד, פרעהען זיי זיך מיט דער באנע...

יא, כ'האב מיך שוין, דאכט זיך מיר, אביסעל פער־עדט, ווי זאגט איהר: „משנכנס יין יצא סוד". אי, דארף מען זיך היטען פאר דעם ביסעל יין! אט קא ואיך אמאליגע פער־ברענטע „חברים", האבען זיי אין דער האסע־צייט געכאפט אביסעל ממתקים און אנגעהויבען צו טרינקען אין קאבארעט „לחיים", איז ביי זיי געווארען „נכנס יין יצא „סוד": סאצ־יאליזם, וועלט־רעוואלוציע, דעמאקראטיזם...

א שטיקעלע קהלת
מיט'ן ריכטיגען ניגון

הכל הבל — אלץ איז בלאטע שבבלאטע. די כינעזער מיט די יאפאנער רייסען פון זיך ס־בשר, און אויף די זיצונגען פון דער פעלקער־ליגע רעדט מען הוילע נארישקייטען. נאר צו געבען דעם ווייב געלד אויף די אנדערע טעג סוכות — דאס איז שוין גאר נישט קיין נארישקייט.

מה יתרון לאדם בכל עמלו — צו וואס געבען א סוחר דאס דרעהען, וואס ער דרעהט, אז סוף כל סוף געהט ער אויף דער „מילשא" אויף „אדפאטשינעק".

דור הולך ודור בא — איין סיים־סעסי־שליסט, און א צווייטע סעסיע עפענט זיך, אבער דער קריזיס שטעהט אויפ'ן זעלבען ארט...

כל הנחלים הולכים אל הים — אלע געלדער געהען אריין אי ודער „איזבא סקארבאווע", איז טאקע נישט קיין וואונדער, וואס עס איז אזא פערפלייצונג — פון פראטעסטען.

לא יוכל איש לדבר — מאכט רש"י, אז אזא מענש קאן זיין א דעפוטאט אין סיים — אפילו אין סענאט...

ונתתי את לבי לדרוש ולתור — כ'־האב געגעבען (יעדען) מיין הארץ צו שטודירען — זאגען די מעדלעך, וואס האבען פערבראכט דעם זומער אויפ'ן דארף.

טוב ללכת אל בית האבל מלכת אל בית המשתה — ס'איז בעסער צו געהען אין טעאטער אריין אויף א„טראגעדיע", איידער אויף א קאמעדיע, וואריום אויף א „טראגעדיע" לאכט מען כאטש, און אויף א „קאמעדיע" ווערט מען טרויעריג.

פון יודישעז הומאר-אוצר

געקליבען פון **שר של אש.**

אַ חסידישער חתן...

שמחת תורה האָט אַ בעוואוסטער עם הארץ אַ גראָבער יונג געקויפט חתן-תורה, איז אין שול געוואָרען אַ גרויסער טומעל, וואָס הייסט — האָבען אַלע געשריען — אַז דעם עם הארץ וועט זיין דער חתן תורה?

דער רב האָט געזעהען, אַז עס האַלט שלעכט, עס קאָן אַרויסקומען גאָר מיאוסע זאַכען איז ער אַרויף אויפ׳ן בימה און האָט געבעטען עס זאָל אויף אַ ווילע זיין רוהיג, ער האָט עפּעס צו זאָגען.

— דער חתן תורה אונזערער האָט דער רב געזאָגט איז אין בעסטען אָרדנונג ער איז אַ חסידישער חתן, ער געהט צו דער תורה הגם ער קאָן גאָר נישט די כלה...

אַ טעות אין פשט...

איינער האָט דערצעהלט אַ קאַפּיטעל פון זיין לעבענס געשיכטע:

— אין מיינע יונגע יאָהר׳ען — האָט ער אָנגעהויבען זיין ספּור המעשה ווען ס׳איז געקומען דער חודש אלול האָט דער רבי מיר שטאַרק געמוסר׳ט און האָט מיר אָנגעזאָגט איך זאָל זיין פרום, עהרליך דאַווענען און אַ סך לערנען, אַז נישט -- האָט ער געזאָגט — וועל איך קריגען געשמיסען, און אַז ס׳איז אָנגעקומען די ערשטע סליחות האָט ער זיך שטאַרק צושריען אַז איצט מוז מען נאָך פרומער זיין, דערנאָך איז אָנגעקומען דער ראש-השנה און עשרת ימי תשובה און יום כפור און דער רבי האָט אַלץ געהאַלטען אין איין טענה׳ען אַז איך מוז זיין פרום אַז נישט וועל איך קריגען געשמיסען, און ווען ס׳איז שוין פאַרביי דעם יום הכפורים האָט ער געזאָגט אַז מ׳מוז נאָך וואַרטען ביז איבער הושענא רבה, דער ריכטיגער יום-הדין האָט ער געזאָגט איז הושענא רבה און אַז איך האָב מיך שוין קוים דערוואַרט אויפ׳ן הושענא רבה האָב איך געזעהען אַז געקראָגען געשמיסען האָט דער — שטענדער... ווי יבאַלד אַזוי? האָב איך געזאָגט אַז סוף כל סוף האָט געקראָגען געשמיסען דער שטענדער טאָ נאָך וואָס האָב איך געדאַרפט אַזוי פרום זיין?...

אַ רחמנות נעביך אויף אַ קאַליקע

אין בית-המדרש האָט מען מכבד געווען אַ רייכען יודען מיט אַנ׳„עליה" די גבאים פון בית-המדרש האָבען זיך געריכט אַז דער רייכער יוד וועט געוויס מנדר זיין אַ שעהנע מטבע אויפ׳ן בית-המדרש ווען מ׳האָט געמאַכט דעם „מי-שברך" האָט דער שמש איהם געפרעגט וויפיל ער שנדרט אויפ׳ן בית-המדרש

— צוויי זלאָטעס — האָט דער יוד געענטפערט

— וויפיל פאַר׳ן רב?

— אַ זלאָטע

— פאַר׳ן שמש?

— אַ האַלבע זלאָטע

דער שמש איז אין כעס געוואָרען און האָט געוואָלט שנעל אָפּ׳פּטר׳ן דעם רייכען יודען.

— מאַכט נאָך איין „מי שברך" — האָט דער יוד געהייסען.

— פאַר וועמען? — האָט דער שמש געפרעגט,

— פאַר׳ן חזן — האָט דער יוד געענטפערט

— וויפיל שנדר׳ט איהר פאַר׳ן חזן?

— פופציג זלאָטעס — האָט דער יוד הויך געזאָגט.

די גבאים פון בית המדרש האָבען שוין מעהר נישט געקאָנט אויסהאַלטען די בעליידיגונג פון דעם רייכען יודען און זענען צוגעגאַנגען און איהם געפרעגט

— היתכן, ווי קומט דאָס וואָס אויף די גאַנצע הצטרכותן פון בית המדרש האָט איהר אַזוי ווייניג געגעבען און פאַר׳ן חזן אַזוי פיל?

דער יוד האָט נישט לאַנג געקלערט און געענטפערט, אַז ער האָט אויף קיינעם נישט אַזוי קיין רחמנות ווי אויף אַ וויסטען קאַליקע...

די רפואה פאַר דער מכה...

געווען אין שטעטעל אַ רב און געווען איז דער רב אַ חסיד.

געווען איז אויך אין שטעטעל אַ קלוגער יוד, אַ יוד אַ מתנגד דאַרפט איהר שוין אַליין פערשטעהן אַז דער יוד דער מתנגד האָט פיינט געהאַט דעם רב דעם חסיד און געהייסען האָט דער יוד ר׳ פייטעל.

געהט איינמאָל דער רב פון מקוה און עס קומט איהם ענטקעגען נישט קיי זאַנדערער ווי ר׳ פייטעל זיין ביטערער שונא, געוועהנליך, האָט ר׳ פייטעל צום רב גאָר נישט גערעדט, נאָר גראָד איצט ווען ער האָט איהם אַזוי אָנגעטראָפען געהענדיג פון מקוה שטעלט ער זיך אָפּ און זאָגט צום רב בקול רם

— צו רפואה אייך רבי!

האָבען יודען וואָס האָבען דאָס געהערט זיך שטאַרק געוואונדערט און האָבען זיך נישט געקאָנט בערוהיגען ביז זיי האָבען ר׳ פייטלען געפרעגט:

— גוט געוואונשען מיט׳ן רב?

— איבערגעבעטען זיך מיט׳ן רב, רב פייטעל?

— געבויגען זיך פאַר׳ן רב רב פייטעל, אַהאַ

— ניין — ענטפערט ר׳ פייטעל, — איהר האָט אַ גרויסען טעות, איך בין איהם דער זעלביגער שונא ווי געווען אי וואָס איהר וואונדערט אייך פאַר וואָס איך האָב איהם געזאָגט „צו רפואה"? איהר ווייסט דאָך אַ ווערטעל, אַז איידער גאָט שיקט די מכה, שיקט ער פריהער די רפואה, נו, האָב איך איהם דעם רב געוואונשען אַ רפואה און די מכה וועט איהם גאָט שוין שיקען...

דער פראנצויזישער שלום-מלאך

מיניסטער פלאַדנען: ענטוואָפנען זיך? פאַרוואָס נישט? זאָלען זיך אַלע ענטוואָפנען, אַ חוץ מיר נאַטירליך

(דייטשע קאַריקאַטור)

מזל-טוב, דער טאטע איז געווארען א חתן...

(ענדע פון דער 8. זייט).

פון אַ ווייב און אַ טאַטען פון קינדער וועסטו אָפּרעדען!

די געלע דבורה נעבעך, איז געשטאַנען אין דער בלויער אונטער-קופקע און נישט געוואוסט פון וואָס צו זאָגען, פון וואַנען זאָל זי וויסען, אַז ביי דער טויבער יודענע איז פון תורה געוואָרען דבורה, און אַז ביי מיין ווייב איז פון דבורה געוואָרען — די געלע דבורה?!

אָבער נאָך נישט מיט דעם ענדיגען זיך שוין מיינע חתן-תורה-צרות.

מיט אַ וואָך שפּעטער, ווען איך און מיין ווייב, אַפילו די געלע דבורה, האָבען שוין געהאַט פערגעבען און פערגעסען פון דער מעשה, קומט צו מיר אַריין אַ שדכן. איך האָב — זאָגט ער — אַ וואוילען שידוך פאַר אייך.

— אַ שידוך — זאָג איך — אדרבא, לאָמיר הערען.

— איך האָב — זאָגט ער — אַ שידוך פּימסען-האַלץ. פון שפּיץ-מעסער אַראָפּ, פאַר אייך ווי אָנגעמאָסטען, אַ זיוג משׁשת ימי בראשית.

— נו, נו, — זאָג איך — לאָמיר הערען, ווער איז דער מחותן? וואָסערע שטאם? אַ היגער? אַ פרעמדער? איך, דאַרפט איהר וויסען, וועל דאָך נישט טון מיט אַבי וועמען.

— איך ווייס דאָך — האָט דער שדכן געענטפערט, איך קען נישט אייער הויז, אייער יחוס? אייער משפחה. איך זאָג אייך, דאָס איז אַ שידוך, צוגעפּאַסט ווי אַ דעקעל צו אַ ליולקע...

— און מכח געלד? — פרעג איך דעם שדכן.

— וואָס רעדט איהר — זאָגט דער שדכן — אַ קאַפּעל מיט געלד, נישט נאָר געלד, אַ דירה, אַ בעל הבתישקייט.

ס׳לאָזט זיך רעדען — טראַכט איך מיר — פאַר מיין עלטסטען זוהן, וואָלט דאָס געווען אַ גלייכער שידוך, איז וואָס זאָגט איהר, אַ געלד-שידוך? אָבער געלד! — ענטפערט דער שדכן. זי איז רייך ווי קרח. אַ רייכע, אַנ׳אָנגעבוטשעוועטע אלמנה.

— אַנ׳אַלמנה? — פרעג איך איבער דעם שדכן

— ווי קומט צו מיין זוהן אַנ׳אַלמנה?

— וואָסערע זיהן? — שטעלט דער שדכן אויס אַ פּאָר אויגען — פאַר אייך! פאַר אייך אַליין, מ׳האָט מיר געזאָגט, אַז איהר האַלט ביי ווערען אַ חתן. די טויבע שכנ׳טע אייערע האָט מיר געזאָגט, אַז איהר שטעהט אין שידוכים...

איהר הערט? שוין ווידער די טויבע יודענע. צו ערשט איז ביי איהר פון תורה געוואָרען דבורה, צוליב איהר איז מיין יודענע אָנגעקומען אַ קאַפּ אין חלשות. צוליב איהר, איז מיין שוויגער בעפאַלען אַנ׳אונשולדיגע גרושה, און שייטלעך זענען געפלויגען אין דער לופטען, און איצט שיקט זי מיר אונטער שדכנים מיט רייכע אלמנות...

פון פאַר אַ יאָהרען שמחת-תורה אָן, קויף איך נישט מעהר חתן-תורה, און זאָל דאָס דינען פאַר אַ מוסר-השכל פאַר אַלע אַנדערע יודען כיבודים-זוכער טאָמער האָט איהר אַ ווייב, אַ שוויגער, און אַ טויבע שכנ׳טע — טאָ קויפט נישט קיין חתן-תורה!.. געזונד זיין. מיר זאָלען זיך אַזוי האָבען אויסגע־

DOKTOR

H. WOŁKOWYSKI

צוריקגעקעהרט

צעגעלניאַנאַ 4, טעל. 90-216

ספּעציאַל-ארצט פאַר הויט- און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער-שוועכע, אַלע ארטען אַנאַליזען, עלקטראָטעראַפּיע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען.

נעמט אָן פון 8-2 און פון 5-9 אָוועגד.

בעזונדער וואַרטע-צימער פאַר פרויען.

Prywatne POGOTOWIE LEKARSKIE

ZIELONA 6,

Telefon **12-333**

tel. 12-333 tel. 12-333

ערטיילט דרינגענדע ערצטליכע הילף אין אלע פלוצימדינגע פאָרפאַלען צו יעדער צייט ביימאָג און ביינאַכט ווי אויך אין אלע אקושעריע און גינעקאלאָגישע הילף.

ר. איזראעל

(125

ליבע און טויט

סענסאַציאָנ. עראָטישער ראָמאַן פון לאָנדאָנער לעבען

— דאָס וואָס איך שרייב דאָ, האָט טשאַרל ווייטער געלייענט איב׳ם בריף, איז אַ ווידוי פון אַנ׳אומגליקליכען מענש׳ען, וועלכער איז געוואָרען אַ פערברעכער, אַ מוראדיגער פערברעכער, אָבער נישט צוליב זיינע נייגונגען, נישט צוליב זיין פערדאָרבענקייט, נישט צוליב זיין ערציהונג, נאָר צוליב זיין קראַנקהייט, דער מענש וואָס האָט געשריבען דעם דאָזיגען בריף איז געווען אַ קראַנקער, ער האָט אויסגעצייכענט געוואוסט און פערשטאַנען, אַז ער טוט אָפּ שרעקליכע זאַכען, ער איז געווען פולשטענדיג בעוואוסטזיניג אין זיינע מעשים, ער האָט געהאַט אַ פולשטענדיג ריכטיגע אָפּשאַצונג וועגען דעם פערברעכען וואָס ער בעגעהט יעדעס מאָל און וועגען דער שטראָף וואָס איהם קומט דערפאַר, אָבער גראָד אַזוי ווי אַ געפעהרליך קראַנקער מענש וואָס איז בעוואוסטזיניג אין דעם, אַז ער דאַרף שטאַרבען און קען דערצו נישט העלפען, אַזוי האָב איך נישט געקענט זיך אַקעגענשטעלען מיינע פערברעכענס, וועלכע זענען מיר געקומען אין קאָפּ אַריין.

— פון מיין פריהערסטער יוגענד האָב איך די דאָזיגע קראַנקהייט זיין מיר בעמערקט, מיין אָרימע אומשולדיגע עלטערען, האָבען קאָבער דאָס נישט פערשטאַנען. זי האָבען נישט געקענט אַריינדרינגען אין מיין נשמה, כדי צו דערזעהען וואָס דאָרט טוט זיך און אַזוי אַרום וויסען ווי אַזוי זי צו היילען, זיי האָבען דעריבער אָנגענומען עצות פון מענשען, וועלכע האָבען געהאַלטען, אַז מען דאַרף זיך מיט מיר פיהרען אַזוי ווי מיט אַ פערברעכערישער נאַטור, זיי האָבען מיך פערטריבען פון זיך, פעריאָגט אין דער וועלט. דאָס האָט נישט משפיע געווען אויף דעם פערגרעסערען זיך פון מיינע פערברעכענס, ווייל אַזוי אָדער אַנדערש וואָלט די זאַך זיך נישט געענדערט.

— איך האָב ליב געהאַט צו זעהען ווי מענשען פייניגען זיך, ווי זיי קאָרטשען זיך אין ווערען, ווי זיי ווערען פערברענט פאַר חרפה, פאַר שאַנד, ווי זיי ווערען געטרעטען ווי יווערימלעך, ווי זיי גלאָצען מיט זייערע גלעזערנע אויגען ווען זיי האָבען זיך דערוואוסט, אַז אין עטליכע סעקונדען אַרום וועלען זיי מעהר נישט לעבען. איך האָב ליב געהאַט צו זעהען, ווי מענשען פערלירען צוליב מיר דאָס הייליגסטע וואָס זיי פערמאָגען זייער כבוד, זייער צוקונפט. איך האָב ליב געהאַט, אַז מענשען זאָלען זיך באָדען אין בלוט, ווען איך וואָלט למשל געווען אַ גרויסער פּאָליטיקער, וואָלט איך געשטרעבט צו מלחמות און וואָלט געשטאַנען אויפ׳ן מלחמה-פלאַץ און געשיקט טויזענדער און הונדערטער-טויזענדער אין שלאַכט, כדי מען זאָל זיי שעכטען, מען זאָל זיי קוילען און איך זאָל מיך צו דעם צוקוקען.

— ס׳וואָלט אימיצען געקענט איינפאַלען אַ געדאַנק צו פרעגען, פאַרוואָס האָב איך זיך נישט געהיילט, אויב איך האָב געוואוסט, אַז איך בין קראַנק, אויף דעם האָב איך אויך אַנ׳ענטפער, אַ בעוואוסטזיניגער אדורכגעטראַכטען. דערפאַר ווייל איך האָב ליב געהאַט און געהאַט הנאה דערפון וואָס איך האָב אליין זיך געפּייניגט.

— מיין נשמה איז געווען קראַנק נישט מיין גוף, מיין נשמה האָט געהאַט הנאה, ווען מיין גוף איז געפּייניגט געוואָרען, ווען מיין מאַרך האָט געטריקענט.

— איך שווער, אַז איך האָב אין מיין גאַנצען לעבען נישט געהאַט נאָר קיין טאָג פון גליק, נאָר אַפילו צופרידענהייט, שטענדיג אין אומעטום אין דער גאַנצער וועלט וואו איך בין געווען, האָב איך זיך געפּייניגט, אמת איך האָב געהאַט מינוטען און אפשר שעהן פון גליק פון אמתער אויסלייזונג, אין די דאָזיגע מינוטען האָב איך געטראַכט, אַז איצט וועל איך אויסנוצען מיין גאַנצען ווילענס-קראַפט און איינהאַלטען מיין גליק, איך האָב דעמאָלט געוואָלט פערהאַלטען דעם גאַנג פון דער וועלט, אַז אַלץ זאָל בלייבען שטעהן, אַז די גליקליכע מינוטען זאָלען געדויערען יאָהרען, אָבער פּלוצלונג האָב איך ווידער בעקומען מיינע אָנפאַלען, אָפּגעשטויסען אַליין פון זיך דאָס גליק און מיין נשמה האָט געהאַט אַ הנאה דערפון וואָס זי האָט אַליין ביי זיך געטרויבט דאָס גליק און געטרויבט דעם גלויבען, אָפּגענאַרט בעשווינדעלט אַנדערע מענשען, וועלכע זענען מיט מיר געווען פערבונדען.

— די דאָזיגע גליקליכע שעה׳ן וועגען וועלכע איך האָב מיט עטליכע שורות פריהער געשריבען זענען אמת געווען זעהר זעלטענע און דאָס נאָר אין צוויי פאַלען, אין צוויי עפּיזאָדען פון מיין לעבען, וועלכע האָבען זיך איינגעקריצט אין מיינע געדאַנקען און האָבען מיך געטאַטשעט ווי אַ וואָרים עסט איינציגוויז דאָס קרויט, אין וועלכען ער זיצט.

טשאַרל האָט זיך אָפּגעשטעלט און זיך איבערגעקוקט מיט אידאַן און קאַרצעלאַ, וועלכע זענען געזעסען חי איינגעמויערט אין זייער ערטער. אין צימער איז געווען אַזוי שטיל, אַז מ׳האָט געקענט הערען אַ פליג אַדורכפליהען. קאַרצעלאַ האָט איבערגעריסען די שטילקייט.

— לייענט ווייטער, פריינד ערליי, דאָס איז ערשט אָנ׳אָנהויב, דאָס איז ערשט איין פּראַצענט פון דעם וואָס אין דעם בריף ווערט געשריבען. דאָס איז נישט קיין בריף נאָר אַ גרויס פּסיכאָלאָגיש ווערק. אַזעלכעס האָב איך נאָך אין מיין גאַנצער גרויסער פּראַקטיק נישט געלייענט. ס׳פיהרט אַרויף אויף גאַנץ נייע געדאַנקען, אויף גאַנצע נייע וועגען און ווייזט אָן נייע מעטאָדען צו פאָרשען די נשמה פון פערברעכער.

— לייענט, ליבער פריינד, לייענט און שטוינט.

דער דעטעקטיוו האָט טיף אָפּגעעטעמט און אָנגעהויבען ווייטער לייענען.

(פאָרטזעצונג קומט)

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזשער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 2 כא תש"י תרצ"ב
אקטאבער
זון-אויפגאנג 5.27
זון-אונטערגאנג 5.30
ליכט-צינדען: 4.59

שווערע קאטאסטראפע מיט מענשען־קרבנות איז דער עלעקטראווניע

דריי מאנטערען ראנגלען זיך מיט'ן טויט

(א) אין דער עלעקטראָווניע איז געשעהען אַ שווער־ער פּאַרפּאַל מיט עטליכע אַרבייטער. בעת זיי זענען געווען בעשעפטיגטן ביים מאָנטיר'ען אַני־אַפּאַראַט, האָבען זיי אָנגעפיהר'ט אַ פרעמדע לי־ניע, פון וואָס ס'איז געקומען אַ קורץ־שלוס. און אַ שטאַרקער שטראָם עלעקטריע איז אַרויס. און אַלע 6 מאָנטער'ען זענען אומגעפאַלען אויף דער ערד. די אָנגעלאָפענע אַרבייטער האָבען קוים אָפּגעלייט דעם שטראָם און אָפּגערגנומען די אָפּגעבריהטע מאָנטער'ען, צו וועלכע ס'איז אַרויסגערופען געוואָ־רען די פּאָגאָטאָוויע פון דער קראַנקען־קאַסע.

שווערע בראַנד־וואונדען האָבען בעקומען: באַ־ר'אווסקי און פּאָרדאָן, וועלכע זענען אין אַ גוסס'דיגען צושטאַנד אָפּגעפיהר'ט געוואָרען אין שפּיטאָל. די איבעריגע דריי מאָנטערען וואַלאַי, יאַוואָראָווסקי און קאָט האָבען בעקומע ליכטע וואונדען.

"דריי וואכען געלעגען א דערמארדעטער

און קיינער האט נישט געוואוסט וועגען דעם שרעקליכען פערברעכען

(2) וואַצלאַוו שטאַרק אַ רעדוציר'טער מאַגיס־טראַט־בעאַמטער (אינקאַסענט פון דער סעקוועס־טראַציע־אָפּטיילונג) האָט זיך לעצטענס פערנומען מיט פער'קויפען קאָלדרעס און טישטיכער.

געוואוינט האָט ער אויף וויזנערא־גאַס 1, און געפיהר'ט אַ שטיל און בעשיידען לעבען.

מיט עטליכע חדשים צוריק איז דער פערציג־יעהריגער שטאַרק געוואָר'ען אַ חתן פון דער פרייליין העלענאַ מ. מיט וועלכער ער האָט זיך אָפּט צו־זאַמענגעטראָפען.

עס זענען אָבער אַדורך דריי וואָכען צייט און ער האָט זיך מיט איהר נישט געזעהען.

לכתחילה האָט די כלה זייגע געמיינט אַז ער איז וואַהרשיינליך ערגיץ אַוועקגעפאָהרען געשעפט־ליך, און זי האָט זיין אָפּוועזענהייט אָנגענומען פאַר אַ באַרמאַלע זאַך.

וואָס ווייטער איז זי אָבער געוואָרען אַלץ אומ־רוהיגער; זי האָט איהם אַרומגעזוכט אין רעסטאָראַן וואו ער האָט שטאַביל געגעסען, אין זיין פּראָפּע־סיאָנעלען פער'איין וואו ער פלעגט אָפט קומען א"א.וו און אַז זי האָט איהם אין ערגיץ נישט געטראָפען, און קיין ידיעות פון איהם האָט זי אויך נישט בעקומען, האָט זי בעשלאָסען זיך ווענדען נאָך דער איבטערווענץ פון פּאָליציי.

עפּעס איז איהר אויסגעקומען אויפפאַלענד, וואָס די וואוינונג זיינע איז פערמאַכט אָהן דעם שלאָס אין דרויסען, וואָס איז געוועהנליך געהאָנגען אויף דער טיר.

די טיר איז געווען צוגעשלאָסען אָבער קיין שלי־סעל אינעווייניג האָט נישט געשטעקט.

האָט פּאָליציי עהעפנטען אויפגעבראָכען די טיר, און גלייך אין דער קיך האָט מען שטאַרק'ן געפינען אַ דערהרגעטען און אַ צוגעדעקטען מיט אַ קאָץ.

אין דער וואוינונג שטאַרק'ס, וואָס בעשטייט פון אַ צימער מיט אַ קיך, האָט מען געפונען אַלץ איבערגעדרייט און צוואָרפען, און פון דעם דרינגט מען, אַז מען האָט דאָ צו טון מיט אַ רויב־מאָרד.

ווער דעם מאָרד איז בעגאַנגען ווייסט מען נאָך נישט. מען איז זיך אָבער משער אַז געטון האָט עס וואַהרשיינליך שטאַרק'ס אַ בעקאַנטער, אָדער אַני־אינטערעסאַנט — אַ קונה, וועלכער האָט איהם מיט איין קלאַפּ דערהרגעט, בערויבט און נעלם געוואָרען.

איינציגע פערדאַן, אויף וועלכע עס פאַלט אַ חשד זענען אַרעסטירט געוואָרען, מחמת אויספאָרשונגס־טעמים ווער'ן זייערע נעמען נישט פערעפענטליכט.

דער ערמאָרדעטער איז געלעגען אַזוי דריי וואָכען אין דער קיך, און זיין קערפּער איז שוין אינגאַנצען צופוילט.

דעם מערדער אַז מען וועט איהם געפונען, וועט מען שטעלען פאַר אַ שטאַנד־געריכט.

גערויכערט און געמעבעלט...

פאליציי האט פערהאלטען 4 מענער און 1 קאכאנקע

(2) פּאָליציי האָט נעכטען אַרעסטירט: מיעטשיסלאַוו וואַלישעווסקי'ן (פּאָלודניאָווע 10)), וויעסלאַוו סטאַשיאַק'ן (פּאָלודניאָווע 28), סטאַניסלאַוו גאָזשקיעוויטש'ן און סטאַניסלאַוו טשעשעלסקי'ן (זשעראָמסקיעגאָ 8) וו יאויך דעם לעצטענס „קאָכאַנקע" וואַנדאַ לאַנגע.

די אַלע האָבען זיך דעם צווייטען טאָג סוכות אַריינגעקראָגען אין דעם פּאַפּיראָסען־געוועלב (דורך דער פּריוואַט־שולע „יסודי התורה") פון ש. מעלניק אויף פּאָלודניאָווע 11. און אַרויסגעגנבעט דאָרט פּאַפּיראָסען און טאַבאַק אויף אַ סומע פון 15 טויזענד זלאָטעס.

מען האָט ביי זיי אַלע געפונען היבשע הלקים פון דער גנבה און אגב האָט זיך פּאָליציי ביי זיי אין די וואוינונגען פער'אינטערעסירט מיט'ן עלעגאַנטען מעבעל, וואָס איז דאָרט געשטאַנען.

נאָך אַ חקירה ודרישה האָט זיך אַרויסגעוויזען אַז דאָס מעבעל קומט צ ווזיי אויפ'ן זעלבען אופן, ווי מעלניק'ס פּאַפּיראָסען — בדרך גנבה, און עס שטאַמט פון דער פירמע „מאַרקאָוויטש און נאַשעלסקי" (פּאָלודניאָווע 10) וועלכע זיי האָבען סיסטעמאַטיש בע'גנב'עט.

מען האָט די גאַנצע „נעטע" געזעלשאַפט אַריינגעזעצט אין טורמע.

פאר שטעלען א ווידערשטאנד דעם קאמארניק

דריי חדשים תפיסה

(2) דעם 10 נאָוועמבער פ.י. איז געקומען אַ קאָמאָרניק אויספיהרען אַן עקסמיסיע אויף נאַפּיורקאָווסקיעגאָ 56 אין אורבאַנסקיס וואוינונג, ווען דער קאָמאָרניק צוזאַמען מיט אַ פּאָליציאַנט האָבען בעטראָטען די שוועל, זענען זיי בעפאַלען געוואָרען פון דעם לאָקאַטאָר און פון זיין ברודער אַ זעלנער, דער פּאָליציאַנט איז דערביי פערוואונדעט געוואָר'ען.

נעכטען איז אורבאַנסקי געשטאַנען פאַר'ן געריכט, ער איז פערמשפט געוואָר'ען אויף 3 חדשים תפיסה.

מעבעל-
פאבריק פון
L. Salomonowicz
66 Piłsudskiego 66
tel. 134-25

עמפפעהלט זיינע בעקאנטע
לוקסוס=מעבעל
אין גרויסען אויסוואהל
נייעסטע פאסאנען
פון פערש. ערדעל-האלץ.
בעמערקונג:
פון 1-טען אויגוסט ה. י.
זענען די פרייזען בעדייטענד רעדוצירט.

רעגיסטראציע פון יאהרגאנג 1911

עס האָט זיך אָנגעהויבען די מיליטער־רעגיסטראַציע פון מענער, וואָס זענען געבויר'ען געוואָרען אין יאָהר 1911.

די רעגיסטראַציע פיהרט אַדורך די מיליטער ביוראָ פון מאַגיסטראַט אויף זאַוואַדזקאַ 11, טעגליך פון 8 ביז 3 אַ זייגער.

עס דאַרפען זיך שטעלען:

היינט, פרייטאג, ד. 2 ארטאבער

די וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פון 1 קאָמיסאַריאַט

F G H Ch

די וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פון 7 קאָמיסאַריאַט מיט די אותיות:

D E F

מארגען, שבת, 3 אקטאבער

די וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פון 1 טען קאָמיסאַריאַט מיט די אותיות:

K L Ł M

און די, וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פון 7 קאָמיסאַריאַט מיט די אותיות:

C H Ch

אונטערשטיצונגען פאר ארבייטסלאזע

(מ) דער אונטערשטיצונגס־אמט פאַר אַרבייטסלאָזע ביים לאָדזשער מאַגיסטראַט איז מודיע, אַז פון נעכטען דאָנערשטאַג ד. 1 אָקטאָבער האָט מען אָנגעהויבען אָנצונעמען איינמעלדונגען פון אַרבייטסלאָזע, פיזישע אַרבייטער אויף דריגגנדער מלוכה'שער אונטערשטיצונג אויפ'ן חודש סעפּטעמבער.

די כללים פאַר די, וואָס מעלדען זיך איין זענען דיזעלבע, וואָס זענען געווען לעת עתה. איינמעלדען זיך דאַרף מען, לויט פאָלגענדען סדר:

פרייטאָג, דעם 2 אָקטאָבער:

G H I J

שבת, דעם 3 אָקטאָבער:

K L Ł

מאָנטאָג, דעם 5 אָקטאָבער:

M N O

דינסטאָג, דעם 6 אָקטאָבער:

P R S

מיטוואָך, דעם 7 אָקטאָבער:

T U W Z Ż

די אַרבייטסלאָזע דאַרפען צושטעלען:

1) אַ פּערזענליכען דאָקומענט, אַ פּאַס, אָדער אַן אַנדער פּאַפּיר, וואָס בעשטעטיגט די פּערזאָן. 2) אַ לעגיטימאַציע פון פּופּ מיט קאָנטראָל־שטעמפּלען; 3) אַ פערזיכערונגס ביכעל פונ'ם אַרבייטסלאָזען, ווי אויך ערווענטועל, פון די משפחה מיטגלידער, וועלכע וואוינען מיט איהם צוזאַמען און פיהרען איין ווירטשאַפט.

די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג

פון קליינהענדלער-באנק, אגראדאווא 2

אַ זלאָקאַל פון „המליץ" אונטער'ן פאָרזיץ פון ה' י. ב. לעווקאָוויטש איז פאָרגעקומען די יעהרליכע פערזאַמלונג פון דער קליינהענדלער־באַנק (אָגראָדאָווע 2) עס זענען געקומען ביז 200 פאַיען־מיטגלידער.

נאָכ'ן בעזעה'ען מיט אויפשטעהן די פערשטאָרבענע מיטגלידער, בעקומט דאָס ערשטע וואָרט צום בעריכט דער פערוואַלטונגס־מיטגליד ה' ווינער. וועלכער שטעלט זיך אָפּ אויף דער טעטיגקייט פון דער דאָזיגער קאָאָפּער. באַנק אין האַרץ פון דער יודישער געגענד און וועגען איהרע לייסטען־פעהיגקייט. פון ציפערען־בעריכט איז צו זעהען, אַז די באַנק ציילט איצט 1312 מיטגלידער, וועלכע האָבען דעקלאַריר'ט 7034 פייען אויף 104.714,80 זל.

אין פער'לויף פון בעריכטס־יאָהר האָט די באַנק דיסקאָנטירט אויף אַ סומע פון 1.973.211 זל. הלוואות זענען געוואָר'ען אַרויסגעגעבען אויף אַ סומע פון 395,235 זל. אַנאָנסען אויף אינקאַסעס איז אַרויסגעגעבען געוואָר'ען 103,537 זל.

דער קאַסע־בעריכט שליסט זיך מיט דער סומע פון 1,978,151 זל. דער ריינער ריוח האָט בעטראָפען 4.304 זל. ווקלאַדען האָט די באַנק געהאַט צום סוף פון פער־גאַנגענעם יאָהר 433,033 זל. דער רעזערוו־פאָנד האָט בעטראָפען 42.690 זל. דער אינקאַסאָ בעריכט שליסט זיך אָפּ מיט דער סומע פון 19.702,308 זל.

די פעראַנטוואָרטליכקייטס־סומע פון די מיטגלידער האָט בעטראָפען דעם 1. יאַנואַר 1931 1 מיליאָן 5.763,100 זל.

דער בעריכטס־אָפּגעבער ערקלערט אַז די טעטיגקייט פון דער באַנק האָט איבערשטיגען אַלע ערוואַרטונגען, ווייל די באַנק האָט נישט קוקענדיג אויף דעם שטאַרקען קריזיס, קיין גרויסע פערלוסטען נישט געהאַט.

דער פאָרזיצער פון ראַט ה' ל. ראָזענבערג שטעלט זיך אָפּ אויף דער אַלגעמיינער טעטיגקייט פון דער באַנק און ווייזט אָן, אַז נישט קוקענדיג אויף דעם קריזיס אינ'ם באַנק־וועזען האָט די קליינהענדלער־באַנק אויסגעהאַלטען איהר עקזאַמען אין אינ'ם טאָג ווען ס'איז בעקאַנט געוואָר'ען דער קראַך פון דער לאָדזער האַנדעלס־באַנק האָבען די מיטגלידער בעקומען אויסגעצאָהלט 250 טויזענד זלאָטעס ווקלאַדען, וואָס שטאַרקער ס'איז דער קריזיס אַלץ בויטיגער איז אַ הלוואות־קאַסע פאַר'ן געדריקטען יודישען קליינהענדלער וועלכען מען ראַטעוועט פּשוט אָפּ פון אונטערגאַנג מיט אַ קליינע פאַר הונדערט זל. ער רופט דעריבער אַלע צו אונטערשטיצען די באַנק מיט אַלעם מעגליכען.

אינספּעקטאָר שמויש (וואַרשאָ) רעדט וועגען דער קאָאָפּעראַטיווער בעוועגונג בכלל און ווייזט אָן אַז דער געדאַנק פון קאָאָפּעראַציע איז שטאַרק אַריינגעדרונגען אין יודישען לעבען.

אַן'איינהאַלטסרייכען רעפעראַט וועגען דער קאָאָפּעראַטיווער בעוועגונג ביי יודען האַלט דער ד"ר טאַרטאַקאָווער.

ד"ר טאַרטאַקאָווער שטעלט זיך אָפּ אויף דער עקאָנאָמישער סטרוקטור ביי יודען און ווייזט אָן, אַז אַ דאַנק דער קאָאָפּעראַטיווער בעוועגונג וועלען שטאַרק געלינדערט ווערען די נויטען און וועט נישט דערלאָזען, אַז דער קליינער און מיטעלער סוחר אָדער האַנדווערקער זאָל אַראָפּ פון פּלאַץ.

ד"ר טאַרטאַקאָווער ענדיגט מיט'ן אַפּעל צו אַלע פערזאַמעלטע, זיי זאָלען שטיצען די קאָאָפּעראַטיווע באַנק אַלס אַ וויכטיגע יודישע פלאַצובקע.

נאָך די רעפעראַטען ווערט אויסגעדריקט צוטרוי דעם ראַט און פערוואַלטונג און ס'ווערט בעשטעטיגט דער בודזשעט פאַר'ן לויפענדען יאָהר אויף אַ סומע פון 128,600 זל.

די צוגאָב־וואַהלען אויפ'ן אָרט פון אַרויסגעלאָסענע געבען פאָלגענדען רעזולטאַט:

אין ראַט: די ה"ה ל. ראָזענבערג, י. פ. בוכהאַלטער, און מ. א. מילגראָם, אין דער פערוואַלטונג ה' גרשון וואָלמאַן.

אכטונג, לאדזער טעאטער-עולם!
צווישען אלע דיינע פארגעניגענס אויף יום-טוב לאז נישט דורך
דאס בעסטע פארגעניגען און קום כאטש איינמאל
אין לאדזער יודישן קאמעראל=טעאטער
ארעע 1-טער מאי 2.
דירעקציע: דוד צעלמייסטער.

לעצטע גאסטראלן פון דעם גרויסען
א. סאמבערג
ארטיסט, דער שטאלץ פון דער יודישער ביהנע
מיט אנטייל ב. זאסלאווסקא, י. שיגארין, א. וואלפשטאט.

היינט, פרייטאג, 9.30 אווענד פאפולערע פארשטעלונג ביז 2 זל. 1-טע רייה
מארגען, שבת און זונטאג, 9 אווענד — דער גרויסער סענסאציאנעלער שלאגער
פרעמיערע דער פאלקס-מענש
אין 3 אקטען פון סאמועל ליפסאן, פאר דער יודישער ביהנע ק. ל.
מיט א. סאמבערג אין דער טיטול-ראל. ראל לעטי—ב. זאסלאווסקא.

שבת און זונטאג, 4 נאכמ. פאפולערע פארשטעלונג ביז 2 זל. ערשטע רייה
אפראקוראר אגנב
אין 3 אקטן מיט געזאנג און טענץ
מיט א. סאמבערג אין דער
דאפעל-ראל „פראקוראר און גנב".

שבת און זונטאג, 12 פריה פריהמארגען=פארשטעלונג כמעט בחנם
אלע פלעצער פון די ערשטע ביז די לעצטע רייה יעדער בילעט צו 1 זלאטע
ס'ווערט געשפילט שלמה'קע שארלאטאן — מיט — א. סאמבערג

אין אלע פיעסען נעמען אנטייל קויט א.ב.: פרויען — אמזעל געניע, גירל זיסעלע, זאסלאווסקא בערטא, לוריע פרידא. מענער — ד. אריעל. ח. בראקארוש, א. יואלפשטאט
א. טופמאן, י. האניגבוים, וו. שיגארין, י. שערמאן, לודנער א.א.
רעזשי: א. סאמבערג. ביהנע-דירעקטאר: וו. שיגארין. סופלאר: ש. לודנער.
בילעטען צו בעקומען היינט, מארגען און זונטאג א גאנצען טאג אין קאסע פון טעאטער.

אַ ציגיינער וויל זיך מגייר זיין

ער האָט אַ יודישע פרוי און וויל אַליין ווערען אַ יוד

ווידוי פון אַ יודיש מיידעל ביי אַ לאָדזער מורה הוראה

די יודישע געגענד אין כאָיני האָט נעכטען געהאַט איהר סענסאַציע. ס׳איז געווען אַ גרויסער צוזאַמענלויף פון מענשען, הונדערטער מענשען האָבען זיך געשטויסען צו זעהען דאָס וואונדער, וואָס איז געשעהען? אין דער אמת׳ן אַ קלייניגקייט:

פאַר׳ן טויער אויף זשגאָווסקאַ גאַס 16 איז געשטאַנען אַ ציגיינערין פון אַנ׳ערך 34 יאָהר אַלט אָנגעטון אין ציגיינערישע מלבושים בעהאַנגען מיט פערשידענע פליטערלעך און קרעלען, מיט גרויסע אויערינגלעך אין די אויערן. די ציגיינערין האָט פערהאַלטען יעדען אַדורכגעהענדען יוד און זיך געבעטען אויף יודיש:

— כ׳בעט אייך, איהר זענט דאָך אַ יוד, רעדט מיט מיר אַביסעל, איך האָב שוין לאַנג נישט גערעדט קיין יודיש, איך האָב שוין אַזוי שטאַרק געבענקט נאָך דער צייט, ווען איך וועל ווידער זעהען יעדען און ווידער מיט זיי קענען רעדען.

יעדער פון די פערהאַלטענע האָט אָבער מורא געהאַט צוצוגעהען צו דער ציגיינערין מ׳האָט נישט געוואוסט וואָס דאָס זאָל בעדייטען. פון וואַנען קען אַזאַ ציגיינער׳ין רעדען יודיש.

ס׳זענען געווען דרייסטערע יונגעלייט, וואָס זענען צוגעגאַנגען צו דער ציגיינערין און אָנגעהויבען מיט איהר צו רעדען, זי אויסצופרעגען ווער זי איז און פון וואַנען זי קען אַזוי גוט יודיש רעדען.

— איך וועל אייך גאָרנישט זאָגען, האָט די ציגיינערין געענטפערט, פיהרט מיך צו אַ רב און דאָרט וועל איך שוין אַלץ דערצעהלען.

דער דאָזיגער ענטפער האָט דאָס אַרויסגערופען די סענסאַציע און מ׳האָט די ציגיינערין אָפגעפיהרט צו איינעם פון די היגע מורה־הוראות.

ד יציגיינערין האָט אָנגעהויבען צו דערצעהלען: איך בין אַ יודיש קינד, אַפילו נישט געשמדט. איך שטאַם פון אַ קליין גאַליציאַניש שטעטעל וואָס ליגט נעבען דער טשעכישער גרעניץ, מיין נאָמען איז מאַשע וויינבערג. איך האָב זיך אויסגעהאָדעוועט ביי מיינע פרומע יודישע עלטערען ביז איך בין אַלט געוואָרען 17 יאָהר.

ביי אונז אין שטעטעל, האָט די ציגיינערין ווייטער דערצעהלט, זענען שטענדיג אַדורכגעגאַנגען לאַגערען פון ציגיינער, — ווייל זיי וואוינען דאָרט אין די בערג, און פערנעהמען אַפילו גאַנצע דערפער. איך בין געווען געוואוינט מיט זיי, גערעדט מיט זיי, און אַפילו שוין פערשטאַנען זעהר פיל פון זייער שפּראַך.

איינמאָל, דאָס איז געווען אין דעם יאָהר פאַר דער מלחמה, איך בין דעמאָלט אַלט געווען 17 יאָהר איז אין דאָרף געקומען אַ לאַגער פון ציגיינער, צווישען זיי איז געווען אַ יונגער ציגיינער, אָפגעברענט פון דער זון, אַ הויכער אַ שטאַרקער, אַ פריילעכער, ער האָט שטענדיג געלאַכט, שטענדיג געזונגען, שטענדיג געטאַנצט.

מיר האָבען אין שטעטעל געהאַט אַ געוועלב, און דער יונגער ציגיינער איז אַריינגעקומען צו אונז גאַנץ אָפט קויפען פערשידענע זאַכען. ער איז געווען אַזאַ גוטער, אַזויפיל דערצעהלט וועגען דער גרויסער וועלט, וועלכע ער האָט שוין געהאַט אַדורכגעוואַנדערט. גאַנצע שעה׳ן איז ער ביי אונז געזעסען, געשמועסט און דערצעהלט. די ערשטע צייטען האָבען מיינע עלטערען נישט געהאַט קיין צוטרוי צו איהם, אָבער שפּעטער איז ער אונז אַלעמען געפעלען געוואָרען און ער איז צו אונז אָפט אַריינגעקומען.

אין דער צייט ווען פאַר מיינע עלטערען איז דער יונגער ציגיינער טאַמאַש געווען נאָר אַ גוטפעליגער בעקאַנטער, וועלכער דאַרף באַלד אַוועקפאָהרען מיט זיין ציגיינער־לאַגער, איז ער פאַר מיר געוואָרען גאָר עפּעס אַנדערש. איך האָב דערקענט זיין נשמה, זיין האַרץ און איך האָב זיך אַן איהם שטאַרק פערליבט. מיר אַליין האָט זיך דאָס אויסגעוויזען מערקווירדיג, אַ יודיש מיידעל מיט אַ ציגיינער? ווי אַזוי איז דאָס מעגליך? ס׳איז אָבער יאָ מעגליך געווען. דער דאָזיגער ציגיינער איז מיר אַריין אין האַרצען און איך האָב איהם מעהר נישט געקענט אַרויסרייסען פון זיך. טאַמאַש האָט אויך מיך געליבט. איך האָב איהם געגלויבט אַז ער איז אויפריכטיג. און מיינט אַלץ ערנסט. מיט איין וואָרט איך האָב מיך געלאָזען אָנרעדען פון איהם און איך בין אַוועק פון מיין עלטערן־הויז מיט טאַמאַש׳ן קיין סערביען.

טאַמאַש האָט געוואָלט זיך אָפּטיילען פון זיין ציגיינער־לאַגער ווערען כאָטש אַ פשוטער אַרבייטער או זלעבען מיט מיר רוהיג און ערליך. ס׳האָט אָבער קיינער נישט געוואָלט אַריינגעהמען קיין ציגיינער צו דער אַרבייט. טאַמאַש האָט דעריבער צוריקגעקעהרט צו זיין ציגיינער־משפחה און איך האָב געמוזט געהען, צוריק צו מיין פאַמיליע האָב איך שוין נישט געקענט, ווייל פונקט דעמאָלט האָט אויסגעבראָכען די מלחמה, און מיר זענען געוואָרען אָפּגעשניטען פון דער וועלט. טאַמאַש האָט מיך די גאַנצע צייט אָפגעהיטען ווי אַנ׳אויג אין קאָפּ, קיינער האָט נישט געוואַגט מיך צו בעליידיגען אָדער אַנ׳עוולה טון, ווייל טאַמאַש איז אַ שטאַרקער און אַזאַ איידעלער און גוטער. מיר האָבען אויך געהאַט אַ קינד, אַ יונגעלע, איך האָב זיך נישט געשמדט, האָב נישט חתונה געהאַט לויט קיין שום דין, אַפילו דער רעליגיעזע צערעמאָניע. איך לעב אַזוי מיט טאַמאַשען און איך קען מיך נישט בעקלאָגען אויף איהם. פון זייט דאַמאָלט וואַנדער איך צוזאַמען מיט די ציגיינער טראָג אַזעלכע מלבושים ווי זיי און בעמיה זיך אויסצוזעהען אַזוי ווי זיי, איך טו אָבער גאָרנישט און חבר זיך זעהר ווייניג מיט זיי, איך היט נאָר טאַמאַש׳ן מיט׳ן עסען און בכלל, אַז ער זאָל האָבען דאָס וואָס ער דאַרף או זערציה מיין יונגעלע, אָבער קיין יודישע ישובים זענען מיר נישט געגאַנגען, מיר זענען געווען אין די פערשידענסטע לענדער, פערשידענסטע שטעט, אָבער קיין יודען האָב איך נישט געזעהען, מיט קיין יודען האָב איך נישט גערעדט.

אַנ׳אייביגע בענקשאַפט האָט אָבער גענאָגט מיין האַרץ, איך האָב געוואָלט צוריק צו יודען, ווען מיינע עלטערען וויס איך גאָרנישט, צי זיי לעבען נאָך, צי זיי זענען שוין געשטאָרבען.

איצט זענען מיר דאָס ערשטע מאָל געקומען אין אַנ׳אָרט, וואו ס׳וואוינען יודען, איך גיה יעדען טאָג אין שטאָט אַריין, כדי כאָטש פון דערווייטענס צו זעהען די יודען, כדי מיט זיי צו רעדען.

— איצט האָב איך אייך אַלץ דערצעהלט, האָט דאָס ציגיינער־מיידעל פערענדיגט, אָבער צום סוף וויל איך אייך נאָך עפּעס זאָגען, מיין טאַמאַש וויל ווערען אַ יוד און וויל אויך אַז אונזער קינד זאָל זיין אַ יודישעס. איך בין דאָך ווייטער אַ יודיש קינד, אפשר קען מען דאָס אַדורכפיהרען, אפשר קאָן מען טאַמאַש׳ן מגייר זיין.

טאַמאַש איז איצט אויך גרייט צו פערלאָזען די ציגיינער און אָננעהמען וועלכע ס׳איז אַרבייט, ער איז אַ שטאַרקער, קיין שום אַרבייט וואָלט פאַר איהם נישט שווער געווען און דערצו איז ער אַנ׳ערליכער, ער וועט חלילה יענעמס נישט נעהמען, מיר וואָלטען געווען אַ יודישע משפחה מיט אַלע יודען צוגלייך.

די ערצעהלונג פון דעם מיידעל האָט געמאַכט אַ געוואַלדיגע ווירקונג אויפ׳ן רב, קודם־כל האָט דער רב בעשלאָסען זיך צו שטעלען אין פערבינדונג מיט דעם שטעטעל אין גאַליציען, וועלכעס מאַשע האָט אָנגעוויזען אַלס איהר געבורטס־אָרט, כדי זיך צו דערוויסען צי די מעשה וואָס זי דערצעהלט איז אמת.

דאַן האָט דער רב אויך געהייסען זי קומען נאָכאַמאָל צוזאַמען מיט איהר מאַן, דעם ציגיינער טאַמאַש.

גרויסער גימנאַסטישער פריהמאָרגען

פון דער „מאָרגענשטערן״ = רעפּרעזענטאַנץ אויף דער ווינער אַרבייטער אָלימפּיאַדע

דער גימנאַסטישער פריהמאָרגען פון דער „מאָרגענשטערן״־רעפּרעזענטאַנץ אויף דער אַרבייטער־אָלימפּיאַדע וועלכער קומט פאַר זונטאָג פאַרמיטאָג אין פילהאַרמאָניע־זאַל האָט אַרויסגערופען אַ פערשטענדליכען אינטערעס ביי די ברייטע מאַסען ספּאָרטלער און ביי אַלע פריינד פון דער פיזישער דערציהונג. דאָס פּראָגראַם פון פריהמאָרגען זעהט פאָר די אַלע איבונגען וועלכע זענען אויפגעפיהרט געוואָרען אין ווינער אַפּאָלאָ - טעאַטער, ביי אַנ׳עולם פון טויזענדער צושויער. אינטערעסאַנט איז אַז נאָך דעם אַרויסטריט פון „מאָרגענשטערן״ רעפּרעזענטאַנץ אין וויען, האָבען זיך די דייטשע און עסטרייכישע ספּאָרט פעראַבאַנדען זיך געוואָנדען צו דער צענטראַלע פון מאָרגענשטערן זי זאָל צושיקען די פּראַקטיקען פון די גימנאַסטישע אָלימפּיאַדע איבונגען, וועלכע וועלען אָנגענומען ווערען אין דער ספּאָרט־אַרבייט פון די אויבענדערמאָנטע לענדער.

אין דעם גימנאַסטישען פריהמאָרגען אַזוי גוט ווי אין וויען, בעטייליגען זיך ספּאָרטלער פון וואַרשאַ, לאָדז און קוטנאָ אונטער דער פערזענליכער ליישונג פון בעקאַנטען אין פוילען אינסטרוקטאָר ה׳ גאָלדפייל.

שווינדעל, כאַבאַר און אַנדערע מעשים טובים

פאַר די אַלע זאַכען, זיצט אַ היגער „פויגעל״ אויף דער בעשולדיגונגס־באַנק

(2) דעם 26 מאַי ת. י. איז אויף פּיעטריקאָווער 287 געגרינדעט געוואָרען אַ פירמע „וואַצלאַוו קראַווטשינסקי און שותפים״, וועלכע האָבען געפיהרט אַנ׳אויטאָמאָבילען־וואַרשטאַט.

צווישען די שותפים איז אויסגעבראָכען אַ סכסוך צוליב דעם, וואָס קראַווטשינסקי האָט גענומען אַרבייטען אויף רעכטס און לינקס. צוגענומען געלד און נישט אַריינגעטראָגען אין די ביכער, און ד. 23 נאָוועמבער ד. י. האָבען די שותפים בעשלאָסען דעם וואַרשטאַט צו ליקווידירען.

בינו לבינו איז די פירמע שולדיג געווען פאַר שטייערען אַנ׳ערך 3 טויזענד זל. צוליב וואָס דער 6־טער פינאַנץ־אַמט האָט בעשטימט א ליציטאַציע אויף די מאַשינען.

ד. 26 אויגוסט איז געקומען דער סעקוועסטראַטאָר קאַטשאַראָווסקי, און אָהן אַ פריהעריגער מעלדונג אַדורכגעפיהרט אַ ליציטאַציע.

ווי ס׳האָט זיך אַרויסגעשטעלט, האָט קראַווטשינסקי געגעבען דעם סעקוועסטראַטאָר 300 זל. כדי ער זאָל אַדורכפיהרען די ליציטאַציע.

נעכטען איז קראַווטשינסקי געשטאַנען פאַר׳ן געריכט, צו וועלכער ס׳זענען אַרויסגערופען געוואָרען 62 עדות. צווישען אַנדערע, דער לייטער פון 6־טען פינאַנץ־אַמט זאַבלאָצקי.

צוליב דעם אונגענוגענדען מאַטעריאַל איז דער פּראָצעס אָפּגעלעגט געוואָרען אויף היינט.

Dr. Z. Rakowski
פאַר אויערען, נאָז, האַלז און לונגען־קראַנקהייטען
9 קאָנסטאַנטינער 9 טעלעפאָן 127-81
שפּרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן אין לעשניצע זגערזשער 17 פון 10 — 11 און פון 5—8.

נאָר נישט פעסטגעשטעלט

דער טערמין פון שטרייק אין דער נישט־אָרגאַניזירטער אינדוסטריע

(2) עהערנעכטען אין אָווענד איז אין לאָקאַל פון די קלאַסען־פעראיינען פאָרגעקומען אַ דעלעגאַטען־פערזאַמלונג פון טעקסטיל־אַרבייטער־ פערבאַנד אויפ׳ן פאָרשלאַג פון אַרבייטס־אינספּעקטאָר, ה׳ וואָיטקעוויטש, איז בעשלאָסען געוואָרען דערווייל נאָך נישט צו בעשטימען דעם טערמין פון׳ם שטרייק אין די פאַבריקען פון די נישט־אָרגאַניזירטע אינדוסטריעלער איבערוואַרטענדיג די קומענדיגע קאָנפערענץ מיט אַנ׳אַנדער פאַבריקאַנטען־גרופּע, און דעם ענטפער פון די־יעניגע, וואָס האָבען געבעטען אָפּצוּוואַרטען מיט דער דעציזיע וועגען שטרייק, כדי זיך מיישב צו זיין.

די סבה, פאַרוואָס יוזעף פרענקעל׳ס פּראָצעס

איז איבערגעגאַנגען צום ציוויל־געריכט?

(2) ווי מיר האָבען שוין נעכטען מיטגעטיילט, איז יוזעף פרענקעל׳ס פּראָצעס איבערגעגאַנגען פון שנעל־געריכט צום ציוויל־געריכט.

ווי מיר דערוויסען זיך איז די סיבה וואָס דער פּראָקוראָר האָט דעציזירט דעם פּראָצעס איבערצושיקען צום ציוויל־געריכט די, וואָס דער אויספאָרשונגס־ריכטער האָט נישט בעוויזען צו פערענדיגען די אויספאָרשונג אין דעם טערמין, וואָס ס׳איז פאָרגעזעהען אין דער פּראָצעדור פון די שנעל־געריכטען.

1־טער קלינג־קינאָ־טעאַטער אין לאָדז
„Splendid"
גרויסער יום־טוב־שלאַגער! היינט און פאָלגענדע טעג!
קלו פון איצטיגען סעזאָן! רעזשי: JÓZEF v. STERNBERG
„X-27"
פאַסצינירענדער אינהאַלט, אונגעוועהנליכע אויסשטאַטונג, אינטערעסאַנטע אקציע עפּאָפּיי פון דרייסטקייט, העלדנטאַט, אָפּפערונג און גרויסער ליבע. אין די הויפּטראָלען:
Marlena Dietrich, Victor Mac Laglen, Werner Oland, Lew Cody, Barry Norton.
הנחה־קופּאָנען און פּאַספּאַרטוס אַ חוץ אַמטליכע נישט גילטיג. אָנהייב 4 נאָכמ.
שבת און זונטאָג פון 12—3 נאָכמיטאָג זענען די פרייזען פּאָפּולערע.

לכבוד יום־טוב!
אונגעוועהנליכע רעדוקציע פון אַלע פרייזען
אין דער איינציגער קאָנקורענץ־פּערפומעריע
פון דער פירמע
י. דרוקער, זאַוואַדזקאַ 5
טעלעפאָן 175-92
וואָס בעזיצט דעם רייכסטען אויסוואַהל
פון די נייעסטע פּאַריזער
פּערפומען,
ווי אויך די פיינסטע ערשטקלאַסיגע
פּודערן, טואַלעט־זייפען או״וו
Perfumerja J. DRUKIER
Zawadzka 5, tel. 175-92.
בעמערקונג: ענגראָססטען בעקומען ספּעציעלע ראַבאַט

פיליגער געווארעז חיונה

(2) בעכטען איז פאַרגעקומען אַ זיצונג פון דער מאַגיסטראַט-קאָמיסיע וועגען פעסטשטעלען די אויפנטהאַלט-הוצאות.

לויט די געמאַכטע אויסרעכענונגען זענען חיונה הוצאות אין חודש סעפּטעמבער געפאַלען אויף 1 פּראָצענט אין פערגלייך מיט'ן חודש אויגוסט.

די הוצאות זענען פעדקלענערט געוואָרען מחמת'ן פאַלען פון די פּרייזען אויף מעהל, קאַשע, געריכערטע פלייש און טעקסטיל-סחורות.

די דאָזיגע בערעכנונג איז אַ פּראָוויזאָרישע. מאָרגען וועט אין דער וואָיעוואָדזשאַפט פעסטגעשטעלט ווערען די ענדגילטיגע ציפער.

= וויכטיג פאר = זאקען=פאבריקאנטען

אלערליי צילינדער צו קראַפט-מאַשינען זאַווי קאָראָנע, אידעאַל, אַמעריקאַנער א.א.וו. ווי אויך פּערשידענע אַפּאַראַטען ווי זיג-זאַג שטרייפען און רינגעל-אַפּאַראַטען צו רענדער-מאַשינען און אַנדער נייעס.

רענדער-מאַשינען קראַפּט און האַנד בעקומט איהר אַמבילינסטען און אַמרעיעלסטען ביי דעם בעוואוסטען ספּעציאַליסט און פאַכמאַן

לעווקאָוויטש (Nachman) און א. וועגנער

35 זאַוישא 35

— „קריגסט א רייב אין פיסק אריין, וועסטו פליהען פון פענסטער"

— „גנב, גיב אפ ס'געגנב'עטע הויז"...

אזעלכע פארלאמענטארישע אויסרופען האט מען נעכטען געהערט אויף דער שטאט-ראט-זיצונג אין רודא-פאביאניץ

(א) אויף דער נעכטיגער שטאָט-ראָט-זיצונג אין רודאַ-פּאַביאַניץ, איז געקומען דער ג. בורמיסטש לאַטקאָווסקי, וועלכער שטעהט איצט אין אָפּאָזיציע צו דער שטאָט-ראָט-מעהרהייט. ער איז געקומען מיט אַ סצנה, הלמאי, מ'האָט איהם נישט געשיקט קיין איינלאַדונג צו דער זיצונג. דערביי האָט ער זיך געוואָרפען אויפ'ן שטאָט-ראָט-פּרעזעס דולקע מיט אַן'אויסגעשריי: כ'וועל דיר געבען אין פיסק אריין, וועסטו אַרויספליהען דורכ'ן פענסטער!" אַ צווייטער האָט געשריגען: „גנב, גיב אָפּ דאָס געגנבעטע שטאָטישע הויז".

צוליב דעם „ספּעקטאַקעל" איז די זיצונג איבערגעריסען געוואָרען.

—·—=:§:=—

צוגעטראגען א „לעבעדיגע פאט= ראווע" צום בופעט

מאמע לאזט איבער איהר קינד אין א קיישעל און ווערט נעלם

(א) אויף דער אויטאָבוסען-סטאַציע (לאַגעווניקאַ 49) איז נעכטען געקומען אַ יונגע פרוי, און געבעטען די בופעט-בעזיצערין צו צונעמען ביי איהר אַ קיישעל, נאָך וועלכען זי וועט באַלד קומען.

ווי נאָר די פרוי איז אַוועקגעגאַנגען, האָט די בופעט-אייגענטימערין בעמערקט, אַז דאָס קיישעל בעוועגט זיך. ווי ס'האָט זיך אַרויסגעשטעלט, האָט זיך אין קיישעל געפינען אַ יונגעלע פון 2 חדשים.

די מוטער ווערט געזוכט פון דער פּאָליציי.

Lekarz-Dentysta

St GELBERG

Zawadzka 14, tel. 108-33

צוריקגעקעהרט.

נעהמט אָן פון 10—2 און פון 4—7 אָוונד.

LUNA

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער יום=טוב=פּראָגראַם!

קלאַנג מייסטערווערק פון גענייאַלען רעזשיסער **E. A. DUPONT**

„פערשפּעטיגטער ראמאנס"

מעכטיגע דראַמע פון שטאַרקע הערצער אין גרויסע ליידענשאַפטען. אין הויפּטראָלען **Fay Compton, Frank Harvey** קאָנפליקט פון 3 מענער וועגן איין פרוי. דער דראַמאַנס אין ווייט פון לעבען.

אויסערדעם וועלן מיר געבען די וועלט-בערימטע צוגאָבען וועלט-שטימען פון Fox אנהויב פון די פאַרשטעל. 4 נאָכמיטאַג, שבת און זונטאַג — 12 אַ זייגער בייטאַג. אויסער'ן פּראָגראַם: מייסטערווערק פון מייסטער Starewicz „קליינע פּאַראַדע פון זעלנער" און אַקטואַליטעטען

בע'גנב'עט א קאשטשאל

(2) נעכטען האָט מען פונ'ם קאָשציאָל שווּ. יוזעף אין כאָינע אַרויסגעגנבעט פערשידענע זילבערנע חפצים אויף אַ סומע פון 3 טויזענד זל. מען האָט אַרעסטירט עפּעס אַ בעטלער, וועלכע מען איז חושד אין דער גנבה.

I. BOMBEL

פון קירזשנער=אטעליר

פיהרט אויס אלערליי

פעלץ=בעשטעלונגען

אין רעפּעראַטורען לויט די נייעסטע מאָדעלען. פּינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. מעסיגע פרייזען.

6 זאוואדזקא 6 טעל. 118=62

23=טע מלוכה=לאטעריע

5=טע קלאס, 18=טער ציהונגס=טאג

20000 zł na Nr. 14334

10000 zł. na Nr. 139444

po 5,000 zł. na N-ry 102979 156461.

po 3,000 zł. na N-ry 4131 131116 151054 160317 165018 200619.

po 2,000 zł. na N-ry 4454 7322 30330 44327, 60090 60491 80614 91399 103342 103753 154993 154992 184973 193203.

po 1,000 zł. na N-ry 11431 11620 13981 14004 23788 27381 32623 35261 35973 40590 42033 42596 43860 52522 63905 73512 74628 76448 104489 115959 119708 121384 121855 122329 129718 131866 139857 145735 146734 149361 149502 163196 163373 165406 170336 173331 173763 180340 183125 183356 188976.

po 500 zł. na N-ry 561 911 1791 4152 4541 4826 5458 5991 6501 6791 10323 10433 10788 11892 13765 14086 15640 16619 20082 24495 25202 25394 26803 27152 27309 32300 35453 35729 38543 38611 41714 42452 43464 45383 46098 51326 52585 54004 55667 56769 62665 64458 67394 69079 70114 72297 72690 74113 74682 75019 75724 78126 84444 84979 90374 91165 91904 95758 96149 97261 98954 99136 100007 100930 106424 108079 109903 111675 112966 113910 113961 114937 118341 118889 119801 120539 121559 122363 123202 123543 124514 126544 128182 129848 130060 132190 133606 135648 136810 137566 138365 138730 138748 139187 140415 140441 140822 141767 142356 144259 146713 147876 148179 149557 150686 151038 152311 152325 152836 155870 157084 160034 161455 161570 162295 162415 164957 167083 173576 175018 175250 175968 176185 177040 178195 178573 179766 181228 184351 185644 185974 186661 190048 190088 191504 192636 194815 196917 197764 200023 203336 205341 205841 208601.

PO 250 ZŁOTYCH PADŁO NA NUMERY:

188 330 61 435 48 515 98 609 86 731 76 811 67 1062 194 96 330 409 54 545 81 612 32 60 68 701 58 817 24 972 2017 71 361 74 408 515 20 616 831 48 951 3044 56 123 24 431 625 40 92 726 27 30 837 45 958 4017 134 266 336 75 82 416 675 708 76 883 5032 60 71 113 18 245 320 27 61 6105 39 235 56 402 04 22 34 37 573 604 10 63 811 949 7013 147 215 319 46 513 87 638 73 97 841 8020 155 227 48 435 659 838 960 9011 427 501 608 39 838 10053 153 290 605 19 816 27 94 964 74 11043 86 96 200 02 39 301 505 79 696 705 23 63 12028 73 99 135 76 355 416 550 827 956 13000 41 47 52 83 114 34 317 55 482 529 60 962 14111 280 437 68 533 668 818 89 931 54 15082 168 271 386 553 83 647 62 770 813 21 74 16019 84 440 48 598 841 17130 277 417 62 668 761 70 809 10 64 18095 315 84 564 740 70 93 19031 35 78 84 88 307 28 30 93 594 99 633 79 715 19 829 999 20247 58 387 428 98 502 40 642 710 28 951 86 951 86 21011 68 76 162 87 358 82 456 78 560 75 87 609 37 46 83 727 30 61 76 924 81 92 22197 232 65 375 446 960 23018 233 34 64 395 543 619 69 73 815 42 931 24093 112 65 265 370 91 94 401 57 82 790 808.

25009 112 253 411 54 558 744 849 71 941 26060 86 142 223 592 706 821 27168 90 395 645 736 816 932 28176 95 96 232 354 56 413 14 20 582 726 859 924 29007 32 114 36 54 427 60 73 76 818 36 917 30055 133 345 451 82 724 47 67 845 89 907 49 55 31077 301 18 37 87 486 547 81 601 13 96 32035 250 63 319 49 99 420 625 718 24 79 955 33131 200 380 435 70 670 732 846 84 919 34052 72 115 236 73 398 493 537 604 92 772 875 927 87 35112 340 49 409 658 760 62 36170 249 91 352 465 558 770 809 918 62 37067 116 22 90 99 297 388 576 691 701 07 851 93 901 24 65 38051 77 104 203 55 505 52 610 17 56 756 818 34 59 65 940 51 55 39023 54 218 308 32 658 855 65 83 912 40074 138 73 225 29 390 494 553 669 761 82 835 75 910 19 41000 355 407 33 588 661 776 827 42147 204 353 66 550 73 600 09 40 737 97 813 29 66 43175 95 202 50 388 482 670 82 90 723 903 69 44095 375 660 751 841 910 36 45184 207 31 35 88 91 352 507 57 610 46151 237 308 553 91 607 10 37 786 827 911 47037 61 82 206 300 73 408 21 512 45 629 779 84 95 880 973 48013 26 83 84 190 207 338 71 91 486 529 57 648 852 49064 170 316 452 73 587 640 827 31 904.

50014 109 209 490 738 805 17 24 38 931 53 57 51010 63 66 247 60 325 429 559 82 603 73 767 884 52103 15 36 228 42 80 647 703 70 53012 92 155 213 54 301 21 76 98 468 515 48 654 79 751 56 802 07 955 79 54239 69 73 352 682 810 14 24 55026 147 210 334 412 69 589 95 680 815 86 98 56162 65 206 39 384 444 588 627 771 805 63 943 57023 41 326 665 753 921 95 58024 30 54 101 26 249 304 465 611 38 701 43 60 67 976 59031 101 80 402 26 516 72 857 60057 296 328 69 623 74 805 30 976 61121 201 53 80 96 376 404 80 87 579 616 17 33 48 55 92 816 912 62014 33 499 633 64 742 63124 312 89 412 40 554 55 90 749 81 64009 64 86 118 40 204 330 36 55 82 400 20 56 566 632 91 735 896 970 65114 227 70 335 482 555 643 80 888 964 66052 92 379 85 505 71 86 89 635 750 51 77 79 87 841 67000 196 293 439 44 54 92 508 17 608 700 07 09 855 908 83 68249 52 386 604 33 710 884 934 37 90 69063 258 303 505 65 602 70 704 16 39 802 05 929 70000 74 79 90 147 82 93 304 91 472 501 78 633 60 62 718 58 900 71060 181 238 57 98 384 415 38 69 507 778 804 24 961 81 72138 78 278 347 406 50 614 26 31 36 58 739 870 913 73055 87 99 175 256 356 653 79 811 912 21 74012 20 75 228 336 52 463 512 671 763 76 836 979 85.

75001 05 283 742 56 850 917 76002 145 242 49 313 77 440 508 93 603 703 803 940 771195 219 25 321 43 73 441 72 503 90 78236 316 17 424 32 37 630 846 99 975 79157 73 231 61 315 54 443 44 521 670 820 80027 159 469 504 73 94 742 836 74 996 81078 98 442 68 556 92 622 48 826 913 82075 76 103 83 214 24 68 391 553 83 784 808 23 927 59 83046 88 113 45 57 212 18 368 417 521 769 872 930 84010 69 511 737 17 85010 47 237 68 328 524 89 605 10 26 727 30 907 86119 42 57 266 69 71 374 421 35 529 40 74 835 87085 152 92 271 492 542 60 92 661 807 88013 257 305 65 450 552 64 660 852 93,8 86 89233 60 80 386 465 89 519 69 600 04 764 74 876 90028 64 266 352 645 714 80 95 829 91014 58 138 212 46 649 719 92146 85 287 93 99 415 35 40 307 649 62 70 88 756 906 93010 93 119 49 93 251 94 325 46 87 487 526 62 614 64 733 99 813 15 28 84 86 94025 246 303 471 518 22 34 628 91 708 38 822 68 95158 272 88 670 80 759 96 813 15 88 912 89 9602 451 166 216 22 373 95 40 546 711 896 97154 74 99 278 432 47 514 42 722 73 909 43 98215 40 71 77 382 400 78 84 662 729 50 902 44 99196 221 32 82 93 96 349 87 402 38 50 56 666 718.

100092 121 207 63 424 48 645 771 101287 307 414 58 589 671 94 95 747 69 908 57 91 102017 47 137 52 76 243 406 581 644 62 727 80 103205 7 45 353 549 706 38 904 104014 121 22 481 706 92 850 946 105134 57 216 373 413 504 14 33 640 62 36 711 817 29 92 941 53 106212 24 373 437 671 749 49 936 107008 36 49 191 98 230 311 440 500 44 56 90 94 636 107008 36 49 191 98 230 311 440 500 44 56 90 94 636 925 54 98 108022 105 18 67 358 93 426 90 549 640 46 109071 156 96 290 450 530 706 838 88 95 997 110124 311 29 71 510 54 684 97 739 44 803 949 111002 25 44 61 116 22 57 207 54 316 72 409 37 567 632 56 711 850 112051 142 59 283 98 446 590 872 94 113023 120 209 87 448 510 27 57 728 905 44 57 114032 121 25 58 221 36 347 457 563 97 634 718 68 115061 99 265 381 438 61 594 606 783 832 83 932 116136 242 302 48 405 50 85 529 51 57 82 660 66 818 27 69 89 117025 51 192 253 698 741 833 920 67 118027 36 54 316 46 81 88 521 70 615 58 714 91 95 69 859 80 946 119040 124 233 94 526 57 622 28 50 88 90 701 16 35 37 44 972 120045 121 55 308 579 651 75 85 740 45 89 93 823 34 44 80 994 121004 77 174 205 37 510 718 33 95 867 122066 103 469 72 576 624 39 726 46 81 858 921 43 123104 28 54 73 213 48 64 406 70 73 77 687 746 893 95 97 941 46 124019 53 118 1 9 78 230 388 496 504 49 630 762 902 23.

125156 297 98 323 25 50 52 589 615 777 892 126161 77 91 713 73 95 811 69 929 79 127 019 36 103 55 60 642 767 81 128126 83 273 338 62 94 449 92 588 605 752 831 908 86 129204 25 82 88 325 87 415 513 602 5 13 25 751 71 73 801 15 951 130001 226 323 74 402 7 553 810 26 908 131071 127 30 41 263 394 402 618 19 31 66 744 92 809 132230 98 368 510 75 625 887 914 37 60 133049 119 30 344 61 407 37 38 756 907 51 134066 79 132 213 634 98 757 932 135010 20 235 94 339 430 591 92 705 87 800 43 900 136069 95 97 150 286 334 99 408 658 95 786 835 56 61 963 66 87 137084 169 213 64 715 809 29 58 64 961 138121 63 230 55 68 444 85 602 10 91 703 84 927 95 139040 3307 408 83 551 709 57 65 803 952 140016 67 162 208351 508 70 80 602 62 731 64 74 835 900 141049 91 163 201 375 429 540 614 20 76 741 916 96 142046 135 63 327 31 64 599 738 91 856 95 902 67 82 143020 331 122 258 79 453 63 531 677 784 85 932 64 144002 31 79 153 66 414 599 612 877 946 50 145010 61 96 176 90 278 322 494 514 667 783 913 44 99 146021 227 433 536 866 917 147043 59 106 92 203 320 61 83 513 54 96 666 715 47 57 148181 845 149016 32 59 67 169 229 38 318 99 642 721 22 56 941

150036 56 79 120 69 244 308 62 426 85 510 670 805 49 58 74 93 151139 91 296 638 76 98 730 52 69 894 961 152085 285 326 542 67 653 61 731 32 52 56 830 913 45 59 153003 285 326 542 171 263 74 306 76 514 27 639 702 19 89 89 936 154021 94 238 97 378 532 634 857 81 95 156171 201 31 54 350 450 75 624 69 75 92 866 904 157407 153 766 821 26 33 912 37 51 95 158193 240 74 398 806 964 159024 55 74 113 46 59 235 473 77 501 6 684 732 43 62 814 905 40 160000 232 307 433 82 727 90 842 916 161023 4 114 29 439 502 686 162095 99 291 340 446 66 503 60 648 53 56 731 914 91 163009 36 87 139 69 674 75 736 993 164020 66 97 114 19 349 441 51 93 516 80 620 70 165026 107 21 230 456 91 511 695 717 34 41 62 166022 209 344 50 67 661 784 858 167186 206 94 308 27 8 557 609 815 20 25 941 89 168000 153 250 58 533 628 76 722 74 826 55 967 85 93 169376 470 56 649 793 96 953 73 170204 50 308 49 84 415 57 549 723 926 171010 121 49 65 89 388 501 701 172013 55 93 116 245 9 375 487 513 22 33 41 7 616 26 746 850 67 954 173092 151 245 66 352 666 68 99 760 34 62 92 817 23 908 164125 45 233 54 523 47 80 633 769 833 50 83 925

175025 173 318 39 90 43 523 636 47 176095 57 143 315 65 412 36 55 70 526 602 850 59 177012 90 174 177084 265 327 449 611 32 709 17 33 96 824 63 909 13 178041 169 82 202 33 82 95 477 643 55 64 65 81 717 36 40 817 57 59 936 179151 211 60 97 306 38 436 43 73 34 68 804 27 32 85 942 55 88 180080 131 201 207 37 45 64 481 558 635 728 38 926 181095 101 300 3 20 32 57 545 86 629 727 29 83 886 36 62 182114 34 86 237 80 81 317 505 565 829 69 183038 67 82 172 298 324 49 50 423 81 531 52 600 50 54 64 849 982 184026 172 200 19 458 609 728 53 56 59 72 73 944 62 185383 478 630 89 720 26 94 186069 336 86 427 38 574 750 870 906 69 70 88 187119 85 241 301 43 61 97 448 74 661 70 676 909 921 3 188163 81 190 285 418 516 97 658 67 784 800 48 79 189232 308 439 861 70 972 190141 390 569 622 77 89 702 61 84 997 191031 96 150 296 343 442 535 68 663 707 10 192038 55 81 108 46 93 212 338 413 524 51 91 784 938 68 96 193118 414 33 85 551 86 703 77 803 923 194003 21 75 78 499 413 29 73 645 735 821 39 922 27 61 195094 108 71 97 221 22 99 399 598 622 790 95 196047 106 73 233 58 346 70 401 75 527 36 805 46 911 197165 241 82 425 501 94 748 94 938 198067 114 58 220 50 55 30 7 26 39 528 89 685 703 51 73 878 980 97 199018 126 45 88 224 379 464 534 44 978 735 829 58

200059 104 59 69 96 211 333 40 51 469 545 645 63 64 749 69 871 67 201017 40 65 228 44 306 450 962 202028 43 201 64 528 606 16 55 83 87 702 18 63 829 0 901 6 31 43 86 20307 109 69 294 361 430 47 55 529 618 881 900 61 81 60 204021 121 72 251 55 428 39 92 501 86 606 39 75 957 205004 66 218 55 68 376 555 709 29 88 858 91 905 206019 38 46 50 64 372 428 76 89 94 530 55 77 644 777 807 48 64 97 904 26 91 207007 40 42 184 375 408 409 58 49 58 81 635 67 84 94 746 95 839 90 924 30 87 208088 154 334 600 18 722 908 90 209042 74 276 80 314 470 85 98 517 779 831 50

פרובען סאר מען אויך נישט

(2) חלאדיסלאוו וואלושינסקי (מ״עלענבערג-גאס) און זיגמונט פאטאטש (וושעשניענסקא-גאס) האבען נעכטען געפרובט בעגנבענען אויף רוג פיעטריקאווער און אנדזשעיא ביי דער טראמוואי-סטאציע דעם ווארשאווער סוחר זיגמונט קויאווסקי.

זיי האבען געפרובט און ס׳איז זיי נישט גע-ראטען — האט מען זיי ארעסטירט.

קרייז-צוזאמענפאהר פון פייערלעשער אין פיעטרקאוו

(א) דעם 4. ד.ח. קומט פאר אין פיעטריקאוו א קרייז-צוזאמענפאהר פון די פייערלעשער פון לאדזער וואיעוואודזטווע, ס׳ווערען דערוואַרט 2 טויזענד פייערלעשער.

פיבערהאפטע ארבייט ביי... די שאצונגס-קאמיסיעס

(א) די ארבייט פון די שאצונגס-קאמיס״עס ביים הכנסה-שטייער געהט אויף דער גאנצער פארע. ביז׳ן 15. ד. ח. מוז די ארבייט פערענדיגט ווע-רען. עטליכע פינאנץ-אמטען האבען שוין ארויס-געשיקט די „נאקאזען“.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט בייגאכט דיזשורירען: א. דאנציגער (זגערזשער 57), וו. גראשקאווסקי (11 ליסטאפאד 15), ס. גארפיין (פילסודסקי 54), ס. בארטא-שעווסקי (פעטריקאווער 164), ר. רעמבעלינסקי (אנדזשעיא 26), א. שימאנסקי (פשעגדזאלניאנא 75)

קלאנג-

GRAND-KINO

היינט צום לעצטען מאל!

דאס גרויע הויז

עפאכע-קרעאציע פון Lewis Stone און Wallace Berey בוגט פון „Sing-Sing“ ארעסטאנטען פון טראגעדיע פון געשמידטע אין קייטען. „דאס גרויע הויז“ האט רעזשיסירט דער מייסטער איבער אלע מייסטערס George Hill אין די הויפטראלען די בעדייטענדסטע אמעריקאנער ארטיסטען אויסער׳ן פראגראם: Laurel i Hardy און א פוילישע צוגאבע.

אנהייב 4.15 נאכמ. שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג. די פרייזען פון די פלעצער אויף פרימארגן-פארשטעלונגען פון 12–3 נאכמיטאג זענען רעדוצירט.

קאנפערענץ פון בעקער-מייסטער מיט די ארבייטער

(א) דעם 6. ד. ח. קומט פאר ביים ארבייטס-אינספעקטאר א געמיינזאמע קאנפערענץ פון די בעקער-מייסטער מיט די בעקער-ארבייטער, כדי צו רעגולירען די ארבייטס-שעה׳ן און די לוינען.

לעצטע גאסטראלען פון א. סאמבערג

אין דער נייער פרעמיערע „דער פאלקס-מענש“ אין קאמעראל-טעאטער

היינט, פרייטאג, און מארגען, שבת, און זונטאג קומען פאר אין קאמעראל-טעאטער די לעצטע גאסטראלען מיט דעם גרויסען קינסטלער א. סאמבערג.

אין דער פרעמיערע „דער פאלקס-מענש“ איז זעהר שפאנענד און סענסאציאנעל דער אינהאלט, און דער לאדזער טעאטער-עולם וועט ווידער האבען די געלעגענהייט צו זעהן דעם מייסטער סאמבערג אין א נייער קרעאציע.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, 2 אקטאבער

11.58 צייט-סיגנאל, 12.10 מוזיק, 52.1 מוזיק. 4.30 ארטיסטיש חינקעל. 4.45 קאמוניקאט פאר פישער און שיפער. 4.50 ליטערארישע געשפרעכען אין פראנצויזיש. 5.15 מוזיק. 5.85 פארלעזונג. 6.00 קאנצערט. 7.00 פערשידענעס. 7.20 מוזיק. 7.30 רעפערטואר. 7.40 מוזיק. 7.45 קאמוניקאט פון לאדזשער האנדעלס-קאמער. 8.00 — ספארט. 8.45 קאנצערט. 10.30 קאמוניקאטען, 10.40 מוזיק.

שבת, 3 אקטאבער

11.58 צייטסיגנאל. 12.10 מוזיק. 4.00 פאר קינדער. 4.30 קאנצערט. 450 קאמוניקאט פאר פישער און שיפער. 45.5 פארלעזונג. 5.15 מוזיק. 5.35 פארלעזונג. 6.00 גאטעסדינסט. 7.00 פערשידענעס. 7.20 מוזיק. 7.30 רעפערטואר. 7.40 מוזיק. 7.45 קאמוניקאט פון לאדזשער האנדעלס-קאמער. 8.00 ספארט, 8.15 מוזיק, 10.15 קאמוניקאטען, 10.30 שאפענס שאפונגען. 11.00 קאנצערט פון גראמאפאן-פליטען.

זונטאג, 4 אקטאבער

10.15 גאטעסדינסט, 11.58 צייט-סיגנאל, 12.10 מעטעאראלאגישער קאמוניקאט. 12.15 קאנצערט. 2.00 הפסקה. 3.00 מוזיק. 3.55 פראגראם פאר קינדער, 4.25 מוזיק, 4.40 פארלעזונג, 5.00 מוזיק. 5.15 פארלעזונג. 5.30 נוצליכע ידיעות. 5,45 קאנצערט, 6.15 מוזיק, 7.00 פערשידענעס, 7.20 ספארט-קאמוניקאט. 7.30 גרעפערטואר. 7.40 טאג-פראגראם, 8.45 קאנצערט, 9.55 ליטערארישער פערטעל שעה, 10.00 קאנצערט, 10.40 קאמוניקאט, 11.00 לייכט- און טאנץ-מוזיק.

רעציטאציע-אווענד פון די ארטיסטען ווייסליץ און ארלעסקא

קומט פאר זונטאג, ד. 4. ד. ח. 9 אווענד אין לאקאל פון דער יודישער געזעלשאפט פאר לאנד-קאנטשאפט (פיעטריקאווער 56). דאס פראגראם בעשטעהט פון בייע נאך נישט רעציטירטע אין לאדז ווערק.

קלאנג-פילם-טעאטער „CASINO“

היינט די לאנג-ערווארטעטע פרעמיערע!! דער פרעהליכסטער סוכות-פראגראם

גרויסער יום-טוב-שלאגער!

100%-גער עקסטראקט פון פראנצ. הומאר, פרעהליכקייט און לעבענס-זארגלאזיגקייט

בולוואר-קעניג

אין דער קעניג פון די פרעהליכע, פול מיט פרעהליכקייט פילמען.

אין דער הויפט-ראלע: GEORGES MILTON דער קעניג פון פאריזער לידעל

אויסער׳ן פראגראם: „מיק אין מעקסיקא“ פרעהליכע גראטעסק-צייכנונג.

אנהויב טעגליך 4 30 נאכמיטאג, שבת און זונטאג – 12 א זייגער בייטאג.

איינטריטס-קארטן, פאספארטוס, א חוץ רעפרעזענטאציאנס-קארטן נישט גילטיג ביז׳ן אפרופען

מעלדונגען

ערעפענונג פון די העברעאישע אווענד-קורסען שרודמיעסקא 29 (צגעלניאנא 4).

אין די נאהענטסטע טעג וועלען געעפענט ווערען די העברעאישע אווענד-קורסען ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

די איינשרייבונגען אין די ניי-ערעפענטע אנפאנגס-גרופען, ווי אויך אין די העכערע גרופען הויבען זיך א זמאנטאג, דעם 5. ה. ח. און וועלען פארקומען טעגליך פון 5 ביז 8 אווענד אין ציוניסטישען ביורא, שרודמיעסקא 29.

עס דארפען זיך מעלדען אויך אלע שילער (ריגס), וואס האבען געלערענט אויף די קורסען ביז אהער. 6679

העברעאישע קורסען פאר קינדער פון די פאלקס-שולען אויף דער אלטשטאט.

עס ווערען אנגענומען איינשרייבונגען אויף נאכמיטאג-קורסען פאר העברעאיש און יודישע למודים פאר קינדער פון פאלקס-שולען און אנדערע, אין לאקאל פון 2-טען קליינהענדלער - פעראיין, סטארי רינעק 10. עס ווערט געעפענט 1 גרופע פאר אנפענגער און 1 גרופע פאר אביסעל פארטגעשריטענע. 6639

העברעאישע אווענד-קורסען אין „בני - ציון“.

עס ווערען געעפענט די העברעאישע אווענד-קורסען ביי „בני-ציון“, רזשגאווסקא 7. אנמעלדונגען ביי ה׳ משה זארעק, רזשגאווסקא 18

קאמוניקאט פון פערבאנד פון ציוניסטען, רעוויזיאניסטען אין לאדז.

דער ועד טיילט מיט אלע חברים און סימפאטיקער, אז דער סעקרעטאריאט פון פערבאנד איז טעטיג יעדען טאג פון 7 ביז 10 אווענד אין איי-גענעם לאקאל, זאכאדניא 36 (פראנט, פארטער, רעכטס), טעל. 47-108. אלע חברים ווערען אויפגעפאדערט זיך צו פאררעגיסטרירען. 5683

דער מאגען ביים מענשען איז די צענטראלע פון מענשליכען ארגאניזם, דאס איז דער קעסעל, וואו ס׳ווערט אדורכגעקאכט דאס וואס דער מענש קאנסומירט און פון דאנען ווערען פונאנדערגעטיילט די געזונדהייטס-סובסטאנצען אין דעם גאנצען קערפער.

די אויפגאבע פון יעדען מענש, וועמען ס׳איז טייער זיין געזונד. דארף זיין צו היטען דעם מאגען. פערשטעהט זיך, אז די גרעסטע מעדיצינישע אויטאריטעטען האבען צעהנדליגע יאהרען גע-ארבייט דערויף, כדי צו שאפען די הייל-מיטלען צו רעגולירען דעם וויכטיגסטען טייל פון מענשליכען ארגאניזם. די נייעסטע און מאהערנסטע עמפעהלונג פון די גרעסטע פראפעסארען אין דער הינזיכט איז אויסצוהיילען, פערשטארקען און רעגולירען דעם מאגען דורך כסדר׳דיגען בענוצען פאר דערוואקסענע און קינדער פעפסין און ראבארבאר ווין, און באמת, צו וואס בענוצען פערשידענע מעדיצינען, וואס זענען נישט גע-שמאק ביים געניסען, ווען מען קען פאר צוגענגליכע פרייזען בעקומען די אויסגעצייכנטע פעפסין און ראבארבאר-ווין ביי דער אלטער סאלידע און גע-וויסענהאפטער פירמע פון ע. שיקער, פולנאצנא 1.

טוך- און קארט-לאגער

Sz. Maroko

לאדז, נאוואמיעסקא 2,

פראנט, 1-טער שטאק, טעל. 159-43

עמפפעהלט צום הערבסט- און ווינטער-סעזאן א גרויסען אויסוואהל פון די נייעסטע און בעסטע דאמען- און הערען-שטאפען.

פאר שניידער — ספעציעלער ראבאט.

פיהרט אויס אלערליי פוטער-בעשטעלונגען פאר דאמען און הערען לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאדעלען סאליד, רעעל און שנעל גענען פולע גאראנטיע צו קאנקורענץ-פרייזען

זעמטליכע פעלץ-ארבייטען מ. פישלעוויטש פיעטריקאווער 20, טעל. 221-39

שירמען מיט פאריזער שריפטען ווי אויך פערטיגע שירמען ווערען ערשטקלאסיג און רעעל אויסגעארבייט צו ביליגע פרייזען ביי קערש, סקווערנאווא 15 לינקע אפיצינע, 1-שטער שטאק.

156-61 קלינג

פיליע פולנאצנא 13

Szybka Pomoc Krawiecka

PIOTRKOWSKA 110.

קלינג 136-69

נעהמט אן צו פרעסען, רייניגען, וואשען און פארבען יעדע ארט גארדעראבע. נעהמט-אן און שיקט אב די ארבייט מיט אייגענע שיק-יונגלעך. שנעל! ביליג! סאליד!

Koncesjonowane Kursy kroju i szycia A. Rogozinski

Łódź, PIOTRKOWSKA 85, Telefon 212-34, P.K.O. 69,027.

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז אין מיין בעוואוסטער צושניידער-שולע, פיעטריקאווער 85 ווערען אנגענומען נייע שילער אויפ׳ן הערען און דאמען צושניידער-קורס אויך קליידער און בלוזען. בעמערקונג: גינסטיגע בעדינגונגען. די קאנצעלאריע איז טעטיג פון 9 פריה ביז 9 אווענד.

כעמיש-באקטעריאלאגישע לאבאראטאריע פון — מאגיסטער נ. שאיו פיעטריקאווער 37, 2 שטאק פראנט

אנאליזען פון קאל, אורין, לייכען א. אנד. מעסיגע פרייזען. מעסיגע פרייזען

Dr. J. Herszfinkiel

ספעציאליסט פאר קינדער-קראנקהייטען

Zawadzka 15, tel. 111-87

צוריקגעקעהרט.

Dr. B.Robinson

פיעטריקאווער 10, טעל. 131-86

צוריקגעקעהרט.

א לעהרער מיט רעגירונגס - רעכט 16 יאהר פראקטיקירט ערטיי ט לעקציעס פאר שילער און דערוואקסענע: פויליש דייטש פראנצויזיש, מאטעמאטיק און בוכהאלטעריע

שיף, שוו. יאקובא 12

רעכטע אפיצינע 1 שט. ה. 30

טויבקייט אין היילבאר

ערפינדונג אויפאניע פון ספעציאליסטען אדורכגעפירט בעזייטיגט שווערינקייט אוי-רען-אונרייניקייטען, אוירען-פלוס, צאחלרייכע דאנקבריף. פערלאנגט בחנם׳דיגע בע-לעהרענדע בראשורע. אדרעס: Euphonia Liszki, przy Karkowie.

אין דער בעוואוסטער 7-קל. שולע פון ש. זשעלאנקא, פילסודסקיעגא 70 (וושכאדניא), פראנט, 1. שט.

ווערען אנגענומען שילער פון 6 יאהר אן גענצליך אהן פארבערייטונג און ווערען גרינדליך צוגעגרייט אין אלע היגע מיטעל-שולען. גרויס געוויכט ווערט געלייגט אויף די רעליגיעזע און העברעאישע למודים. די שולע האט דאס יאהר פערגרעסערט דאס לאקאל, ווי אויך דאס גאנצע לעהרער-פערסאנאל, וועלכעס בעשטעהט פון ערשטקלאסיגע פעדאגאגישע קרעפטען.

בעמערקונג: דורכגאנג דורך פיעטריקאווער 44 און 46.

איינשרייבונגען טעגליך אין קאנצעלאריע פון 10–2 און פון 4–6 נ״מ

Dr. MED. H. LUBICZ

ספ. פאר הויט,וענערישע און געשלעכטס-קראנק.

צעגעלניאנא 7 (פריהער 43), טעל. 13-142

עמפפאנגס-שעה׳ן 8–10, 12–2, און 5 8, זונטאג און יו״ט 9–1, פאר דאמען בעזונדערער ווארטע-זאל

Dr. med. W. Eychner

גינעקאלאג-אקושער

זגערזשער 11

טעלעפאן 134–72

נעמט אן פון 3–4 נאכמ. און פון 7–9 אווענד.

לעטשניצע פון דאקטוירים ספעציאליסטען

רענטגען-אינסטיטוט און ערצליך-דענטיסטישער קאבינעט

זגערזשער 17, טעל. 116-33

ד״ר גאלדשטיין-פאלאק אויגען-קראנקה. פון 1–2

ד״ר וויינבערג אינערן, הערץ און לונגען פון 1–2 און פון 6–7

ד״ר יוסטמאן נערוועו-קראנקה. פון 12–2

ד״ר סטופעל רענטגען פון 12–2 און 4–6

ד״ר פאפיערני פרויען- און געבורטס-הילף פון $1-11^{1}/_{2}$

ד״ר מאנטאר כירורגישע קראנקה. פון 5–6

ד״ר ראקאווסקי נאז, האלז און אויערען-קר פון 10–11, 2–3 און פון 6–7

ד״ר ראזענצווייג קינדער-קראנקהייטען פון 11–12 און פון 4–5

ד״ר רוזשאנער הויט- און געשלעכטס-קר. פון 1–2

נ. ראזען צאהן - ארצט פון 9–1

א. גראדזענטשיק צאהן-ארצט פון 3–7

צאהן-מונדהיילונג, בעלעכטונגען, קראנקען, מאסטען א.א.וו. ביי דער לעטשניצע איז געעפענט געווארען א רענטגען-אינסטיטוט. — היילונג פון הויט-קראנקהייטען פון קאפ (פארך) מיט רענטגען-שטראלען, פאר בעשטראלונג און דורכלייכטונג, קווארץ-לאמפען, דיאטערמיע, עלעקטריזאציע

אלע מעגליכע אנאליזען.

אימפונגען נעגען שארלאך (שקארלאטין).

די לעטשניצע איז אויך אפען זונטאג.

וויזיטען אין שטאט.

אונזער גייסטיגער חורבן

דער וועה-געשריי פון חיים נחמן ביאליק וועגען אונזער גייסטיגען אונטערגאנג

בעסטיע, טעכניק און פויסט — רוסלאנד, מזרח-אייראפא, אמעריקא און פוילען — אונזער ארימקייט — אל-געמיינער פראנט פון יודענטום — שלום פון העבראיש און יודיש — וועלט-קאנגרעס און קולטור-טוער — שאפען א נייע גייסטיגע קאנסטיטוציע — פארמולירען די נייע יסודות פון אונזער נאציאנאלען לעבען

נעכטיגע פרעסע-קאנפערענץ מיט'ן גרויסען דיכטער

נעכטען נאכמיטאג איז אין לאקאל פון „וויזא" פארגעקומען א קאנפערענץ פון דעם דיכטער חיים נחמן ביאליק, וועלכער ווײלט איצט אין לאדז, מיט דער היגער פרעסע. ס'זענען אנוועזענד גע־ווען כמעט אלע יודישע ליטעראטען און זשורנא־ליסטען אין לאדז.

פאר דעם אנדערהאלבען־שעה'דיגען רעפע־ראט, וועלכען ס'האט געהאלטען דער דיכטער, האט דער פארזיצער פון דער יודישער סעקציע ביים זשורנאליסטען סינדיקאט, רעד. אוגער האר־ציג בעגריסט דעם גאסט אין נאמען פון די יודי־שע זשורנאליסטען.

דאן האט דער דראמאטורג מארק ארנשטיין בעגריסט דעם דיכטער אין נאמען פון פוילישען טעאטער אין לאדז און אין נאמען פון די ארטיס־טען און איינגעלאדען איהם אויף א פארשטעלונג אין טעאטער.

דאן הויבט אן דער גרויסער דיכטער זיין גייסטרייכען רעפעראט.

— וואס האט מיך בעוואויגען צו קומען אהער קיין פוילען — הויבט אן דער דיכטער — איז

די ירידה

וואס איז אריינגעטרעטען אין יודישען לעבען. די ירידה האט נישט קיין שום טענדענצען אויף ליק־ווידאציע, נאר פערקערט, זי ווערט וואס אמאל שטארקער, ווערט טיפער און ווער ווייס וואהין די וועט אונז פערפיהרען, אפשר צום אונטערגאנג פון אונזער עקזיסטענץ. די ירידה בעמערקט זיך אויף אלע געביטען פון אונזער לעבען און בע־זונדערס אויף די קולטורעלע, דאס לאזט זיך שוין בעמערקען דייט עטליכע יאהר און ווער ס'האט א חוש הריח, דער דארף פאראויסזעהען, צו וואס דאס קען אונז דערפיהרען. די ירידה געהט פאר־אויס מיט גרויסע שריט און ס'באפט אן א שרעק, ווען מען דערמאהנט זיך, וואס פון אונז קען ווערען.

— איך וויל נישט זוכען דעם פעראנט־ווארטליכען, דעם, וואס טראגט די אחריות, איך האלט מיך נישט פאר קיין מדריך, איך ווייס אבער נישט, ווי אזוי מ'קען ביי דער דאזיגער לאגע רוהיג בלייבען.

מ'שרייבט צו דער לאגע אלגעמיינע סיבות, מען זאגט, ס'איז געווען א מלחמה, וועלכע האט אויסגעלעדיגט די מענשען, אויסגעלעדיגט די גאנ־צע וועלט, די גייסטיגע קולטור האט באנקראָ־טירט

דער מענש איז מיטאמאל גע־ווארען א חיה רעה

האט זיך אריינגעווארפען אין א תהום פון אונטער־גאנג, ס'איז געקומען א מבול, וואס האט אלץ אפ־געשווענקט, ס'איז שוין געשאפען געווארען א ספע־ציעלע פילאזאפיע, וועלכע לערנט, אז די איצ־טיגע קולטור איז געווארען א מיטעל אויפצופרעסען איינער דעם אנדערען צו פערשיליגען איינער דעם אנדערען, און די דאזיגע פילאזאפיע וועט וואהר־שיינליך אנערקענט ווערען, און אזוי ווי ס'־קריסטעלט זיך, אזוי יודעלט זיך, אזוי איז אויך ביי אונז געווארען. די טעכניק איז געווארען די בעסטיע, וועלכע פרעסט און שטיקט אלץ.

דער צענטער פון אויפמערקזאמקייט איז איצט געווענדעט נישט אויף די ריזען פון גייסט, פון קולטור, נאר ס'דאמינירט די פיזישע קראפט, א רייזע פון א גרויסען באקסער איבער דער וועלט רופט ארויס ענטוזיאזם ביי די גרויסע מאסען, זיין יעדעס ווארט ווערט אויפגעכאפט, זיין בלויזע ער־שיינונג ווערט בעצאהלט מיט מיליאנען. אין די אמעריקאנער אוניווערזיטעטען, למשל, נעהמען די גרעסטע געהאלטען די פראפעסארען פון ספארט. הונדערטער, טויזענדער מענשען קומען זעהען זיינע פויסטען. דער ענין ספארט איז געווארען א קולט. ס'פערשטעהט זיך, אז מיר שאצען גענוג אפ די נויטווענדיגקייט פון פיזישער ערציהונג, אבער ס'־טאר דערפון נישט געמאכט ווערען קיין קולט. די יוגענד ווערט אפגעריסען פון בוך, ליטעראטור, קונסט, פון געזעלשאפטליכקייט.

די פאליטיק וויל בעהערשען דעם קולט פון טעכניק און דעם קולט פון פויסט און אויסנוצען דאס צו איהרע צוועקען, אדרבא, זי רייצט נאך אויף די אינסטינקטען.

יודען האבען נאך נישט אינגאנצען אויפגענומען די דאזיגע קולטען. דעריבער איז דאס נאך מעהר קלאגעדיגער, דאס וואס זיי נעהמען יא אויף און ס'איז נאך מעהר שעדליך.

די פעלקער האבען דייערע נוצען פון די חיה־שע קולטען, מיר ארבייטען פאר פרעמדע, דער ריוח בלייבט ביי אנדערע, מיר בלייבען נאר ביים שלעכטען. און ווען מיר מאכען נאך אנדערע שטעלט דאס

איז סכנה אונזער גאנצע עקזיסטענץ

נאך דעם גרויסען חורבן פון דער מלחמה, איז אונז געבליבען נאר אביסעל ארימקייט. וועגען

רוסלאנד

קען מען איצט נישט רעדען, שלעפט זיך עפעס נאך א שטיקעל יודישע פרעסע, אויך רעדט מען נאך וועגען א יודיש וויסענשאפטליכע ארבייט, מ'קען נאר רעדען וועגען דערהאלטען די יו־דישע שפראך. אבער אין א פאר צעהנדליג יאהר, וועט יודיש דארט זיכער פערשווינדען און דווקא די ארבייטער וועלען דארט זיין די ערשטע, וועלכע וועלען פערווארפען די שפראך, ווייל זיי וועלען זיך אסימילירען עקאנאמיש. ווייל מיר זעהען אויב ס'ארבייטען 5 ארבייטער אין א פאבריק פון לוי־טער נישט־יודען, וועלען זיי זיך אסימילירען. פון דעם טייל קען מען גארנישט ערווארטען. איצט וועגען

מזרח-אייראפא

דארט ווערט דאס יודישקייט פשוט אויסגעטריקענט, ס'קומט פאר א שמערצלאזע אסימילאציע, וואס קיינער בעמערקט זי אפילו נישט. ס'איז דארט אפילו פערשוואונדען די שרעק פאר'ן אונטערגאנג און ס'איז פערלוירען געגאנגען דער ווידערשטאנדס־קראפט, די פעהיגקייט זיך אקעגענצושטעלען. די יודען אין מזרח־אייראפא, וועלכע האבען ביז־איצט באזירט זייער יודישקייט אויף רעליגיע, האבען דעם באזיס אויך פערלוירען, ווייל ס'פערשפרייט זיך שטארק די קאנפעסיאנסלאזיגקייט. די דאזיגע יודען דארפען געראטעוועט ווערען, אויב דאס איז מעגליך, זיי קענען זיכער נישט זיין צווישען די, וואס ראטעווען.

ס'זענען דעריבער געבליבען נאר 2 יודישע קיבוצים, וועגען וועלכע מ'קען ערנסט רעדען, דאס איז

אמעריקא און פוילען

באר פון זיי דארף מען ערווארטען די ישועה. זיי דארפען צושטעלען די כוחות אויסצוהאלטען און האפען אויף בעסערע צייטען.

מ'קען אפילו וועגען אמעריקא וועניג רעדען, ווייל דארט איז פארהאן א יונגער קיבוץ, וועלכער האט זיך אנגעהויבען אויסצוקריסטאליזירען ערשט די לעצטע 30 ביז 40 יאהר. זייט דעמאלט ווען דארט האבען אנגעהויבען אריינצוקומען מענשען־מאטעריאל פון דאנען, מ'קען אבער נאך איצט נישט וויסען, צי וועלען די דאזיגע עלעמענטען בכוח זיין צו בעקעמפען דאס ארומיגע ברויזענדע לעבען, ווייל אמעריקא איז א לאנד, וואס צורייבט און צושמעלצט אלץ, מ'קען נאך נישט וויסען, ס'איז אנבעלאנגט אין די קאניונקטורען, עקאנא־מישער לאגע א. אז. וו. — צי דאס אמעריקאנער יודענטום וועט האבען דעם כוח צו באַרמירען דאס יודיש־נאציאנאלע לעבען און צו שאפען די איב־סטיטוציעס, וואס זענען נויטיג פאר א נארמאלען יודישען לעבען.

— איך בין זיך נישט מיאש — זאגט דער דיכ־טער — אין די אמעריקאנער יודען, איך האב דארט געפינען זעהר פיל יוגענדליכקייט, אפטי־מיזם, שוואונג, אבער ס'איז נישט פארהאן די טראדיציע, דער יסוד און מ'קען נישט וויסען, וואס דארטען וועט ווייטער זיין.

און פוילען?

אלץ ארים, פערוויסט, א חורבן. נעהמט למשל, טעאטער? ארום און ארום וויסט. קינא, שונד, חיה'שע בעגייסטערונג, אזוי־גערופענע טעכניק, וועלכע געהער צו דער בעסטיע, די טעכניק, וועל־כע שפאנט איין דעם גייסט אין דער מאטעריע. אנ־שטאט צו פערשעהנערען דעם מענשען, ווערט די טעכניק אויסגענוצט צו פערערגערען און פערד־מיאוס'ען דעם מענשען. אלענפאלס איז זי געווארען א ווערקצייג אין ד יהענד פון פאליטיקער און נישט פון די קולטור־מענשען.

ביי יודען איז נאך ערגער, זיי האבען אויפ־גענומען נאר דאס שלעכטע, און דער אזוי־גערו־פענער

ליטערארישער קולטור

איז אויך דאסזעלבע, אויב אין דעם שלעכטען בוך, וואס רופט ארויס א סענסאציע קוקט מען נאך אריין, דאס גוטע בוך, דאס שעפערישע בוך ציהט קיינעם נישט צו, דאס בלייבט ליגען, אזוי גוט דאס יודישע, ווי דאס העבראאישע. ארץ־ישראל איז דער איינציגער פראדוצירער פון העב־רעאישען בוך, אבער ס'איז פארהאן א געזעץ, אז א בוך געהט זעהר שווער איבער א גרעניץ קען עס זיין אפילו דאס בעסטע.

אויך אין ארץ־ישראל לאזט זיך בעמערקען א ירידה, אבער אונזער טרייסט איז די, וואס דאס איז ווייט, ווייט נישט אין אזא מאס ווי אנדערשוואו

ארץ-ישראל איז דאס רייניסטע קולטור-ווינקעל אין דער וועלט.

ווען מען נעהמט אין אכט די 170 טויזענד יודען, ווען מען נעהמט זיי פראצענטועל, קאנסומירט מען דארט אויפ'ן יעדען געביט פון קולטור פיל מעהר ווי אין די קולטורעלסטע לענדער אין דער וועלט. וואו איז פארהאן אזא רצון צו ווירקליכער קולטור ווי אין ארץ־ישראל?

דא אין פוילען פערשווינדט דאס אלטע, די אלטע יודישע אינסטיטוציעס און ס'ווערען נישט געשאפען קיין בייע

דער בית-המדרש?

איז אמאל געווען דער קלוב, די פאלקס־שול, דער פאלקס־אוניווערזיטעט, דארט איז געשאפען גע־ווארען די געזעלשאפטליכקייט, דארט איז געקו־מען דער דרשן, דער פאלקס־רעדנער און גע־דרשנ'ט אויף זיין שטייגער, דאס איז געווען די יודישע קולטור פון יענער צייט. דארט זענען זיך יודען צונויפגעקומען געשמועסט וועגען תורה, וועגען פאליטיק, געשפילט אין שאך, אין ציגענבאק, דארט האט ער זיך געווילט. די חדרים, ישיבות זענען געווען די יודישע אינסטיטוציעס, איצט פער־שווינדט דאס אלץ, וואלטען מיר אויף זייער ארט געשאפען נייע אינסטיטוציעס, וואלט געווען גוט. די לעצטע צייטען ווערען אפילו געמאכט בעמיהונ־גען צו שאפען א נייע יודישע שול, אבער ווי שווער קעמפט זי, זי הענגט דאך אויף א האר און אין בעדראהט יעדע מינוט אונטערצוגעהען.

ס'איז אונז אלזא געבליבען נאר

די שפראך

וויפיל האבען מיר זיך געקריגט און געזידעלט וועגען יודיש און העבראאיש און דערווייל נישט בעמערקט, אז זיי צורינען אין אונזערע הענד. ס'ווערט וואס אמאל וועניגער, אונזערע קינדער און אייניקלעך רעדען נישט העבראאיש, נישט יודיש, די יודישע צייטונגען ווערען שוין געדרוקט אויף פרעמדע שפראכען, די פרעמדע שפראכען רייסען זיך אריין אין יודיש.

אזוי איז אומעטום

מיר ווערען אסימילירט

אויב מיר וועלען זיך פון דעם קרייז נישט ארויסרייסען און שאפען א בעוועגונג, א גרויסע בעוועגונג צו ראטעווען אלץ, וועלען מיר אליין גוזר זיין אויף אונז דעם אונטערגאנג.

איך פיהל דאס כסדר, זאגט דער דיכטער, שטארק געריהרט, אמאל שוואכער, אמאל שטאר־קער, אבער שטענדיג און אומעטום, און מ'זעהט נישט ס'זאל זיך אויסבילדען א טייל פון יודענ־טום, וואס וויל זיין פעראנטווארטליך, וואס וויל טראגען די אחריות, אונזער אויפגאבע איז איצט צו שאפען דעם וועה־געשריי אויף שטעלען א ווידערשטאנד, אוי פראטעווען פון פולשטענדיגען אונטערגאנג. ס'מוז קומען צו א

שלום צווישען יודיש און העבראאיש

ווייל ס'דראהט אן אלגעמיינע געפאהר. די כוונה פון ביידע צדדים, איז די זעלבע, ס'האנדעלט זיך וועגען דערהאלטען דאס יודענטום. ס'דארף גע־שאפען ווערען אן אלגעמיינער פראנט פון יודענ־טום אין דער גאנצער וועלט, מען מוז ווידער אויפ־בויען און בעניידען דאס יודענטום אויף אלע גע־ביטען פון דער יודישער געזעלשאפטליכקייט און קודם־כל פון אונזערע קולטור־ווערטען. דער רעז־זולטאט דערפון דארף זיין דורך קאלעקטיווע שפי־צע און ארגאניזירטער ארבייט, שאפען קולטורעלע ווערטען אין נאציאנאלער הינזיכט.

איך האב בעזוכט אמעריקא און איצט איי־ראפא, כדי צו רופען צו א וועלט־קאנגרעס פון אלע קולטור־טוער, וועלכער דארף ארגאניזירען די שעפערישע כוחות פון אונזער וויסענשאפט, ליטער־ראטור און אזוי ווייטער. ס'דארף געשאפען ווערען די „אנשי כנסיה גדולה", ווי אין די צייטען פון עזרה ונחמיה, וועלכע האבען דעמאלט ארגאני־זירט דאס יודענטום אויף נייע יסודות. לויט וועל־כע עס דיכטעט זיך נאך ביז'ן היינטיגען טאג. דער קרייז פון עזרה האט זיך פערענדיגט, איצט דארף מען האבען א נייען קרייז. ס'מוז פארמולירט ווערען א נייע גייסטיגע קאנסטיטוציע פאר'ן יו־דענטום. מען מוז אויסקרישטאליזירען אונזער נא־ציאנאלען ווילען, וואס דארף ווערען א געזעץ פאר אלע וואס אנערקענען זיך צום יודענטום. א טעריטאריע איז א גרויסע זאך פאר א פאלק, מיר האבען זי נישט, דארפען מיר שאפען די גייסטיגע קאנסטיטוציע, א נייעם שולחן ערוך, ווען ס'זענען אפילו פארהאן טויזענדער פערשידענהייטען צווי־שען אונז, האבען מיר דאך פיל געמיינזאמעס. אזא צוזאמענפאהר דארף צונויפגערופען ווערען, אבער ער מוז פארבערייט ווערען, אין דער לופט דארפען פליהען די באצילען פון דעם געדאנק, כדי זיי זאל־לען קענען אנשטעקען. איך טראג מיט זיך די דאזיגע באצילען.

* *

דער דיכטער האט צום סוף אנגעוויזען אויף דעם קריזיס פון העבראאישען בוך אין ארץ־ישראל און רופט עס צו אונטערשטיצען.

צו ביאליק'ס אויפענטהאלט אין לאדז

פייערליכע אויפנאהמע פאר דעם דיכטער אין „העלענובעק"

היינט, 12 א זייגער מיטאג וועט דער דיכ־טער ח. נ. ביאליק ארויספאהרען אויף א בעזוך אין אינטערנאט און לאנדווירטשאפטליכע פערמע אין העלענובעק. דעם חשוב'ען גאסט ווערט אין אינטערנאט פארגעבריים א פייערליכער קבלת־פנים. עס וועלען אנוועזענד זיין די קאמיטעט־מיטגלידער פון העלענובעק, דער ציוניסטישער קאמיטעט און איינגעלאדענע געסט.

אין „אהל יעקב"

מארגען, שבת, שמיני־עצרת אין דער פריה וועט ח. נ. ביאליק זיין ביים דאווענען אין דער שוהל „אהל יעקב" (גדאנסקא 18). לכבוד דעם דיכטער ווערט איינגעארדענט אין דער שוהל א ספעציעלע קבלת־פנים־פייערונג. צו אלע מתפללים און געסט זענען ארויסגעשיקט געווארען בעזונדערע איינלא־דונגען.

דער ועד פון „אהל יעקב" מאכט אויפמערק־זאם, אז די מענער דארפען אונבעדינגט מיטברענ־גען די איינלאדונגען און די פרויען זייערע פלאץ־קארטען, ווייל אהן דעם וועט קיינער נישט א־ריינגעלאזט ווערען.

קבלת פנים אין דער ציוניסטי-שער ארגאניזאציע

זונטאג, מוצאי סוכות, וועט פארקומען א פיי־ערליכע אויפנאהמע לכבוד דעם גרויסען העברע־אישען דיכטער אין דער ציוניסטישער ארגאניזא־ציע. דער אריינגאנג איז נאר לויט איינלאדונגען.

אין סינאגאגע

פרייטאג אין אָוועגד וועט דער דיכטער זיין אין סינאגאגע אויף קאשטשושקי־גאס.

פארלעזונג אין יודיש פון ח. נ. ביאליק

דינסטאג, דעם, 6־טען ד. ח. וועט דער גרוי־סער דיכטער ח. נ. ביאליק, האלטען אין פילהאר־מאניע־זאל א פארלעזונג איבער דער טעמע: „דער שפראכען־קאמף אין דער געשיכטע פון די יודען".

די פארלעזונג, וועט דער דיכטער האלטען אין דער יודישער שפראך.

ביאליק אין „מרכז עברי"

זונטאג, מוצאי שמחת־תורה, 6 אָוועגד פינקט ליך אָרדענט איין דער „מרכז עברי" אין זאל פון „הזמיר" (אל. קאשציושקי 21) א פייערליכען קבלת־פנים דעם גרויסען דיכטער, חיים נחמן ביא־ליק. איינגאנג פאר חברים און סימפאטיקער נאר דורך איינלאדונגען.

ביאליק אין די יוד. גימנאזיעס

חיים נחמן ביאליק האט נעכטען בעזוכט די 2 יודישע מענער־גימנאזיעס און די פרויען־גימ־נאזיע. ער איז ענטוזיאסטיש אויפגענומען געווא־רען דורך דער דירעקציע, לעהרערשאפט און שי־לער. די יונגע קינדערלעך האבען איהם דערלאנגט בלומען און דעקלאמירט זיינע שירים.

פאר דאמען און הערען צו קאנקורענץ-פרייזען.

פעלצען

אַכטונג: אין דער אייגענער ווערקשטעל ווערען אויסגעפיהרט פעלץ- און שטאף-מאנטלען פון אייגענער און אנפערטרויטען שטאף לויט די לעצטע נייעסטע מאָדעלען ווי אויך פערשידענע רעפעראטורען

= דער פעלץ-וואַרען-לאַגער =

L. Grünspan

66 פּיעטריקאָווער 66 — טעלעפאָן 21-190

די הנהלה פון די 7-קלאסיגע שולען **קאַצענעלזאָן-נחומאָב**
איז מודיע דאָס פון נייעם שול-יאָר אָן, ד. ה. פון 1/9 1931 (י"ט אלול
ווערען די שולען רעארגאניזירט און פּיקומען פאר
פאָלגענדע ענדערונגען:

7-קלאַסיגע שולע אויף דער נאַד-לוּדקא 8. טעלעפאָן 177-01
(צווישן נאַחאָמיעסקאָ און ווסכאָדניאַ)
ווערד געענדערט אויף אַ
מ ע נ ע ר - ש ו ל ע
אַז נעמט אָן אין אַלע קלאַסען (אָדו.) נור אינגלעך פון 5½ ביז 15 יאָהר

פאר די אינגלעך פון אָרטאָדאָקסישע עלטערן ענטוסטירט
אַ רעליגיעזער-חדר
וואו ס'ווערד געלערנט דורך די בעסטע מלמדים גרינדליך
חומש, רש"י, פּסוק, גמרא ותוספות
אין הדר ווערען אנגענומען אינגלעך פון 4 ביז **15** יאָהר.

אין די פרעבעל-שולע (שפּיל-שולע) און אין ערשטען אָדזיאַל קענען אויך אויפנ. ווערען מיידלעך פון 3—7 יאָהר

7-קלאַסיגע שולע אויף דער פּאָמאַרסקאָ 20. טעלעפאָן 183-40
ס'העָרען אין דעם פּאָרגרעסערטען לאָקאַל געעפענט די קלאַסען
IV. III. II. I. C. B. A.
(אָרדזיאַלען 1 ביז'ן VII)
פיר קנאַבען און מעדכען
אין שול צחאָנג-עלטער פון 7—15 יאָהר

אַ ספּעציעלער פּאַרבערייטונגס-קלאַס פיר ענטוויקעלטע קינדער פון 5½ ביז 7 יאָהר

ביי דער שולע ענג. אַ מוסטערהאַפטע **פרעבעל-שולע** (שפּיל-שולע) פיר קינדער אָהן אונטערשיד פון ענטוויקלונג פון 3½ ביז 7 יאָהר
די פרעבעל-שולע ווירד געפיהרט אין דער **פּוילישער אונטעררידכטס-שפּראַך** לויטן סיסטעם פון פראָפּעס. מאָנטעסאָרי מיט מוזיק און ריטמיק.

פיר פּיזיש שוואַכע קינדער ווי אויך פיר אונבעמיטעלטע עגזיסטירט אַ **נאַכמיטאַג-שולע** ביז 50% בילינער. **נאַכמיטאַג פרעבעל-שולע.**

וויכטיגע בעמערקונג!
1) די 7-קלאַסיגע שולע און רעליגיעזער חדר אויף דער גאס נאַד-לודקאַ 8 (ביי נאַחאָמיעסקא) איז די געהאָנגענע אנשטאַלט פיר די עלטערן, וועלכע בראַנדזשען צווישענצווייי וועלטען און זוכען צו פאַריניגען די מאָדערנע וועלטליכע בילדונג און ערציהונג מיט'ן אידישן רעליגיעזען חדר ד. ה. למגדי קודש מיטלמודי חול.
2) די שולע ערלעדיגט פאר די עלטערן דאָס איבערטראָגען די קינדער פון אַנדערע שולען, ווי אויך אַלע פאָרמאַליטעטען לגבי דער שול-מאַכט (וויזע און אַנדערע הוצאָגיסעס).
די קאַנצעלאַריע פון דער שולע אויף פּאָמאַרסקאַ 20 אין טעטיג פון 5 ביז 8 אָוו.
. . . . . . נאַדלודקאַ 8 . . 12 . 2 נ"ם

Zawiadomienie.

Niniejszem zawiadamiamy, iż z dniem dzisiejszym oddaliśmy przedstawicielstwo na Rzeczypospolitę Polską i Wolne Miasto Gdańsk z prawem wyłącznej sprzedaży znanych ze swej dobroci

NICI

i wyrobów nicianych

Leningradzkiego Państwowego Tekstylnego Trustu

„LENINGRADTEKSTIL"

dawn. **Newska Niciana Manufaktura**

firmie **H. GLAZER i S-ka „HGS"**
w ŁODZI, ul. PIOTRKOWSKA 61, Tel. 207-39.
Oddział w Warszawie NALEWKI 28. Telefon 276-77
„SOWPOLTORG w Warszawie"
Gen.Przedst.Tow.Akc.„Sowpoltorg w Moskwie" Sp z o.o.

זיכערע הילף און א רפואה

אהן א אפּעראַציע, אָן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיפטונג פאר קראַנקע אויף קילעם פאר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאַליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיס

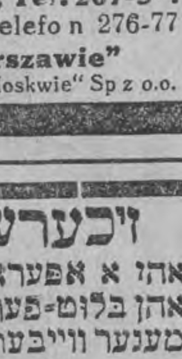

פערלאָזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראָך ווערט גרויס אזוי ווי אַ מענשען-קאָפּ, אָדער אזוי ווי אַ וואַסער-קאַן און עס פאלט אריין אין דעם בוים און דער קראַנקער איז אין אַ גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראַנדיג און שטאַרבליך. ספּעציעל געמאַכטע הייל-באַנדאַזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פּראָפעסאָ'ען מיט מיינע בעהאַנדלונג און פון דעמאָלט פּראָפעסאָר

דאָקטאָר בראָכורעטוּנג פעזמאַנגען זיכער דעם שמערצען און געפעהרליכסטען ברוך. אויך פאר הויקערס מאַכונגען מיט הייל-באַרמעטען און אַפּאַראַטן פאר פערקרומטע פיס און פלאַך-פיס ספּעציעלע אַינלאַגען אין די שיך. מיגסטליכע געמענע פיס און הענט, געמענע זאַקען פאר די גרעסטע קראַנקע אָדערן. עמפּפאַנגט פון 9 ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אין אָוונט.

אָרטאָפּעדישע אנשטאַלט

Specialist J. RAPAPORT Ortoped
von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,
tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאָס פערזענליכע ערשיינען פון די קראַנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפּלאָמען האָבען אויסגעשטעלט פאָלגענדע אוניווערזיטעטס-פּראָפעסאָרען: פּראָפ. ד"ר באַראַנטש, פּראָפ. דר. י. מאַרישלער, פּראָפ. ד"ר בר. קיעלאַנאָווסקי און אויך אַנדערע.
מיר נעהמען אויך אָן פערזיכערטע פון דער קראַנקען-קאַסע.

דאַנקזאַגונג.

זייט אַ סך יאָה"ען האָב איך געליטען אויף אַ ברוך-קראַנקהייט, וואָס האָט מיר דורך די מעהרערע אָפּעראַציעס בערויבט מיין לעבען.
היינט אַ דאַנק דעם ה' דיר. י. ראַפּאַפּאָרט, איינגענטימער פון הייל-אָרטאָפּעדישען אנשטאַלט אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 10 (פראָנט, פּאַרטער) בין איך בעפרייט פון רופּטור-ליידען, צוליב דעם פיהל איך מיך מערפליכטעט אויסצודריקען עפענטליך מיין דאַנקבאַרקייט.
(—) A. GUZE, Łódź, ul. Sw. Anny Nr. 26.

קלאַנג-קינא **MIMOZA**
קילינסקיעגאַ 178
היינט און פאָלגענדע טעג!
גיגאַנטישער אייראָפּעאישער קלאַנג-פילם!
סוף וועלט
אין די הויפּטראָלן:
Colette Darfenil, Wiktor Francen i Atel Gance
נעכסטער פּראָגראַם:
Wł. Gajdarow i Ita Rina
אינ'ם פילם „אויף די כוואַליעס פון לײדענשאַפט"
אָנהויב 4 נאָכם., שבת און זונטאָג 2 בייטאָג
אויפ'ן ערשטען סעאַנס אַלע פּלעצער 60 גר

פּראָבע פריי

איין מאָל פאר אַלע מאָל האָב איך בעשלאָסען צו איבערצייגען אַלע דאַמען און הערען פון גאַנץ לאָדז און אומגעגענד, אז בּיליגער ווי ביי מיר און דעסגלייכען שענערע און בעסערע

היטען

גיבט נישט אין ערגיץ גלייכצייטיג בעס איך אָן צום פּאַסאַנירען מענער- און דאַמען-היטען פון גאָר אַלט אויף גענצליך ניי קומט און איבערצייגט אייך.
י. פערדער, זגערסקאַ **20**, אָדער רומאַמירסקאַ 2.

עלטערן!

פערשרייבט אייער קינד וואָס לערנט אין אַ **פּוילישער שולע** אין דעם איינציגען מוסטערהאַפטען רעליגיעזען בית ספר

„תורה-ודת"

פּל. וואָלבאַשטשי (נייע שטאָט) 6
דאָס לעהר-פּראָגראַם פון „תורה ודת" נעמט אַ"ום אַ קורס פון אַלערליי למודי קודש (עברי, חומש, רש"י, נ"ך, משנה, תלמוד) העברעאישע שפּראַך, יודישע געשיכטע א.ז.וו. און אַלעס וואָס אַ יודיש קינד דאַרף צו וויסען. דאָס לעהר-פּערסאָנאַל בעשטעהט פון די בעסטע פּעדאַגאָגישע קרעפטען. ס'ווערען אָנגענומען נייע שילער פון 5 ביז 14 יאָהר, צוליב'ן קריזיס חנחה-פּרייזען

רעפאָרמאַצקיע-פּילען

מיט דער מאַרקע נייסטליכער געקאַנט פון יאָהר 1602 רעגולירען דעם מאָגען, שיצען פון רעהומאַטיזם, לעבער-ליידען, נעגען דיקקייט, אַסטמאַטיזם, דאָס קומען בלוט אין קאָפּף, שטילען די יסורים פון העמאָראָידען, רייניגען דאָס בלוט און בעי נייגונגען צו אַבסטרוקציע — גינסטיג דורך ריינינגס-מיטעל.
צוגעברויכען 1 אָדער 2 פּילען אַ נאַכט פּריז פון אַ שאַכטעל 1.35.
אויסטערבייטונג פון דער אַפּטייק
Karczewski, Tuszyński, Warszawa, Trębacka 4
צו פערלאַנגען אין די אַפּטייקען און סקלאַדען מיט'ן „גייסטליכען" (Zakonnik).
964

אַכטונג, סוויטער-

און טריקאָטאַזש-פאַבריקאַנטן

דערמיט מאַך איך בעקאַנט, אַז איך בעזיץ די פערטרעטונג פון די בעקאַנטע רייסווערשלוסן „REOR" און האָב שטענדיג אויף לאַגער אַ' אויסוואַהל פון אַלע גרויסען און פאַרבען. גלײכצייטיג איז מײן לאַנג-יעהריג געשעפט אויך פערזעהן מיט אַלערליי אַנדערע צודאַטען צו פאַבריקס פּרייזען. קומט איבערצייגט אייך!
מיט אַכטונג **ה. אַפּעלבוים**
פּאָלנאָצנאַ 2. טעל. 142-92.
612

טליתים-פאַבריק

אויסערבייטונג פון וואָלענע, האַלב-וואָלענע, זיידענע טליתים כמו טערקישע, קאַלאַמעיער, ווי אויך טליתים קטנים, הויפט אין דעמאָל מיט אויספּערונגען, אויך גאַרטלען, שפּאַניעס און ציצית, צו בעקומען בילינגער ווי איבעראַל בײ
א. ח. ציטרינאָווסקי, קאַמיענגאַ 1.
אין 2-טען טויער, פּאַרטער. קומט און איבערצייגט אייך!
בעמערקונג: מ'ווערען אויך אנגענומען אַלטע טליתים צום וואַשען.

אננאהמע

פון נעהען, קאָנפעקצירן, שפּאַנען, דעמפּפען פון
שטריקוואַרען און טריקאָ-וועש
tel. 101-34

קלאַנג-קינא-טעאַטער
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26
היינט און פאָלגענדע טעג:
גרעסטע קלאַנג-דראַמאַטיש ווערק פון DUPONT
דערנער-וועג פון ליבע און ראַסע א. נ.
דאס אייביגע ליד
אין די הויפּטראָלן:
MARY GLORY
און די גרויסע קינסטלערין פון דער הבמה **מרים עליאש**
דאָס מייסטערווערק איז אַ רעוואָלוציע אין דער קלאַנג-קינאָ-קונסט קריגיצע פון רייצענדע מעלאָדיעס. וואונדער פון רעזשי, אויסשטאַטונג און קאָנצערט-שפּיל פון די אַרטיסטען.
אָנהויב אין געוו. טעג 4 נאָכמ. שבת, זונטאָג 12 בייטאָג.

מענער-קאָפּעלושען

צום איצטיגען הערבסט-סעזאָן
אין גרעסטען אויסוואַהל
און די נייעסטע פאַרבען און פאַסאָנען
צו פאַבריקס-פרייזען
ביי **י. שוואַרצבערג.**
50 פּיעטריקאָווער 50

◄ בעקאַנטמאַכונג ►

דערמיט מאַך איך בעקאַנט דער ג' קונדשאַפט, אַז מיין בעוואוסטער שיך-מאַגאַזין א. ס.
ש. מאַרקאָוויטש
(אַמאָל וואָלבאָרסקאַ 1)
6 גלובנאַ 6
עמפּפעהלט צום איצטיגן הערבסט און ווינטער-סעזאָן אַ רייכען אויסוואַהל פון די עלעגאַנטסטע און מאָדערנסטע

הערען-, דאַמען- און קינדער-
שיך

פון אייגענער אויסאַרבייטונג פון בעסטען אויסלענדישען לעדער צו קאָנקורענץ-פרייזען. רעיעלע בעהאַנדלונג. בעזוכט מיין געשעפט אָהן קויפסצוואַנג. — מיט אַכטונג
ש. מאַרקאָוויטש, גלובנאַ 6

נור אין דער בעוואוסטער פירמע פון אייזען-מעבעל-פאַבריק
I. B. WOŁKOWYSKI, ŁÓDŹ
פאַבריק-לאַגער:
באַרוטאָוויטשאַ (דזיעלנאַ) 11, טעל. 137-70

עקזיסטירט פון 1896 יאָהר.

אין: **א** מביליגסטען, מבעסטען, מבעקוועמסטען
און דער גרעסטער אויסוואַהל
פון מעטאַל-בעטען,
מאַטראַצען פערשידענע סאָרטען,
קינדערוועגעלעך,
פעלד-בעטען מעטאַלענע,
Perfekt-Patent, ווי אויך וואַש-געשירען. סערוויזען. וויזשימאַטשקעס.
אייז-קאַסטענס, וואַנעס. קינדער-בענקלעך, ראַווערען א. ד. גל.
בעדייטענד נידריגע רייזען!

קלאנג-קינא-טעאטער
Wodewil
גלובנא 1

לעצטע טעג! GEORGE O'BRIEN, LOISE HUNTINGTON אין פילם פון דער נייעסטער פראדוקציע א. נ.
„נישט דערצויגענער"
בלייז-שנעלע טעמפא! אונגעוועהנליכע שפאנונג! אויסערן פראגראם: א קלאנג-צוגאבע.

קלאנג-קינא-טעאטער
Odeon
פשעיאזד 2

קלאנג-קינא-טעאטער
APOLLO

היינט און פאלג. טעג!
„כל נדרי"
אין דער מיטרייסענדער דראמע פון א מענש פונ'ם המון, וועמען טרויער און פערצווייפלונג צעררייסט ס'הארץ, ווייל צוליב רוהם האט ער איבערגעריסן מיט די טראדיציעס פון יוד. געטא
אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג. שבת, זונטאג און יום-טוב 12 א זייגער בייטאג.

AL JOLSON
אין אנדערע וועט זינגען דער פענאמענאלער אקטיאר און זינגער
דער דזשאדז-זינגער

CORSO
2 זשעלאזנא 2

היינט און פאלגענדע טעג! 1) „דאס ציהרונג פון אפאר'ער קלויסטער" ענדע פון פילם טארזשאן צווישען דזשינגליס
אין דער הויפטר.: FRANK MERRIL—דער מענש מיט שטאלענע נערוון מיט זיין פארטנערקע NATALJA KINGSTON בעקאנט פון „פאנטאמער ים רויבער"
2) „נח'ס תבה" גרעסטער פילם פון דער וועלט מיט GEORGE O'BRIEN און DOLORES DEL RIO אין דער הויפטראלע.
צוליב דער אונגעוועהנליכער פעראינטערעסירונג מיט דעם פראגראם, איז אנהייב פון די סעאנסען 12 א זייגער בייטאג
ס'ווערט געבעטען צו קימען אויף די פריהערדיגע סעאנסען. פרייזען פון די פלעצער אויף די ערשטע סעאנסען פאר קלענערע.
זונטאג און יום-טוב 10 א זייגער פריה.

קלאנג-קינא-טעאטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראמסקיעגא 74/76.
(רוג קאפערניקא)

צופאהר מיט די טראמוואיען 5, 6, 8, 9, 10.
אנהויב טעגליך 4 נ"מ. שבת און זונטאג 2 בייטאג. לעצטער סעאנס 10 אוו.

● היינט און פאלגענדע טעג! ●
מעכטיג קלאנג-זינגענד מייסטערווערק, געשאפן אויפ'ן גרונד פון דער גרויסער רעוואלוציע א.נ.
„פאהער-צוג"
אין די הויפטראלן: LAURA LA PLANTE, JOHN BOLES אויסער'ן פראגראם א קלאנג-פארס און פילם-אקטועל.
אנהייב פון די סעאנסען 4 נ"מ. שבת און זונטאג 2 נ"מ. לעצטער סעאנס 10 א זייגער אווענד. נעקסטער פראגראם: „סהארץ
אויפ'ן ברוך" לויט קעדזשינסקיס ערצעהלונג מיט Nora Ney און Zbyszko Sawan אין די הויפטראלן. הוזה-קופאנען
צו 75 גר. אויף אלע פלעצער גילטיג אלע טעג חוץ שבת און יום-טוב. פאכפארם. און פרייקארטן שבת און יום-טוב אונגילטי

CZARY
אנהויב פון די סעאנסען 4 א זייגער נאכמיטאג
שבת, זונטאג און יום-טוב 12 א זייגער בייטאג.
אויפ'ן ערשטען סעאנס אלע פלעצער צו 50 גר.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער יום-טוב פראגראם!
דער צייכען פון זשאבי
אונגעוועהנליכע עמאציאנירענדע פאסירונגען פון א דעטעקטיוו אין געיעג נאכ'ן אנפיהרער פון דער באנדע „זשאבי'ס אנהענגער לויט דער ערצעהלונג
פון בעריהמטעסטען שרייבער פון דער איצטיגער געגענווארט EDGAR WALLACE געהיימנישפול פערשוואונדען! טויזענדער מארדען!
אויסערן פראגראם: „האראלד צווישען ים-רויבער" אין דער הויפטראלע: HAROLD LLOYD

קינא-טעאטער
BAJKA
רוג בושעווינער, פראנטשישקאנער 31
צופאהר מיט די טראמוואיען 1, 6 און 14.
פערגרעסערטער ארקעסטער בעגלייט צוגעפאסט
צום אינהאלט פון בילד אונטער דער ליטונג
פון בעקאנטן קאפעלמייסטער ה' ליראווער.
אנהויב 4.30 נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג

Dolores del Rio
היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער יום-טוב-פראגראם!
דער לאנג נישט געזעהענער. פלאמענדער מעקסיקאנער שטערן
אין דער דראמע פון וויל-דע ליידענשאפטען א. נ.
„ווילדע ליבע"
דאס בילד ווערט אילוסטרירט מיט געזאנגען אויסגעפיהרט פון א גרויסען קינסטלער-כאר אונטער דער ליטונג פון ה' לעוויטין.
אויסערן פראגראם: א קאמעדיע און פילם-אקטואליטעטען.

קינא פאר'ן פלאזא
ERA
זאווישא 22 (באלוט)
אנהויב 6 נאכמ. שבת, זונטאג און יום-טוב 2 בייטאג
ספעציעלע צוגעפאסטע מוזיק אויסגעפיהרט דורך א פערשטארקטן סימפאנישן ארקעסטער

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער יום-טוב-פראגראם!
אויפ'ן אלגעמיינעם פערלאנג פון ג' פובליקום!
„דעם רבינ'ס טאכטער"
אין די הויפט-ראלען: MARY PHILBIN i IWAN MOZŻUCHIN
צום בילד איז ספעציעל אנגעשירט א כאר פון 10 פערזאן, וואס וועט אויספיהרען רוסישע און יודישע ראמאנסען.
פאר'ן אנהויב פון דער פארשטעלונג פאפוריען און פערשידענע לידער.

Dr. med. **N. ROZEN**
צאהן-כירורג צאהן, קיפער, דויאגנאסעס, גימען- און צונג-קראנקהייטען רענטגענאדיאגנאסטיק.
Andrzeja 7, tel. 216-57
פון 3–7 נאכמ.

Dr. med.
Szymon Grinberg
קינדער און אינערליכע קראנקהייטען
POŁUDNIOWA 20, tel. 168-38
נעהמט אן טעגליך פון 12–1 און פון 6–4 אווענד

Dr. med. **REICHER**
פאלודניאווא 28, טעל. 20193
ספעציאל-ארצט פאר מענער-שוועכע-בעהאנדלונג
נעהמט אן פון 8–11 פריה און פון 5–8 אווענד.
זונטאג און יום-טובים פון 9–1 בייטאג.

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.
נאר פאר וועגערישע הויט-קראנקה.
און מענער-שוועכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער.
קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא-לאגישע און נערוועז-קראנקהייטען.
קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער
הייל-קאבינעט לאסמעטיק.
— — טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אווענד. — —
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ.
נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען
זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
— בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען. —
וויזיט 3 זל.

Dr. med. **G. GERSZTAJN**
ספעציאל-ארצט פאר אויגען-קראנקהייט
צוריקגעקעהרט
טראגוטא 12, טעל. 175-10.
נעהמט אן פון 11–1 און פון 7–8 אוו. 1794

Dr. med. Ignacy Margolis
OKULIST
Al. Kościuszki 9, tel. 165-17
צוריקגעקעהרט

Dr. med. **H. KRAUSKOPF**
אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
זגערזשער 15, טעל. 113-47
נעמט אן פון 4 ביז 7 אין אווענד.

Dr. med. **J. LUBICZ**
כירורג-ארטאפעד
פאלודניאווא 9, טעל. 183-17
צוריקגעקעהרט
קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען,
פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער
אייגענע פראצאווניע פון זעמטליכע ארטאפעדישע אפאראטען ווי: הקלאדקעס אויף פלאטפוס, קינסטליכע הענד און פיס, גארסעטען א. ז. וו.
נעמט אן פון 8.ם? ביז 4.30 נאכמיטאג.

DR. MED.
Józef Imich
ספעציאליסט פון אויערן, נאז, האלז און קעהל-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
מאביושקי 1, טעלעפאן 209-97.
נעהמט אן פון 1–2 און פון 5–7 נאכמ.

„SANATO"
כירורגיש-וועכנעריז-אנשטאלט
אגראדראווא 10, טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאס
גינעקאלאגיש-וועכנעריז-אבטיילונג
ד"ר מעד. ש. איינער, ד"ר מעד. י. בוים, ד"ר מעד רייטלער-סוריאנסקא ד"ר מעד. וו. אייכנער
פרייז פון א געבורט
אין 2-טען קלאס צוזאמען מיט פערהיטונגס-מיטלען
200 זל.
אויפזיכט איבערן קינד ד"ר מעד. י. פאלאכאוו
כירורגישע אפטיילונג פון ד"ר מעד. מ. כאנטאר
עמפפאנגס-שעה'ן פון 1 ביז 2 נאכמיטאג.
אויגען-אפטיילונג פון ד"ר מעד. י. קראוש
עמפפאנגס-שעה'ן פון 11 ביז 12 נאכמיטאג.

Dr. med. **NIEWIAŻSKI**
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
נעמט אן פון 8–11 און פון 5–9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9–1 פארמ.
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

Dr. Różaner
צוריקגעקעהרט
ספעציאליסט פון הויט און וועגערישע קראנק-הייטען און קינדערלאזיגקייט
נארוטאוויטשא 9, טעלעפאן 128-98
נעמט אן פון 8–10; 4–8 אווענד.

מעבעל
שלאף-צימער-
שפייזע-צימער
לעצטע מאדע פון פערשידען אידעל-האלץ איז צו בעקומען ביי
בארנשטיין,
פיעטריקאווער 115.
די פרייזען זענען בעדייטענד רעדוצירט

די 7-קלאסיגע שולע פון
יצחק גאלדבערג
(פאס.-שולע Al. I Maja 16)
איז איבערגעצויגען אין הויז Nr. 23 פון דער זעלביגער גאס.
מיט איינשרייבונגען פון נייע תלמידים זיך צו מעלדען פארלויפיג אין דער שול-קאנצעלאריע פאסאזש-שולץ 16.
6578

Dr. med. **H. GUTSZTADT**
ספעציאל-ארצט פאר אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
ZACHODNIA 62 (Śródmiejska 14)
telefon 129-52.
נעמט אן פון 9–10 פריה און פון 5–7 אווענד.

Dr. Med.
M. Wajnberg
ספעציאל ארצט פאר נערווען-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט.
ZEROMSKIEGO 25 (פאנסקא)
טעל. 172-20
נעהמט אן נאכמיטאג. פון 5 ביז 7

די גאנצע וועלט רויכערט

איז איבעראַשט פון דער נייער ערפינדונג פון די גילזען

4 watkowe „OSMAN" 4 watkowe

„OSMAN" איז דער טריומף פון דער טעכניק אין דער גילזען-בראַנזשע.

פערלאַנגט דעריבער איבעראל נור די גילזען "4 watkowe „OSMAN

Palma-Patent

— די —

בעוואוסטע פעלד-בעטן „Palma-Patent"

וואָס זענען אלעמען בעקאנט מיט זייער פראקטישקייט און דויערהאפטיגקייט

מיט א גאראנטיע אויף 3 יאהר

ווי אויך לעזשאַקעס, פעלד-בעטלעך און פעלד-בענקלעך

מאטראַצען

געבעטע, שאטקאווע, קאנאדיסקע

קאָזעטקעס, טאַפטשאַנעס

בעקומט מען נור אין דער בעקאנטער פאבריק

לאדז פולנאצנא 24, טעל. 131-85

הורט — דעטייל

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ׳אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זל.

ס׳ווערט געזוכט אַ לערן-יונגעל, באַלד גע-צאָהלט צו מענער-מאַגאַזין ביי קנאַבעל, לימאַ-נאָווסקי נומער 10.
6651

ס׳ווערט געזוכט אַ קוואַליפיצירטע נייהערין צו טריקאָ-וועש, ווי אויך אַ איבערלאַק-נייהערין ווסכאָדניא 22, אַראַנאָוויטש.
6644

אַ האַנד-נייהערין צו דאַמען-מאַגאַזין, ערשטע סאָרט, ווי אויך אַ מיטנייהער קענען זיך מעלדען טראַוגוטא 4 ביי וואָידיסלאַווסקי.
6617

לאָקאַלען

זאָפאָרט איבערצוגעבען אַ געוועלב, ניי רע-מאָנטירט מיט איינריכטונגען, געאייגנעט אויף אַ פריזיר-אַנשטאַלט, פאַר אַ שניידער א. אַז. וו. צו ערפאַהרען זאַקאַנטנא 41 ביי ניימאַן.

איבער-צוגעבען אַנ׳ערשטקלאַסיגען ווערקשטעל מיט אַלע איינריכטונגען מיט מאַשינען, שעפען, טישען און אייזענס און וואָס מען דאַרף נאָר פון זאָפאָרט. ס׳קענען זיך אויך מעלדען קוואַליפיצירטע שניידער-מאַגאַזין-אַרבייטער, וואָס זאָלען קע-נען ריכטעווען ביי ש. סענדישאָף, ווסכאָדניא 21, פראַנט, 3-טער שטאָק.
6649

צו פערמיטען פון זאָפאָרט איין צימער און קוך מיט בעקוועמליכקייטען. צו ערפאַהרען ביי י. מינץ, פאַמאַרסקא 40.
6643

אַ פאַבריקס-לאָקאַל פון 4—5 פענסטער אין צענטרום שטאָט ווערט געזוכט צו מיטען. אָפּער-טען אונטער „לאָקאַל" אין אַדמינ.
6656

Mieszkanie ładne 3 pokoje z kuchnią do wynajęcia. Wiadomość u gospodarza 6-go Sierpnia 26.

פערשידענעס

צו פערקויפען 2 שליטען-מאַשינען, 1 8-ער צענטימעטער, 1 7-ער 40 צענטימעטער, שרוד-מיעסקא 48, וו. 9.
66661

עס איז נויטיג

אַ קוואַליפיצירטער שטריקער מיט מאַשינען 9|90 און 7|55 זוכט אַהיימצונעהמען אַ-ביט. פיעטריקאָווער 79, וו. 63.
6610

אַ קוואַליפיצירטע מאַשינערין און אַ האַנד-נייהערין צו סוויטערס קענען זיך מעלדען ווסכאָדניאַ 56, וו. 47.
6611

ס׳איז נויטיג פון זאָפאָרט אַ קוואַליפיצירטע טריקאָ-נייהערין, יאַקובא 3, שוויאַטלא.

ס׳ווערט געברויכט אַנ׳איבערלאַטשקע און אַ נייהערין, ווי אויך אַ פאַדרעטשנע, ווסכאָדניא נומער 21, האַלפערן.
6623

אַ שטריקער צו גלאַטע סוויטער-מאַשינען קען זיך מעלדען זשעלאַנא 44, פרידמאַן.

ס׳ווערט געזוכט אַ מאַשינער און אַ לערן-יונגעל באַלד געצאָהלט ביים קיר׳זשנער זאַכאַדניא נומער 19, מאַנדעלמילך.
6620

אַ קעטלער (ין) אויך אויספערטיגערינס צו טריקאָ-וועש גאַראַנטירט אַ גאַנץ יאָהר אַרבייט ווערט פון זאָפאָרט געזוכט. מעלדען זיך נאָוואָ-מיעסקא 28, פראָנט, 1-טער שטאָק אין טריקאָ-טאַזש-געשעפט.
6635

נויטיג אַ קוואַליפיצירטער שטריקער-אַרביי-טער, נאַוואָמיעסקא 26, ביי מ. אייזענבערג.

ס׳ווערט געזוכט אַנ׳אונטערמאַשינער צו דאַ-מען-מאַגאַזין זאָפאָרט צו העך אַרבייט, ביגעל-אייזען, וואָלטשאַנסקא 61.
6647

אַרבייטערס מיט 7-ער און 8-ער שטריק-מאַשינען אַהיימצונעהמען צו אַרבייטען קאָפּצי-העס פאַר גוטען לוין ווערט פון זאָפאָרט געזוכט זשעראָמסקיעגא 4, פראָנט, 1. שטאָק, געגענאיבער די טרעפען.
6645

אַ יונגעל צו טריקאָ-וועש באַלד געצאָהלט ווערט געברויכט ביי סאַכאַטשעווסקי, זאַכאַדניא 31.

אַנ׳אונטער-מאַשינער און אַ האַנד-נייהערין צו דאַמען-מאַגאַזין ווערען געזוכט, סאַלנא 11, וו. 34.

אכטונג!

דער באָטשאַן קומט. האָט איהר שוין קינדער וועש?

ספעצ. אפטיילונג פאַר קינדער-שיך

שיך פון 11 זל.

האַלבשיך פון 9.80 זל.

צו בעקומען ביי

J. FRIMER, Piotrk. 75

Filje: Piotrk. 112 i Piotrk. 148.

אכטונג!

דאָס שטענדיגע נאָכמאַכען דורך פערשידענע שפעקולאַנטען אונזערע עטיקעטען, כדי אַדורכ-צושמוגלען אויפ׳ן מאַרק אַנ׳ערגערען סאָרט פוטער האָט אונז געצוואונגען צו ענדערען די דאָזיגע עטיקעטען.

דער נייער עטיקעט, אַ מוסטער פון וועלכען מיר ברענגען אין דער דאָזיגער מיטטיילונג, איז דורך אונז פאַטענטירט געוואָרען, צוליב וואָס מיר וואָרנען אַלע נאָכמאַכער און מעלדען, אַז יעדער פרוב פון נאָכמאַכען אונזער עטיקעט וועט פערפאָלגט ווערען געריכטליך.

מיט אַכטונג

Związek Spółdzielni Mleczarskich i Jajczarskich w Warszawie Oddział w Łodzi

ZWIĄZEK SPÓŁDZIELNI MLECZARSKICH I JAJCZARSKICH — MSJ — MASŁO WYBOROWE

דער צייכען און עטיקעט בעשטעטיגט אין פאַט.-אַמט לויט די נומערן 39110 און 30109

ווילענדיג זיין זיכער, אַז די פוטער איז נישט געפעלשט, דאַרף מען אַכטונג געבען אויף דעם עטיקעט.

יעדער איינציגער

האָט זיך איבערצייגט, אַז פאַר

מעבעל

דיוואַנעס, פעלצען, נייה-מאַשינען, גאַרדעראָבען או״וו צאָהלט די העכסטע פרייזען

א. ווייצמאַן שענקעוויטש 23

טעלעפאָן 191-00.

ביי מיר איז שטענדיג פערשידענע געניצטע מעבעל אין גוטען צושטאַנד צו פערקויפען.

אַ חודש פונם יוד. בוך!

נוצט אויס די געלעגענהייט

און פערשאַפט אייך ביכער פון אַלע יור. קלאַסיקער

כמעט אויף האַלבע פרייזען

ווי: מענדעלע, פרץ, אש, שלום עליכם, אַנ-סקי, דינעזאָן, אַפּאַטאָשו, לייוויק, נאַדיר, בערגעלסאָן, קאַלבאַק

און אויך אַלע אייראָפּעאישע איבערזעצונגען פון אַלע שפּראַכען צו בעקומען אין בוכהאַנדלונג

אַלט-שטאַדט 12, אין הויף, 2. שט.

לינקס, אַפּיצינע, ביי נ. בערלינסקי.

וויכטיג פאַר לאדז און פראָווינץ!

מצבות פון 30 זל. אָן ביז צו די טייערסטע גראַניט דענקמאַלען פיהר איך אויס ביליג און סאָליד, אויף וואונש בעזוך איך די ג. קונדשאַפט אויך אויף דער פראָווינץ. קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אַכטונג פירמע "Granit"

לאדז, פאַמאַרסקא 39.

צי האָט איהר שוין מעבעל?

ניין נישט — קומט גלייך צו דער פירמע

S. SALOMONOWICZ i S-ka

Narutowicza 13

tel. 13760

דער גרעסטער אויסוואהל

די ביליגסטע פרייזען

די בעסטע אויסארבייטונגען

אכטונג! מעבעל פון פאַראַיאָהריגע פאַסאָנען זענען ביליגער אין פרייז מיט 50 פּראָצענט.

אַבאָנעמענטס-פרייז: אין לאָדז — 5 זל. אַ חודש מיט אָפּטראָגען אַ היים; אויף דער פּראָווינץ 5-50 אַ חודש; אין אויסלאַנד — 8 זל.

פאַר׳ן אינהאַלט און טערמינען פון די אַנאָנסען איז די פערלאַג נישט פעראַנטוואָרטליך. די אַדמיניסטראַציע איז אָפען ביי טאָג און ביינאַכט.

אַנאָנסען-פרייז: פאַר׳ן טעקסט—18 גר. פרייטאָג און ערב יו״ט—24 גר. אין דער זייט 8 שפּאַלטען

אין טעקסט—40 „ „ „ „ —60 „ „ „ „ 4 „

נאָכ׳ן טעקסט—12 „ „ „ „ —18 „ „ „ „ 8 „

פאַר אַ מילימעטער-שורה: אויסער דער שטאָט 50 פּראָצ. טייערער. אויסל. 100 פּראָצ. טייערער. מעלדונגען—10 גר. אַ וואָרט

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Zilberberg. Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman

Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.